



T.C.

Mardin Artuklu Üniversitesi

Türkiye’de Yaşayan Diller Enstitüsü

Süryani Dili ve Kültürü Anabilim Dalı

Yüksek Lisans

## **AFRAHAT’IN YİRMİ BİRİNCİ İSPATI**

Mizgin ASLAN BULUT

14731007

Doç. Dr. Mehmet Sait TOPRAK

Mardin 2019

T.C.  
Mardin Artuklu Üniversitesi  
Türkiye’de Yaşayan Diller Enstitüsü  
Süryani Dili ve Kültürü Anabilim Dalı

Yüksek Lisans

# AFRAHAT’IN YİRMİ BİRİNCİ İSPATI

Mizgin ASLAN BULUT

14731007

Doç. Dr. Mehmet Sait TOPRAK

Mardin 2019

# TAAHHÜTNAME

## TÜRKİYE’DE YAŞAYAN DİLLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Mardin Artuklu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum “Afrahat’ın Yirmi birinci İspatı” adlı tezin/projenin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve tez yazım kılavuzuna uygun olarak hazırladığımı taahhüt eder, tezin/projemin kâğıt ve elektronik kopyalarının Mardin Artuklu Üniversitesi Türkiye’de Yaşayan Diller Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım. Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

- Tezimin/Projemin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim/Projemin sadece Mardin Artuklu Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin/Projemin... Yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezin/projemin tamamı her yerden erişime açılabilir.

.../.../.....

Mizgin ASLAN BULUT

## KABUL VE ONAY

Mizgin ASLAN BULUT tarafından hazırlanan *Afrahat'ın Yirmi Birinci İspatı* adındaki çalışma, 10.12.2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda jürimiz tarafından Süryani Dili ve Kültürü Anabilim YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak oybirliği / oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

[ İ m z a ]

---

Dr.Öğr.Üyesi Osman ASLANOĞLU (Başkan)



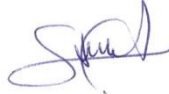
---

Doç.Dr. Zafer DUYGU



---

Doç.Dr. Mehmet Sait TOPRAK



Yukarıdaki imzaların ilgili jüriye ait olduğunu onaylıyorum.

## ÖNSÖZ

IV. yüzyılda yaşamış olan Afrahat, “İspatlar” isimli çalışmasıyla Süryani literatür geleneğine önemli katkılar sunmuştur. Bu tez çalışması, Afrahat’ın “*Zulüm Hakkında*” adını taşıyan yirmi birinci ispatının tercümesini ve bunun arka planını sunmak amacıyla hazırlanmıştır. Çalışmamız iki ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Afrahat’ın yaşadığı dönemde Mezopotamya bölgesinin siyasî ve dinî açılardan tasviri yapılmaktadır. Ardından bir yazar olarak Afrahat ana hatlarıyla tanıtılmaktadır. İkinci bölüm ise yirmi birinci ispatın tercümesini ve bu tercüme metnine yaptığımız bazı açıklamaları içermektedir. Sonuç ve kaynakça kısımları tezin son bölümlerini oluşturmaktadır.

Çalışmalarım esnasında bilgi ve deneyimleriyle beni yönlendiren değerli tez danışmanım Doç. Dr. Mehmet Sait Toprak’a teşekkürlerimi sunuyorum. Ayrıca değerli zamanını ayırarak eleştiri ve önerilerini sunan, çalışmama büyük katkı sağlayan çalışma yöntemi konusunda beni yönlendiren, Öğr. Gör. Ferhat DEMİRALP’e, akademik hayatıma başladığım günden bu yana bana yardımcı olan Malfono Ayhan GÜRKAN’a, her zaman yanımda olan annem, babam, eşim, iş arkadaşlarım ve emeği geçen herkese ayrıca teşekkür ederim.

Mizgin ASLAN BULUT

Mardin 2019

## ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

### **Afrahath'ın Yirmi Birinci İspatı**

Mizgin Aslan Bulut

Mardin Artuklu Üniversitesi

Türkiye'de Yaşayan Diller Enstitüsü

Süryani Dili ve Kültürü Anabilim Dalı

2019: + 86 Sayfa

Tezimiz, "Afrahath'ın (Zulüm Hakkındaki) Yirmi Birinci İspatı" çerçevesinde ele alınacağından, Afrahath'ın (270-345) yaşadığı yüzyıldaki siyasî ve dinî yapı incelenmiştir.

Özellikle "Afrahath ve İspatlar" isimli, hacimli eserinden biri olan "Yirmi Birinci İspatı" Türkçeye tercüme etmek ve literatüre kazandırmak hedeflenmiştir. "Afrahath'ın (Zulüm Hakkındaki) Yirmi Birinci İspatı" ile ilgili ülkemizde ulaşabildiğimiz herhangi bir çalışma bulunmamaktadır.

Afrahath'ın yirmi üç eseri, Süryani İncil metinlerinin tarihini, tefsirini ve biraz da kristolojisini konu aldığı için Süryani literatürü açısından klasik dönemin başlangıcını temsil eder. Ayrıca İspatlar'ın ilk onu, Hristiyanların temel inanç prensiplerini ve yapmaları gereken sorumlulukları konu alır. Diğerleri ise Yahudilikle ilgili olup Hristiyanlar arasındaki Yahudilik eğilimleri ile mücadele etmeyi konu edinir. İspatımızın temel konusu zulüm gören peygamberlerdir. İsa Peygamber ve diğer peygamberlerin yaşadıkları karşılaştırılarak verilmiştir.

Tezimizin Giriş kısmında, araştırmamızın amacının ve sınırlarının ne olduğu üzerinde durulmuştur.

Birinci Bölüm'de, Afrahath'ın yaşadığı dönem itibari ile Mezopotamya'nın siyasî ve dinî yapısı genel hatlarıyla incelenmiştir. Afrahath'ın kim olduğu,

İspatlar'ın başlıkları, Yirmi Birinci İspat'ın özeti verilerek genel bir değerlendirme yapıldıktan sonra sonlandırılmıştır.

İkinci Bölüm'de, Zulüm Hakkındaki İspat'ın tercüme metni ile tercümede geçen şahıslar, yerler ve kavramlar hakkında açıklamalar yer almaktadır.

**Anahtar Sözcükler:** Afrahat, İspatlar, Zulüm Hakkındaki İspat, İsa



# **ABSTRACT**

Master Thesis

## **Aphrahat's Twenty First Demonstration**

Mizgin Aslan Bulut

Mardin Artuklu University

Institute of Living Languages in Turkey

Department of Syriac Language and Culture

2019: 86 + x pages

Since our thesis will be considered in the frame of “Aphrahat's Twenty First Demonstration (On Persecution)”, the political and religious structure of that century that Aphrahat (270-345) lived was examined.

In particular, it was aimed to translate the “Twenty First Demonstration”,(About the Persecution) one of the works of Aphrahat and his Demonstrations. There is no work available on this subject in our country.

Twenty-three demonstration of Aphrahat represent the beginning of the classical period in terms of the Syriac literature as it deals with the history, commentary of the Syriac Bible texts. The first group of the Demonstrations also deal with the basic principles of Christians and the responsibilities they must had. Others are related to Judaism and to fighting the tendencies of Judaism among Christians. The main subject of your evidence is the prophets who have been persecuted. Jesus Christ and other prophets were compared.

In the introduction of this thesis, we focused on the purpose and limits of our research.

In the first chapter, the political and religious structure of Mesopotamia has been examined in general terms as of the period when Aphrahat lived. This was followed by the list of the titles of the Demonstrations, and a general summary of the Twenty First Demonstration.



In the second part, the reader will find the translation of the Demonstration on Persecution, followed by the explanations about the persons, places and concepts in the translator.

**Key Words:** Aphrahat, Demonstrations, Demonstration About Persecution, Isa



## İÇİNDEKİLER

<b>TAAHHÜTNAME</b>	I
<b>KABUL VE ONAY</b>	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
<b>ÖNSÖZ</b>	III
<b>ÖZET</b>	IV
<b>ABSTRACT</b>	VI
<b>İÇİNDEKİLER</b>	VIII
<b>KISALTMALAR</b>	X
<b>GİRİŞ</b>	1
<b>BİRİNCİ BÖLÜM: AFRAHAT'IN YAŞAMI, EDEBİ KİMLİĞİ, YAŞADIĞI DÖNEM VE SİYASİ DURUMU</b>	4
1.1. AFRAHAT'IN HAYATI	4
1.2. AFRAHAT'IN EDEBİ KİMLİĞİ	5
1.3. AFRAHAT'IN YAŞADIĞI DÖNEM HAKKINDA BİLGİLER	9
1.3.1. Siyasi Bağlamda Durum	9
1.3.2. Dini Bağlamda Durum	15
<b>İKİNCİ BÖLÜM: YİRMİ BİRİNCİ İSPATIN TERCÜMESİ</b>	21
2.1. ZULMÜN BELGESİ ADLI ESERİN TERCÜMESİ VE DEĞERLENDİRMESİ	21
2.1.1.I.Sütun S.62:1-21	21
2.1.2. II. Sütun S.62:1-28	23
2.1.3. III. Sütun S.63:1-55	24
2.1.4. IV. Sütun S.64:1-52	26
2.1.5.V.Sütun S.65:1-45	28
2.1.6. VI. Sütun S.66:1-35	29
2.1.7. VII. Sütun S.66-67:1-38	30
2.1.8. VIII. Sütun S.67:1-7	32
2.1.9. IX. Sütun S.67-68:1-61	32
2.1.10. X.Sütun S.68:1-20	34
2.1.11. XI.Sütun S.69:1-9	35
2.1.12. XII.Sütun S.69:1-16	36
2.1.13. XIII.Sütun S.69-70:1-44	36

2.1.14. XIV. Sütun S.70:1-18	38
2.1.15. XV. Sütun S.70:1-20	38
2.1.16.XVI. Sütun S.71:1-25	39
2.1.17. XVII. Sütun S.71:1-23	40
2.1.18. XVIII. Sütun S.72:1-57	41
2.1.19. XIX. Sütun S.73:1-28	44
2.1.20. XX. Sütun S.73-74:1-36	44
2.1.21. XXI. Sütun S.74:1-47	46
2.1.22. XXII. Sütun S.75:1-30	49
2.1.23. XXIII. Sütun S.75-76:1-22	50
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: SONUÇ	52
3.1. SONUÇ	52
3.2. Tercümede Geçen Şahıslar, Yerler ve Kavramlar	55
EK 1: Afrahat'ın 21. İspatının Süryanice Metni	62
Kaynakça	80
DİZİN	84

## KISALTMALAR

<b>AA</b>	Eski Antlaşma (Ahd-i Atik)
<b>AC</b>	Yeni Antlaşma (Ahd-i Cedid)
<b>age.</b>	Adı geçen eser
<b>agm.</b>	Adı geçen makale
<b>bkz.</b>	Bakınız
<b>C.</b>	Cilt
<b>CCEL</b>	Christian Church Ethereal Library
<b>çev.</b>	Çeviri
<b>ed.</b>	Editör
<b>h.</b>	Hükümdarlık yılları
<b>M. Ö.</b>	Milattan Önce
<b>M. S.</b>	Milattan Sonra
<b>A. Tercümesi</b>	Araştırmacı 'nın Tercümesi
<b>ö.</b>	Ölüm tarihi
<b>S</b>	Sayı
<b>S</b>	Satır numarası
<b>S</b>	Sütün Numarası
<b>s.</b>	Sayfa
<b>SBE</b>	Sosyal Bilimler Enstitüsü
<b>Ss</b>	Sayfaları arasında
<b>TTK</b>	Türk Tarih Kurumu
<b>yy.</b>	Yüzyıl

## GİRİŞ

Afrahat, Efrem ile birlikte Süryani literatür geleneğinin IV. yüzyıldaki en önemli temsilcisidir. Afrahat'ın İspatlar ismini taşıyan ve yirmi üç ispattan oluşan çalışması bu yönüyle büyük önem taşımaktadır. Bu İspatlar hem Hristiyanlığa dair teolojik incelemeleri bünyesinde barındırmakta, hem de aynı zamanda apologia hüviyeti taşımaktadır. Bu bağlamda Afrahat'ın yazdıkları, Hristiyanlığın o zamanlar Roma İmparatorluğu dışındaki tarihsel serüveni hakkında mühim bilgiler nakletmekle birlikte, eski İran sahasının tarihi açısından da kıymetli kayıtlar ihtiva etmektedir.

Bütün tez çalışmaları gibi bu tez çalışması da belirli sınırlılıklar çerçevesinde yazılmıştır. Bunları edebi, coğrafi, siyasi ve dini sınırlılıklar şeklinde tasnif ederek kısaca nakletmek mümkündür.

Araştırmanın edebi açıdan sınırları bağlamında Süryanice, Afrahat'ın İspatlar isimli eseri ve bu eserin yirmi birinci bölümü öne çıkan konulardır. Süryanice, Aramice'nin Urfa bölgesi diyalekti olup 2'inci yüzyıldan itibaren bir literatür dili olarak kullanılmıştır. (Duygu, Süryani Tarih Yazıcılığında Geç Antikçağ, 2016, s. 31) Nitekim Afrahat, IV. yüzyılda İspatlar isimli eserini işte bu dili kullanarak kaleme almıştır. Bununla beraber bu çok hacimli çalışmanın bir bütün halinde ele alınarak çalışılması, mütevazı bir yüksek lisans tezinin sınırlarını fazlasıyla aşacağından, burada, yalnızca yirmi birinci kısmın ele alınarak incelenmesi yoluna gidilmektedir.

Araştırmanın coğrafi açıdan kapsadığı alan eski İran sahası ve eski Akdeniz havzasıdır. Afrahat'ın yaşamış olduğu dönemde Sasani İmparatorluğu geniş sınırlara sahip bir imparatorluktu. Bugünkü İran, Irak, Azerbaycan, Ermenistan, Afganistan, Türkiye'nin doğusu, Suriye'nin bir kısmı, Pakistan, Kafkaslar, Orta Asya ve Arabistan'ın bir kısmı Sasani topraklarına girmekteydi. Afrahat, eserlerinde daha çok eski İran sahası hakkında bilgiler vermektedir. O dönemde Akdeniz havzası eski uygarlıkların merkeziydi. Afrahat'ın, bu havzanın çeşitli bölgelerinden ve dolayısıyla

Roma İmparatorluğu'ndan söz etmesi tezimizin coğrafi sınırlarını bazı durumlarda eski Akdeniz havzasına da kaydirmiştir.

Araştırmamızın siyasî açıdan kapsamı büyük oranda Sasani İmparatorluğu, bir oranda da Roma İmparatorluğu olmuştur. Mezopotamya bölgesindeki bütün gelişmeler ve ortaya çıkan yapılar temelde bu iki devlet tarafından şekillendiriliyordu. Afrahat, Sasani İmparatorluğu'nda yaşamıştı. Dolayısıyla hem Sasani İmparatorluğu hakkında bilgiler vermiş hem de Roma İmparatorluğu'na temas etmiştir.

Araştırmanın dinî açıdan sınırlarını önemli oranda Hristiyanlık, kısmen de Yahudilik ve Mecusilik gibi dinler teşkil etmiştir. Hristiyan bir yazar olan Afrahat bir taraftan Hristiyan teolojisine dair incelemeler yapmıştır, diğer taraftan da Hristiyan inancını diğer inançlara karşı savunan metinler derlemiştir. Bütün bunlardan hareketle şunu söyleyebiliriz: Tezimizde dinî açıdan sınırları oluşturan başlıca din Hristiyanlıktır.

Tez çalışmamızın temel konusunu oluşturan Afrahat'ın yirmi birinci ispatı yürüttüğümüz araştırmaya asıl çerçevesini kazandırmış ve kaynak taramasını III. ve IV. yüzyıllar ile sınırlamamızı sağlamıştır. Yani Afrahat'ın yaşamış olduğu dönemi ve süreci ele alıp nakleden kaynakları incelemeye öncelik verdik. Yirmi birinci İspat'ın Türkçe tercümesini Rene Graffin'in Süryanice metnini esas alarak yaptık. Ayrıca elde ettiğimiz Türkçe metni de, William Wright ve John Gwynn'in İngilizce tercümeleri ile karşılaştırdık.

Biz de bu çalışmamızda, Süryani literatüründe önemli bir edebi kişiliğe sahip olan Afrahat'ın, zulüm üzerine kaleme almış olduğu yirmi birinci ispatını Süryaniceden Türkçeye tercüme ederek, Afrahat'ın yaşadığı döneme tesir eden veya yazdığı eser üzerinde etkileri gözlenen siyasî veya dinî içerikli bir takım tarihî olguları ve gelişmeleri özet halinde sunup yorumladık. Böylece batılı araştırmacılar tarafından uzun süredir çeşitli açılardan çalışılan bir yazarı tanıtarak, hacimli eserinin bir parçasının Türkçe tercümesi yapılarak, ilgili okur, yazar, araştırmacı ve öğrencilerin hizmetine sunulması temel amaç olarak belirlenmiştir.

Bu tez çalışması Giriş ve Sonuç ile birlikte iki ana bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmı, tezin amacını, kapsamını, sınırlarını ve önemini özetlemekte; Sonuç ise çalışmanın genel bir değerlendirmesidir. Birinci Bölüm Afrahat'ın kişiliğine ve yaşadığı döneme; İkinci Bölüm ise İspatlar adlı eserinin yirmi birinci kısmına yönelik araştırmalardır. Bu bağlamda Birinci Bölüm 'de Afrahat'ın kim olduğu, hangi koşullar altında yaşadığı, onun Süryani literatür tarihi açısından önemi gibi konular ele alınmaktadır. İkinci Bölüm ise ilgili kısmın Süryanice metnini, Türkçe tercümesini ve bazı açıklamalarımızı içermektedir.



# BİRİNCİ BÖLÜM: AFRAHAT'IN YAŞAMI, EDEBİ KİMLİĞİ, YAŞADIĞI DÖNEM VE SİYASİ DURUMU

## 1.1.AFRAHAT'IN HAYATI

Afrahat ile ilgili günümüze ulaşan bilgiler kısıtlı olduğu için Afrahat'ın doğum yılının yaklaşık 270, ölüm yılının da 345 olduğu kabul edilmektedir. (Hacımustafaoğlu, 2018, s. 17) Süryanice isminin yazılışı ܐܦܪܗܬܐ (Aphrahat) olup, Modern Farsçası فرهاد Ferhat'tır ve Yunancası Ἀφραάτης olarak yazılmaktadır. Afrahat, Hristiyanlığın öğretisi ve pratiği üzerine 23 seriden oluşan "İspatlar" adında eseri yazmıştır. Kendisi piskopos olarak günümüz Musul yakınlarındaki Mar Mattai manastırının başına getirilmiştir. (Duygu & Akalın, Süryani Literatürü, 2017, s. 97-98)

"Persli Bilge" diye bilinen Afrahat'ın vaftiz ismi Yakup olduğundan, Nisibisli Yakup ile Massilia Gennadius<sup>1</sup> (496 dan önce) döneminde bir süre karıştırılmış ve Eski Ermenice versiyonunda bu isimle yayınlanmıştır. Eserlerinin kapsamlı bir incelemesi neticesinde Nisibisli Yakup ile özdeşleşmesinin imkânsız olduğu ortaya çıkmıştır. Assemani<sup>2</sup> ise XVIII. yüzyılda Gennadius'un söz konusu bu hatasını düzeltmeye çalışırken yazarı bu sefer de daha sonra yaşamış başka bir Süryani yazarla, yani Suruçlu Yakup'la özdeşleştirmiştir. (Brock, 1997, s. 22)

Afrahat'ın yaşamı hakkında pek az şey bilinmekle beraber kilise hiyerarşisindeki rütbesi de tam olarak tespit edilememektedir. Afrahat'ın rahip olup olmadığı hususu bile fazlasıyla tartışmalıdır. "Arapların Piskoposu" olarak bilinen Giwargi, 714 yılında İspatlar hakkında yapmış olduğu araştırmasında altıncı ispatın bir rahip tarafından yazıldığını iddia etmiştir. On dördüncü ispatın başlangıç

---

<sup>1</sup>Massilia Gennadius, Hristiyan rahip ve tarihçidir. (Schaff, The New Schaff-Herzog Encyclopedia of Religious, 1952, s. 452-453)

<sup>2</sup>Assemani, 1687 doğumlu Lübnanlı kütüphaneci, Roma'da yayımladığı Bibliotheca Orientalis Clementino-Vaticana adlı kitap, Avrupa'da orientalizm üzerine yazılmış ilk ciddi eserler arasında yer almaktadır. Bu eser Süryani âlemini Avrupa'ya tanıttığı gibi Assemani'nin ününü de her tarafa yaymıştır. (Britannica, Assemani, 1911, s. 779)



kısından hareketle de Afrahat'ın piskopostan daha aşığıda olmayan bir rütbede bulunduğu sonucuna ulaşılabilir. (The Editors of Encyclopaedia Britannica, 2019)

Süryanî münzevi yaşamının sembol isimlerindedir ve IV. yüzyılın etkili yazarları arasındadır. Afrahat, şöyle söylemişti: “Bu dünyaya yabancı olmalıyız; çünkü Mesih bu dünyaya ait değıldi. [ ... ] Her kim meleklere benzemek isterse, kendisini insanlardan uzak tutsun”. Bu sözler onun münzevilik ile olan yakınlığını yeterince ifade etmektedir. (Duygu, Süryani Tarih Yazıcılığında Geç Antikçağ, 2016, s. 168)

## 1.2.AFRAHAT'IN EDEBİ KİMLİĞİ

Afrahat, Efrem'le birlikte Süryani literatür geleneğinin IV. yüzyıldaki en önemli temsilcisi kabul edilmektedir. Yazıları, Mor Efrem'den önceki Klasik Süryani koleksiyonlarından birini oluşturur. (Schaff, Selections, 2012, s. 259-260) Bütün yazılarında, özellikle Eski Ahit'teki Kutsal Yazılara olan ustalığı dikkat çekicidir.

Afrahat'ın İspatları, elimize geçen Süryani edebiyatının en kapsamlı örneğini temsil eder. Brock'a göre pek çok bölüm sanatsal ve son derece şiirsel bir nesir biçiminde yazılmıştır ve eserleri, erken Süryani nesir tarzının en iyi modellerinden birini oluşturmaktadır. Yunan edebiyatından etkilenmemiştir. (Brock, 1997, s. 19-22) Süryanice dışındaki dillerin etkisinde kalmadan yazan Afrahat'ın eserleri literatürde önemli bir yere sahiptir.

Afrahat teoloji ve ahlak üzerine yirmi üç metin kaleme almıştır. Kısmen “mektup” metinleridir. Fakat literatürde “mektup” değıl de Süryanice adıyla “*taħwito*” diye adlandırılmaktadır. Batı dillerinde örneğin Latince “*demonstratio*”, İngilizce “*demonstration*” diye çevrilen bu kelime “gösterme, delillendirme, ispatlama” anlamına gelmektedir. Bir başka örnek olarak bu metinler Fransızca “*exposé*” diye geçmektedir. *Taħwito*'yu Türkçeye “İspat” kelimesi ile tercüme etmeyi uygun görüyoruz. (Hacımustafaoğlu, 2018, s. 17-18)

İspatlar'da her ispat metninin ilk harfi Süryanice alfabetik sıraya göre yazılmıştır. Onların edebî önemi bir yana, İspatlar çok farklı konuları önemli ölçüde

aydınlatmıştır. Bu bağlamda eser, İnan Hristiyanlığının özelliklerini, münzevi hayat tarzına has gelişmeleri, Hristiyanların Yahudilikle ilişkilerini ele almaktadır.

Afrahāt İspatlar'ını 337'de yazmaya başlamıştır. İlk on ispatı 337'de, on birden yirmi ikiye kadar olan ikinci grup da 344'te yazılmıştır. En son ispatını da 345 yılında kaleme almıştır. Buradan da anlaşıldığı üzere Afrahāt bütün eserlerini IV. yüzyılın ortasındaki dokuz yıl içinde kaleme almıştır. (Duygu & Akalın, Süryani Literatürü, 2017, s. 97)

Graffin, ed. Patrologia Syriaca, 1. cilt, (Paris: Firmin-Didot), 1894, sütun numaralarıyla ispatların başlıkları şu şekilde sıralanmıştır:

**İspat 1:** İmanın İspatı, 6. Sütun

**İspat 2:** Sevginin İspatı, 48. Sütun

**İspat 3:** Orucun İspatı, 97. Sütun

**İspat 4:** Duanın İspatı, 137. Sütun

**İspat 5:** Savaşlar Hakkındaki İspat, 183. Sütun<sup>3</sup>

**İspat 6:** bnay qyāmā'nun İspatı, 24. Sütun

**İspat 7:** Tövbekârların İspatı, 313. Sütun

**İspat 8:** Ölülerin Dirilmesi Hakkındaki İspat, 361. Sütun

**İspat 9:** Tevazunun İspatı, 48. Sütun

**İspat 10:** Çobanlar Hakkındaki İspat, 444. Sütun

**İspat 11:** Sünnet Hakkındaki İspat, 468. Sütun

**İspat 12:** Pesah (Fısıh) Hakkındaki İspat, 505. Sütun

**İspat 13:** Şabat Günü Hakkındaki İspat, 541. Sütun

---

<sup>3</sup>Afrahāt'ın 5. İspatının konusu olan savaşlar kısmını, Ayşe Hacımustafaoğlu, Afrahāt'ın Beşinci İspatı / Aphrahāt's Fifth Demonstration adıyla, 2018 yılında Türkçemize kazandırılmıştır.

**İspat 14:** Nasihat Hakkındaki İspat,102 573. Sütun

**İspat 15:** Yiyeceklerin Ayrımı Hakkındaki İspat, 728. Sütun

**İspat 16:** [Belirli bir] Halkın Yerine Geçen Halklar Hakkındaki İspat, 760. Sütun

**İspat 17:** Allah'ın Oğlu Mesih Hakkındaki İspat, 785. Sütun

**İspat 18:** Yahudilere Karşı Olan ve Bekâret ile Kutsiyet Hakkındaki İspat, 817. Sütun

**İspat 19:** Hâlâ Bir Araya Geleceklerini Söyledikleri İçin Yahudilere Karşı İspat, 846. Sütun

**İspat 20:** Fakirlerin Korunması Hakkındaki İspat, 893. Sütun

**İspat 21:** Zulmün İspatı, 932. Sütun

**İspat 22:** Ölümün ve Ahir Zamanların İspatı, 992. Sütun

**İspat 23:** Üzüm Salkımı Hakkındaki İspatı

Bu tez çalışmasının konusu olan yirmi birinci ispat Sasani hükümdarı II. Şapur'un Hristiyanlar üzerinde giriştiği kovuşturmalara dair haberleri içermektedir. Afrahat, Zulmün İspatı'nda kiliselerin yıkımından, büyük zulümlerden ve doğudaki katliamlardan bahsetmektedir. Onun kayıtlarından anlaşıldığına göre, Hristiyan olmayan Sasani devleti sınırları içinde hatırı sayılır bir Hristiyan nüfus yaşıyordu. Bunlar, vatan haini olmakla suçlanıyorlardı ve bu nedenle devlet tarafından kovuşturuluyorlardı. Nitekim Hristiyanların zulme maruz kaldıkları, tutuklandıkları, sorgulandıkları, hatta idam edildikleri Afrahat'ın kayıtlarından görülmektedir. Bununla beraber eski İran sahasında yaşayan Hristiyanların tarihsel sürecin sonraki aşamalarında kendilerine yönelik bu "ihamet" şüphelerinden arınmayı başardıkları görülecektir. (Duygu, Doğu Kilisesi Erken Yüzyılları Özelinde Bir Değerlendirme, 2017)

Bilim dünyasında Afrahat'a yönelik ilgi 1980'li zamanlarda başlamıştır. Batılı bilim insanları o zamandan bugüne Afrahat ve eseri üzerinde önemli çalışmalar yapmışlardır. Bu bağlamda Sebastian P. Brock zikredilmeyi hak eden bir isimdir. Çünkü o, hem metnin Süryanice edisyonunu yapmış, hem de yararlı dipnotlar sunmuştur. Bununla beraber eserin İngilizce çevirisini; W.Wright, Kuriakose A. Valavanolickal ve J. Gwynn, Fransızcasını; M,-J.Pierre Almancasını; P.Bruns ve Latincesini; J. Parisot çevirmiştir.

Afrahat'ın İspatları'nın günümüze ulaşan en eski tercümesi, V. yüzyıla tarihlendirilen Ermenice tercümesidir. Eseri ilk defa yayımlayan Antonelli (1756) Ermenice nüshayı esas almıştır. Bu nüshanın çevirisinde 1.-19. İspatlar yayımlanmıştır ve bu metinler Nisibisli Yakup'a atfedilmiştir. İspatlar bazı fragmanları itibariyle Arapçaya (2-4,6. Bölümler Efrem'e atfedildi), Etiyopya diline (5, 8. Bölümler Nisibisli Yakup'a atfedilmiştir) ve Gürcü diline (6. Bölüm Hippolytus'a atfedildi) çevrilmiştir. (Hacımustafaoğlu, 2018)

Süryani literatürü Türkiye akademisinde ise bugüne kadar çok çalışılan bir alan olmamıştır. Bu alanda yeni yeni bazı çalışmalar yapılarak bundan sonraki araştırmalara zemin oluşturacak bir birikim ortaya konulmaya çalışılmaktadır. Örneğin; Mehmet Çelik-Süryani Kilisesi Tarihi Cilt:1 ve Süryani Tarihi(I),Turhan Kaçar-Geç Antikçağ 'da Hıristiyanlık ve Geç Roma İmparatorluğu Tarihi M.S. 284-641, Kutlu Akalın, Zafer Duygu-Kristolojiye Giriş ve Süryani Literatürü, Kutlu Akalın-Klasik Süryaniceye Giriş 1,Zafer Duygu-Süryani Tarih Yazıcılığında Geç Antikçağ, Nikomedeia ve Hıristiyanlık, Hıristiyanlık ve İmparatorluk, İsa, Pavlus, İnciller eserleri bu çalışmalardandır.

Durum Afrahat özelinde de böyledir. Afrahat, Türkiye'de bugüne kadar ilk defa Mardin Artuklu Üniversitesi Türkiye'de Yaşayan Diller Enstitüsü'nde Süryani Dili ve Kültürü anabilim dalında yüksek lisansını yapan ve şuanda bölümde Öğretim Görevlisi olan Ayşe Hacımustafaoğlu tarafından çalışılmıştır. Persli Bilge Afrahat'ın Beşinci İspatının Türkçe çevirisini yapmıştır. Bu ispat Sasani İmparatorluğu'ndaki Hristiyanların özelliklerini ve münzevi yaşama dair detayları, Yahudilerle olan ilişkilerini, II. Şapur zulmünün erken dönemlerini konu alır. Bu yönüyle bakıldığında tez çalışmamızın Türkiye ölçeğinde bir boşluğu dolduracağını umut ediyoruz.

### **1.3.AFRAHAT'IN YAŞADIĞI DÖNEM HAKKINDA BİLGİLER**

Afrahata da içinde bulunduğu koşullardan etkilenmiş bir yazardır. Hem Afrahata'ı hem de kaleme aldığı İspatlar isimli eserini anlamak ve doğru şekilde yorumlamak için IV. yüzyıldaki koşulları belirleyen faktörleri ana hatlarıyla bilmek yararlı olacaktır.

#### **1.3.1. Siyasi Bağlamda Durum**

Afrahata'nın yaşadığı dönem, Roma ve Sasani imparatorluklarının Mezopotamya üzerinde hâkimiyet kurmak için birbirleriyle mücadele ettikleri bir dönemdir. Mezopotamya bölgesinin o zamanki siyasî, sosyal, iktisadî, dinî ve kültürel koşulları söz konusu bu mücadeleler çerçevesinde şekillenmiştir. Bu yüzden öncelikle dönemin bu iki büyük imparatorluğunu kısaca tanıtarak başlamak istiyoruz.

##### **1.3.1.1. Roma İmparatorluğu**

Roma İmparatorluğu, imparatorluğun kuruluşuna dair efsanelere göre, Remus ve Romulus adlı iki kardeş tarafından M.Ö. 753'te bir şehir devleti olarak kurulmuştur. (Parlardedir, 2018)

Roma tarihi genel olarak iki döneme ayrılabilir. Şehir devleti dönemi MÖ 750-367 yılları arasında kabul etmektedir. İkinci aşama Cumhuriyet dönemidir. Cumhuriyet döneminde, icra kuvvetini elinde bulunduran consul bulunmaktadır. Birinin verdiği kararı beğenmezse diğerinin itiraz etme hakkı vardı. Consullerin görevleri, hükümetin günlük işlerini görmek, devletin masraflarını tespit etmek, meclisleri toplamak, askerleri toplamak, orduları sevk ve idare etmek ve adli kararlar almaktır. Dictator, olağanüstü durumlarda halk meclisine sorulmaksızın senatusun kararı ile consullerden biri tarafından tayin edilebilir. Dictator, yalnız başına hükmeder. Consuller onun emri altına girerlerdi. Genel olarak cumhuriyet döneminde yönetimin halkın belli bir zümresinin elinde olduğu söylenilebilir. (Küçük E. , 2017)

Octavianus'un Mısır'ı bir Roma eyaleti haline getirmesi ile Roma'da yeni bir dönem başlamıştır. Bu dönemde, devleti, "imperator" unvanı taşıyan yöneticiler

yönettiğinden bu devreye “Roma İmparatorluğu” adı verilmiştir. Bu devirde, Cumhuriyet devrinin neredeyse bütün yasal kurumları devam etmekle birlikte, Senato ve meclislerin etkinliği azalmış ancak imparatorların yetki ve etkinlik alanları genişlemiştir. Roma İmparatorluğu tarihinde Nerva (96–98), Traianus (98–117), Hadrianus (117–138), Antoninus Pius (138–161) ve Marcus Aurelius (161–180), “Beş İyi İmparator” olarak tanımlanmışlardır. (Croix, 2014)

III. yüzyılda Batıda Barbar istilaları, Doğuda ise Sasanilerin yükselişi Roma İmparatorluğu’nun başlıca dış problemleri olmuştu. Başa geçen birçok imparator selefini katletmek suretiyle, yani zor kullanarak yönetimi ele geçirmişti. İmparatorluk yönetimi ayrıca birbiri ardınca patlak veren ekonomik krizlere ve veba salgını gibi problemlerle de uğraşmak zorunda kalmıştı.

Diocletianus iç baskılara ve iki cephedeki askerî tehditlere karşı imparatorluğun tek bir imparator tarafından yönetilmesinin mümkün olmadığını gördü. Bu nedenle imparatorluğu ikiye böldü ve Augustus unvanıyla hüküm sürecek eşit iki imparator mevkii yarattı. Diocletianus imparatorluğun doğusunun, eski arkadaşı Maximianus ise batının imparatoru oldu. Bu şekilde ileride Batı Roma ve Doğu Roma imparatorluklarına dönüşecek yapıları oluşturmuş oldu. (Akşit, 1970)

293 yılında her iki Augustus’ un da kendilerine idarî meselelerde yardımcı olmaları ve bir veraset sistemi oluşturmak için Sezar adıyla birer alt imparator atamalarıyla imparatorluk biraz daha bölündü. Galerius Diocletianus'un altında, Constantius Chlorus da Maximianus'un altında Sezar oldular. Bu yapı modern uzmanların tetraşi (Yunanca: "dörtlü yönetim") adını verdikleri yapıyı meydana getirdi. Roma'da yıllarca en yetkili kişinin kim olacağı ile ilgili kanlı tartışmalar imparatorlar barışçıl bir yolla başa geçmelerini sağlayan bu yapıyla sona erdi. İmparatorluğun iki yarısında da her Sezar kendisini seçen Augustusun yerine geçecek ve kendine yeni bir Sezar seçecekti. 1 Mayıs 305'te Diocletianus ve Maximianus konumlarından feragat ettiler. İki Sezar'ı da Galerius seçti. Kendisi için yeğeni Maximinus'u, Constantius için ise Flavius Valerius Severus'u seçti. Bu düzenleme Diocletianus ve Maximianus döneminde ve onların ardından kısa bir süre işledi. (Gibbon, 1776)

Afrahata ile çağdaş bir dönemde İmparator Constantinus (324) tetraşi denilen bu yönetim biçimini değiştirerek monarşi ilan etmiştir. Zira Constantinus tetraşi sisteminin de istikrarı sağlayamadığını, hatta bunun üstüne taht kavgalarını daha da arttırdığını görmüştü. Nitekim o, 306 yılından itibaren gücünü arttırmaya başlayarak 312’de Milvian Köprüsü’nde yapılan savaşta ve 324’te Hrisopolis Muharebesinde elde ettiği zaferlerle tek başına iktidar temin etmiştir. Bununla beraber Constantinus, Hristiyanlığı da açıkça ve geniş çaplı şekilde destekleyen ilk Roma hükümdarı olmuştur. (Duygu, Hristiyanlık ve İmparatorluk, 2017)

Roma İmparatorluğu, 375 yılındaki Kavimler Göçü’yle başlayan karışıklıklardan sonra 395 tarihinde doğu ve batı olmak üzere ikiye ayrıldı. İmparatorluğun batıdaki kısmı, Kavimler Göçü’yle Avrupa’ya gelen Cermen kavimlerinin saldırıları sonucu 476 yılında yıkılmış, doğu kısmı da varlığını, doğu veya Bizans olarak, 1453’te Osmanlı İmparatorluğu’nun yedinci padişahı II. Mehmet’in İstanbul’u fethine kadar sürdürmüştür. (Stathakopoulo, 2018)

### **1.3.1.2. Sasani İmparatorluğu**

Sasani İmparatorluğu, (Sasani Devleti veya Sasaniler ya da İkinci Pers İmparatorluğu; Farsça: ساسانیان, Sāsānīyān), dördüncü büyük İran Hanedanı ve ikinci Pers İmparatorluğu'nun adıdır (224 - 651). Sasani İmparatorluğu, son Arşaklı hanedanı (Partlar) kralı IV. Artabanus'u yenmesinin ardından I. Ardeşir tarafından kurulmuş, son Sasani hükümdarı Şehinşah (Krallar kralı) III. Yezdigirt'in (632-651), kısa süre önce ortaya çıkan İslam Devleti'ne yenilmesiyle sona ermiştir. (Garthwaite, 2011)

Sasani toplumunda hiyerarşinin başı şehinşahı. İnanişaya göre Sasani hükümdarlarında “fer” denilen bir tür ilahi güç bulunurdu. Bu güç Erdeşir’in V. Erdavân’ı yenmesiyle birlikte, eski İran sahasını yönetmekte olan Part Hanedanı’ndan Sasani Hanedanı’na geçmişti.

Şehzadeler taşraya vali gönderilir ve bu süreç içerisinde devleti yönetme yeteneğine sahip olup olmadıkları tecrübe edilirdi.

Sasani toplumu beş sınıfa ayrılırdı: 1- Aristokratlar 2- Moğan (Ruhban sınıfı) 3- Çiftçiler 4- Tüccar 5- Esnaf. Bu ayırım kesin hatlarla yapılmıştı ve bir sınıftan diğerine geçmek mümkün değildi. Her sınıfın bürokratik bir yapısı vardı, her sınıfın temsilcisi o sınıfı divanda temsil ederdi. (Niray, 2001)

Sasani İmparatorluğu'nun III. ve IV. yüzyıllardaki durumunu inceleyecek olursak, I. Ardeşir'in oğlu I. Şapur'un (240-270) Roma İmparatorluğu'na karşı seferler düzenlediği, 253'te Antiokheia'yı (Antakya) ele geçirip yağmaladığı görülmektedir. Roma İmparatorluğu'na karşı başarılar elde eden I. Şapur 260'ta Roma ordusunu mağlup edip İmparator Valerianus'u (253-260) kendi topraklarına esir olarak götürmüştür. (Kaçar, 2009, s. 8-12)

Sasani hükümdarı Adarnarses (309-309) fazla otoriter bir yönetim izlemesi nedeniyle Sasani asilleri tahttan indirilmiştir. I. Şapur'un 270 yılındaki ölümü sonrasında hanedan üzerinde son derece etkili bir hale gelen asiller, II. Hürmüz'ün büyük oğlunu öldürdüler, ikinci oğlunu kör ettiler, üçüncü oğlunu hapse attılar ve tahta henüz bebek olan II. Şapur'u (309-379) oturttular. II. Şapur olgunluk çağına gelince idareyi eline aldı ve baş düşmanları Romalılara karşı bir dizi sefere çıkarak büyük başarılar kazandı. Sasani hükümdarları içerisinde en uzun süre tahtta kalan II. Şapur 379'da öldüğünde Sasani İmparatorluğu en güçlü dönemindeydi; doğudaki düşmanlar ezilmiş, İrmîniye<sup>4</sup> bölgesi kontrol altına alınmıştı. (Naskali, 2019)

Sonuç olarak Sasani tarihine genel olarak bakacak olursak, Sasani hanedanının atalarından devlet yönetim felsefesi devraldıklarını ve ayrıca iktisadi, toplumsal ve kültürel birçok özgün düşüncenin de yine atalarından onlara yadigâr kaldığını söyleyebiliriz. Buna karşın, Sasaniler birçok problemle de uğraşmışlardır. Bazı dönemlerde karşılaşılan siyasi başarısızlıklar, örneğin Romalılar ya da Eftalit/Akhun devleti karşısında uğranılan yenilgiler bu bağlamda örnek

<sup>4</sup> İrmîniye: Sınırları, Berze'a'dan, Bâb el-Ebvâb'a, diğer taraftan Bilâd er-Rûm'a ve el-Kabk (القبق) dağına kadar uzanır. Burası Küçük ve Büyük olmak üzere ikiye ayrılır. Küçük olan, Teflis ve nâhiyeleri; Büyük olan ise Hilât ve nâhiyeleridir. Dört İrmîniye olduğu söylenir. Bunlardan ilki: Beylekân, Kabele (قبلة), Şirvân (شروان) ve bunlara bitişik yerlerdir. İkincisi: Cürzân (جرزان), Soğdebîl (سوغدبيل), bisferjan (البيسفرجان). Üçüncüsü: elBesfürcân (اللكز). Dördüncüsü: elBesfürcân (البيسفرجان), Bâb Feyrûzkubâz (بابفروزقوبز) (ve el-Lekz (اللكز). (Üçüncüsü: elBesfürcân (البيسفرجان), Debîl (دبيل), Sirâc (سراج), Tayr (طير), Bağravend (بغروند), en-Neşevâ (النشوى) (dır. Dördüncüsü: Hısnu Ziyâd (حسنة زياد), Şimşât (شمشاط), Kâlîkalâ (قالقلا), Ercîş ve Bâcüneys'tir. (Gök, 2014:136)



gösterilebilir. Kimi zaman sosyal içerikli problemler Sasanileri uğraştırmıştır. Bazen ise kıtlık dönemleri örneğinde olduğu gibi iktisadi sorunlar sorun yaratmıştır. Ancak Sasaniler, tüm bu problemlere karşın varlıklarını ve yönetimlerini VII. yüzyılda cereyan edecek olan İslam fetihlerine kadar sürdürmeyi başarmışlardır. Araştırmacılara göre 400 yılı aşan bütün bu egemenlik sürecinde 4.yüzyıl (1.Şapur-2.Şapur) ve 6.yüzyıl (Ksusros) en başarılı hükümdarlar olarak sivrilmişlerdir. (Wiesehöfer, 2002, s. 219-220)

Müslüman Arap orduları 632’de Sasani topraklarına girmeye başladılar. III. Yezdigerd ’in 637’de Kadisiye Savaşı’nda Müslüman ordulara yenilmesiyle Sasani devletinde çöküş dönemi başlamıştır. (Duygu & Akalın, Kristolojiye Giriş, 2018, s. 52)

### **1.3.1.3. Roma ve Sasani Arasındaki Siyasi İlişkiler**

Romalılar ile eski İran hanedanları arasında yaşanan savaşların köklü bir geçmişi ve uzun bir tarihi vardır. Ancak konuya Sasaniler özelinde bakılacak olursa, bu iki siyasi organizasyon arasındaki mücadeleler I. Ardeşir’in hükümdarlığı döneminde (224-242) başlamıştır. Bunun sebebi, Sasanilerin, yıkılan Part Hanedanı’nın yerine yeni ve taze bir güç olarak Romalıların karşısında dengeyi bozacak oranda güçlenmeleridir. Nitekim bu dönemde yapılan savaşlarda Roma devleti için tam bir tehdit unsuru olmuştur. (Bilgiç, 2012, s. 26-30)

Bir sonraki aşamada ise mücadeleler I. Şapur’un iktidarı döneminde (240-270) zirveye ulaşmıştır. Valerianus, doğu komutasını kendisi alarak önceki başarısızlıkları unutturmak için Antakya’ya hareket etmiştir. Nitekim cereyan eden şiddetli çatışmalarda Roma topraklarının derinliklerine kadar ilerleyen I. Şapur, Antakya’yı ele geçirerek talan etmiştir. Bu mücadeleler esnasında III. Gordian’ı ve Arap Philip gibi Roma hükümdarlarını mağlup etmiş, hatta Valerianus’u esir alarak kendi ülkesine götürmüştür. Roma kaynakları bu olayı bir “utanç” olarak yansıtmışlardır. (Bilgiç, 2012, s. 29-30)

Yukarıda tasvir edilen politik gerginliğin ve savaşların bir sonraki merhalesinde tansiyon bir ölçüde düşürülmüştür. Burada Diocletianus ismi önemlidir, çünkü Roma imparatoru Diocletianus (284-305), İran hükümdarı Narses (293-302) ile bir anlaşma yaparak çatışma ortamını sonlandırmıştır. Ne var ki, Constantinus (324-337) ile II. Şapur'un (309-379) Roma ve Sasani tahtlarında buldukları bir sonraki aşamada ilişkiler yeniden gergin bir sürece girmiştir. Burada, Constantinus'un II. Şapur'a gönderdiği ve İran sahasındaki Hristiyanların korunmalarını diplomatik dilden uzak bir üslupla istediği mektup etkili olmuştur. II. Şapur ise Constantinus 'tan iki ülke arasındaki sınırların Sasaniler lehine yeniden düzenlenmesini istemiştir. (Kaçar, 2009, s. 13) Constantinus'un söz konusu mektubu kaleme aldığı dönemlerde aynı zamanda savaş hazırlıkları yapmaktaydı. Constantinus oğlu Constantius'u Antakya'ya göndererek Pers sınırını tahkim etmesine karşılık, II. Şapur 336'da Ermenistan'ı işgal ederek oraya bir idareci atamış ve onu, aynı zamanda Constantinus'a elçi göndermiştir. Constantinus elçiyi reddetmesine ve yeğeni Hannibalianus'u Rex Regum (krallar kralı) yaparak savaş sonrası Pers topraklarının idarecisi ilan etmesine rağmen 337'de hastalanarak ölmesi, bütün planı boşa çıkarmıştı. Savaş durumuna hazırlanan ve ordu toplayan II. Şapur bunu fırsat bilerek Mezopotamya'nın Romalılarının elindeki kısmına, Nusaybin'den Antakya'ya kadarki bölgeye saldırmıştır. Yine de II. Şapur'un Nusaybin kuşatmalarında (338, 346, 350) olduğu gibi hedefine bu süreçte ulaşmadığı görülmektedir. Ancak Constantinus'un İran topraklarında yaşayan Hristiyanların hamisi olduğunu ilan edişi ve buna yönelik adımlar atması, bölgedeki Hristiyanlar için bir felaketin başlangıcı olmuştur. Zira bu süreçte Roma casusu yaftasını yiyen Hristiyanların takibata uğratıldıkları ve özellikle de ruhban sınıfının liderlerinin katledildikleri görülmektedir. 338 yılında başlayan Sasani-Roma savaşları, 363 yılında savaş esnasında Roma İmparatoru Julian'ın ölmesiyle son bulmuş ve yerine gelen Jovian II. Şapur'la barış antlaşması yapmıştır. Barış antlaşması gereği Nusaybin de dâhil olmak üzere Dicle kıyısındaki birçok yer Sasani hâkimiyetine girmiştir. (Alıcı, Sasani İmparatorluğu'nun Erken Dönemimde Hristiyanların Konumu ve İlk Sinodlar, 2015, s. 46-47)

Roma-Sasani ilişkileri bundan sonraki süreçte de bazen savaş bazen ise yapılan anlaşmalar çerçevesinde 7'nci yüzyıla kadar sürmüştür. Yapılan savaşların

siyasi, sosyal, dini, kültürel ve askeri boyutları, nedenleri ve sonuçlarıyla beraber araştırmacılarca çok zamandır çalışılmaktadır. Ancak her halükarda bu ilişkiler ve bilhassa savaşlar en çok sınır bölgelerinde yer alan şehirlerde ve köylerde yaşayan insanları etkilemiştir. Söz konusu mücadelelerin en fazla Süryani kaynaklarında yer etmiş olması da bu bakımdan tesadüften ötedir. Örneğin Roma imparatoru Anastasios (491-518) ile Sasani hükümdarı Kavad (498-531) arasında yaşanan mücadeleler için bk. Mar Yeşua Vakayinamesi, (Yeşua, 1958)

### **1.3.2. Dini Bağlamda Durum**

Afrhat'ın yaşadığı dönemde Akdeniz havzasında ve eski İran sahasında insanlar birçok farklı dine inanıyorlardı. Bu dinler arasında konumuz için önem taşıyanları aşağıdaki şekilde özetleyebiliriz.

#### **1.3.2.1 Sasanilerde Mecusilik (Zerdüştlük)**

Zerdüştlük, İ.Ö. 2. binyılda Güney Rusya'nın steplerinde yaşayan Aryan kabileleri arasında temelleri atılmış olan inanç sistemidir. Asıl kimliğini İran topraklarında kazanmıştır. (Akyazar, 2016, s. 9-14) Zerdüştlük, tarih içinde farklı isimler almıştır. Bunlar; Aşavan, Mazdayesna, Parsi, Mecusi ve Ateşperesttir. Zerdüştlüğün kurucu figürü olarak karşımıza çıkan Zerdüş'tün ne zaman nerede yaşadığı ile ilgili bir kayıttan söz etmek mümkün değildir. Sasanilerin tarih yazımına göre Zerdüş't 7. yüzyılda I. Darius'un babası Vistasp döneminde yaşamış ve dinini bütün İran coğrafyasına yaymıştır. Avesta ve Gatha üzerine yapılan filolojik çalışmalar ise Zerdüş'tün (M.Ö.1400-1000) yıllarında doğu İran'da yaşamış olduğunu, yerleşik hayattan uzak göçebe bir hayat geçirdiğini ve Pers İmparatorluğunun kuruluşundan önce yaşadığını vurgular. (Alıcı, Mecusilik, 2019, s. 284-287) Zerdüştlük, adını almış olduğu peygamber Zerdüş'tün reformlarından sonra tek tanrılı inanca yönelmiştir. Zerdüş't, getirdiği reformlarda Ahura Mazda dışındaki diğer bütün tanrı tapımlarını yasaklamıştır. Zerdüş'tün öğretisine göre Ahura Mazda dünyayı düşünce yoluyla hiçlikten yaratmıştır. İçindeki varlıkları, kutsal ruhları, iyiliği ve kötülüğü yaratmıştır. Ahura Mazda, insanlara seçme özgürlüğü tanımış ve iyiliğin ya da kötülüğün yolunu seçmelerini kendi iradelerine bırakmıştır. Yargı gününde herkes yaptığı seçime göre yargılanacaktır. Ahura Mazda'nın yolunu seçen

dindarlar cennete, Şarkı Evi'ne kabul edilecek, günahkârlar ise sonsuza kadar Yalanlar Evi'nde hapis kalacaktır. (Akyazar, 2016, s. 9-14)

Avesta Zerdüştlüğün kutsal kitabıdır. Kökleri Hindistan'daki veda metinlerine dayanmaktadır. Günümüzdeki Avesta iki bölümden oluşmaktadır. Bunlardan ilki, Vendidad, Visperad ve Yasna diye üç bölümden oluşmaktadır. Vendidad; dini kanunları ve mitolojik hikâyeleri içermektedir. Visperad; ayinler ve kurban törenleri sırasında okunan ilahilerden oluşmaktadır. Yasna; aynı türden ilahileri kapsar. İkinci bölüm küçük Avesta anlamına gelen Khorda-Avesta'dır. Bu bölümde kısa dualar yer almaktadır. Gâh, Sirozah, Afrigan ve Nyayis adı verilen bu dualar sadece rahipler tarafından değil bütün inananlar tarafından okunabilir. (Dermasteter, 1880)

İran havzasında dini anlayışın değişim ve dönüşümünde etkin rol alan Zerdüş'tün yaşadığı dönemde düalist bir tanrı anlayışı vardı. İnsanlar hem iyi hem de kötü tanrılara sunularda bulunuyorlardı. Kötü tanrılardan gelecek felaket ve cezaların önlenmesi için, iyi tanrılardan da yardım istemek için ibadet edilirdi. Bu ortamda Zerdüş iyi tanrılara hizmet eden bir ateş rahibiydi. Birçok tanrısal varlığa rağmen Zerdüş, Ahura Mazda'yı kavramsallaştırır. Zerdüş'tün bu öğretisi uzun yıllar kabul görmez. Kral Vistasp'a dinini anlatan Zerdüş kraliyet nazarında kabul görür. Böylece İran'da Mecusilik dini bir gelenek haline gelir. Pers Kralı III. Dara (M.Ö.336-330) döneminde Avesta'nın yazıya geçirilmesini sağlar. Fakat büyük İskender doğu seferi sırasında Avesta külliyatını yakarak yok etmeye çalışır. Sasaniler döneminde I.Ardeşir'in Mecusiliği önemsemesi devlet destekli bir yapılanmanın önünü açar. I.Ardeşir'in kendi adına bastırıldığı sikkelerde ateş atları motifini kullanması, Avesta külliyatını tekrar bir araya getirmeye çalışması bunun örneğidir. (Alıcı, Mecusilik, 2019, s. 284-300)

Sasanilerin Zerdüştlüğü bir devlet dini olarak örgütlenmesinde ve din-devlet bütünleşmesinde büyük bir rol oynadıkları kesindir. Sasaniler, Zerdüştlüğü bir devlet dini olarak görmeyen ve Ahura Mazda ile Yunan Tanrılarına aynı derecede saygı gösteren selefleri Parthlardan farklı olarak Zerdüştlüğü daima diğer dinlerden üstün tutmuşlardır. (Sivrioğlu, 2016, s. 27-28)

İran'ın Araplar tarafından ele geçirilmesi ve sonra da İran topraklarında İslâm dininin hızla yayılmasının ardından eski dinin inananları, inançlarını daha özgür ortamlarda yaşamak için zorunlu olarak başka birtakım coğrafyalara giderlerken, İranlı Zerdüştlere önemli bir kısmı da Hindistan'a göç etti. Günümüzde de varlıklarını sürdürmekte olan, inançlarını yaşayarak koruyan ve bugüne kadar getiren Hindistan'daki Zerdüştlere, sınırları belli bir dinî grup oluştururlar. (Yıldırım, 2011, s. 148)

### 1.3.2.2 Sasanilerde Yahudilik

Yahudi geleneğine göre, Musevilik (M.Ö. 2000 civarında) Tanrı ile Yahudi ulusunun atası ve Yahudi soyunun başlatıcısı olan İbrahim arasındaki Akit ile başlar. Çağlar boyunca, Yahudilik bir dizi dini ilkeye riayet etmiş, bunların başında da evreni yaratan ve yönetmeye devam eden tek, her şeyi bilen, her şeye kadir, bağışlayıcı ve her yerde olan bir Tanrı'ya iman etmek gelmiştir. Museviliğin çoğu koluna göre, Tanrı İsrailoğulları ve onların soyundan gelenler ile bir akit yapmış, Tanrı'nın kanunları ve emirleri Sina Dağı'nda, Yazılı ve Sözlü Tora şeklinde vahyolunmuştur. Musevilik, teolojik açıdan tek tanrıcılığı daima son derece güçlü bir şekilde savunmuştur. Yahudilikte merkezi otorite tek bir kişiye veya zümreye ait olmayıp kutsal olduğuna inanılan metinlere, din hukukuna ve bu dinî metinleri yorumlayan bilge hahamlara aittir. (Aydın F. , 2004)

Yahudiler Tanrı'nın sonsuz olduğuna, O'nun doğurulmadığına ve asla ölmediğine inanırlar. Tanrı'nın itaat etmeleri için Yasa koyduğuna ve bu Yasa'ya uymadıkları takdirde Tanrı tarafından cezalandırılacaklarına inanırlar. Konuya dair detaylar için bk. (Duygu, İsa ve Musa Yasası Meselesi, 2018) Yahudilik üç temel esasa dayanır. Bunlar Tanrı, Torah ve İsrail'dir. Yahudilere göre Yahudilik İsrailoğulları ile Tanrı arasındadır. Buna ilaveten kendilerinin Tanrı tarafından seçilmiş halk olduklarına da inanırlar. (Aydın R. , 2012, s. 206)

Bugün alan üzerinde çalışan uzmanlara göre, Yahudilik, 6.yüzyılda, Babil Sürgünü ile Eski İran sahasına girmiştir. Nitekim Sasani iktidarının başladığı 224 yılı civarında İran sahasında azınlık da olsalar önemli bir Yahudi nüfus bulunduğu tahmin edilmektedir. Bu Yahudiler, I. Şapur (240-273) öncesi dönemde yaşadıkları

bazı sorunların ardından, I. Şapur ile beraber hahamlarının şahsiyetlerinde belirli bir özgürlük elde etmişlerdir. Buna hareket serbestisi başta olmak üzere vergi ve hukuk kurallarının tanınması gibi olgular dâhildir. Burada muhtemelen siyasi sebepler etkili olmuştur. Çünkü Palmira Prensesi (267-274), yaşanan çatışmalar sırasında Nehardea'da bulunan Yahudi merkezini tahrip etmişti. O sıralarda bu prenses ile mücadele halinde olan II. Şapur (309-379) ise Yahudileri desteklemek suretiyle lojistik destek arayışına girişmişti. Nitekim bu sayede söz konusu dönemde Yahudilerin elverişli koşullar elde ettikleri anlaşılmaktadır. Üstelik Yahudilerin, Roma-Sasani savaşları sırasında da bilhassa II. Şapur'a sadık kaldıkları araştırmacılarca belirtilmektedir. (Wiesehöfer, 2002, s. 308)

Anlaşıldığı kadarıyla Yahudiler sonraki süreçte de rahat koşullar altında yaşadılar. Burada en önemli etken, Hristiyanların aksine Yahudilerin, Mecusi rahipler tarafından rakip olarak görülmemeleridir. Gerçi bazı dönemlerde Sasani tahtına Hristiyanlara hoşgörüyle yaklaşan kimi hükümdarların çıkması Yahudileri rahatsız etmiştir. Ve bu durum, Yahudilerin de Mecusilerden ziyade Hristiyanları rakip addettiklerini göstermektedir. Ancak yine de genel olarak bakılırsa, Sasani iktidarı boyunca Yahudilerin eski İran sahasında görece elverişli koşullar altında yaşadıkları söylenebilir.

### **1.3.2.3.Sasanilerde Hristiyanlık**

Hristiyanlık, 1. yüzyılın ikinci çeyreğinde, Filistin bölgesinde, “Hristiyanlık” değil de “Nasranîlik” diye tabir edilen bir tarikat şeklinde ortaya çıkmıştır. İsanın ölümünden 25-30 yıl sonra Hristiyanlık ismini alarak Romalılar tarafından kontrol edilen Akdeniz havzasında gelişmiş ve yayılmıştır. Hristiyanlık, görece monoteist bir dindir. Bununla beraber, Hristiyanlık, insanlığı Âdem'den beri taşıdığı günahtan akladığı gerekçesiyle “kurtarıcı” tabir edilen, göksel ve “Tanrı Oğlu” bir “Mesih” olduğu düşünülen İsa'nın geri döneceği beklentisiyle şekillenmektedir. (Duygu, İsa'nın Yeni Ahit'te “Tanrı Oğlu” Olarak Tanımlanması Meselesi, 2018), (Duygu, Paulus İsa Mesih'in Elçisi Miydi? , 2019)

Dünya üzerinde yaklaşık iki buçuk milyar insan bu dine mensuptur. Hristiyan inancı “teslis” tabir edilen bir öğretiyi merkeze almıştır. Bu inanç ilkesinin temeli

tanrılık kavramının baba, oğul ve kutsal ruh diye tabir edilen üç varlıktan oluşması üzerinedir. Teslis hipotezi büyük kristolojik tartışmaları beraberinde getirerek 2. yüzyılda ortaya çıksa da 4. yüzyılda Roma yönetimi ve bilhassa I. Theodosius tarafından desteklenerek Hristiyanlığın genel kanaatine dönüşmüştür. Teslis akidesi bu süreçte yaşanan tartışmalar için bk. (Duygu, Hristiyanlığın Erken Yüzyıllarındaki İsa Teolojisi Tartışmalarında Dinamik Monarşiyenist Akımına Özgü Monoteist Kristoloji ve Bunun Ebionit Kristolojiyle Mukayesesi, 2018)

Hristiyanlığın kurumsal ifadesi Kilise'dir. Kilise, Yunanca "halk meclisi, toplanma yeri" anlamlarına gelir. Kilise'nin bugünkü hiyerarşik yapısı 2. yüzyılda oluşmaya başlamış, 4. yüzyılda nihai şeklini almıştır. Burada, Hristiyanlığın öncü entelektüelleri ile özellikle Konsiller önemli olmuştur. Bugün ise Kilise tabiri "ibadethane" anlamının yanında ayrı inanç ilkelerini benimseyerek, bilhassa ayrı kristolojik pozisyonları savunarak, ayrı ruhban hiyerarşileri etrafında kurumsallaşan Hristiyan cemaatlerin her birini ifade eden bir tabirdir. (Duygu, Hristiyanlık ve İmparatorluk, 2017, s. 82-86)

Afrahah'ın yaşadığı dönem Hristiyanlığın Roma İmparatorluğu topraklarında "yasal bir din" olarak Constantinus tarafından tanındığı yıllara tekabül etmektedir. Hristiyanlığın ve Kilise'nin Roma topraklarında bundan önceki süreci ise oldukça karmaşık ve muğlâktır. Hristiyanlar, ilk üç yüzyılda Roma idaresi altında genel olarak elverişli koşullar altında yaşamışlardır. Ancak Decius (249-251), Valerianus (253-260) ve bilhassa Diocletianus dönemlerinde devlet tarafından kovuşturuldukları veya bazen eyalet valilerinin otoriter tutumlarıyla muhatap oldukları vakıadır. (Duygu, Hristiyanlık ve İmparatorluk, 2017)

Hristiyan cemaatler Sasanilerin egemen olduğu Mezopotamya ve İran'da 2. yüzyılda yayılmaya başlamışlardır. I.Şapur zamanında iktisadi ve demografik nedenlerden Hristiyanlar sürülmüştür. I.Şapur bu sürgün politikası ile farkında Hristiyan inancını farklı bölgelere yaymıştır. (Wiesehöfer, 2002, s. 287-288)

Hristiyanlığın eski İran sahasındaki serüveni açısından ise durum başkadır. Part Hanedanı döneminde Hristiyanlar İran'da elverişli koşullar altında yaşamışlardır. Bu durum Sasanilerin kuruluşu sonrasında (224) bir müddet daha devam etti.

Nitekim Hristiyan kaynakları Hristiyanların bu dönemde çoğaldıklarını, kiliseler inşa ettiklerini ve İran sahasında genel olarak mutlu bir yaşam sürdüklerini dile getirmişlerdir. Buna karşın 4. yüzyılın birinci çeyreğinde Hristiyanlığın Roma İmparatorluğu'nda devlet dini olma yoluna girmesi, buna paralel şekilde Sasani yönetimi altındaki Hristiyanların durumunu kötüleştirmiştir. Zira Hristiyanlar bunun sonrasında bir tarafta Roma ajanı olma şüphesiyle muhatap olmuşlar, diğer tarafta ise Mecusi rahipler tarafından en büyük rakip gibi görülerek hedef alınmışlardır. Nitekim Şapur (309-379) döneminde Hristiyanları hedef olan şiddetli kovuşturmalar Hristiyanların zihinlerinde sonraki yüzyıllar boyunca da yankılanmıştır. (Duygu, Doğu Kilisesi Erken Yüzyılları Özelinde Bir Değerlendirme, 2017) Buna rağmen Hristiyanlar bilhassa 5. yüzyıl başlarından itibaren rahat koşullar tevarüs etmeye başlamışlardır. Burada temel faktör siyasidir: Romalılar ile iyi ilişkiler kurulduğu dönemlerde Sasaniler Hristiyanlara hoşgörüle yaklaşmışlardır. Nitekim I. Yazdgirt (399-420), Roma imparatoru Theodosius ile iyi ilişkileri çerçevesinde 410 yılında toplanan Seleukeia-Ktesifon Konsili ile İran Hristiyanlarının statüsünü yasal bir zemine oturtmuştur. Bu süreç aynı zamanda Doğu Kilisesi'nin kurumsallaşması açısından da önemlidir. Nitekim bundan sonraki yıllarda Hristiyanlar, Sasani yönetiminden bazen baskılar görmüşler, bazen ise rahat koşullarda yaşamışlardır. Bu durum İslam fetihlerine kadar da böyle sürmüştür. (Alıcı, Sasani İmparatorluğu'nun Erken Döneminde Hristiyanların Konumu ve İlk Sinodlar, 2015, s. 33-75), (Duygu, Doğu Kilisesi Erken Yüzyılları Özelinde Bir Değerlendirme, 2017)

428'de Constantinopolis başpiskoposu olan Nestorios'a atfedilen bu görüşe göre Tanrı'nın Oğlu Mesih ile Meryem'in oğlu aynı şahıs olamazlar. Nestorios'un aslında bu görüşün teorisyeni olmadığı ve onun Mopsuestialı Theodoros'un görüşlerini vaaz ettiği bilinmelidir. Nesturî tabiri 451 Khalkedon Konsili'ni takip eden yoğun kristolojik tartışmalar sırasında giderek Doğu Kilisesi'ni tarif eden bir ifade olarak kullanılmaya başladı. Miafizitler hem Doğu Kilisesi'ni hem de Khalkedon Konsili yanlısı görüşleri toptan Nesturî olarak nitelendirdiler. Yörenin İslam hâkimiyeti altına girmesiyle bu terim Doğu Kilisesi için "Nesturî Kilisesi" şeklinde kullanılmaya başlandı ve modern literatürde de hatalı olarak bu anlamda kullanılmaya devam etti. Bu yüzden, modern literatürde rastlanılan "Nesturî (veya



Nasturî” nitelemelerinin sadece Doğu Kilisesi için kullanılan yanlış bir niteleme olduğu hatırlanmalıdır. (Duygu & Akalın, Kristolojiye Giriş, 2018, s. 4)



## İKİNCİ BÖLÜM: YİRMİ BİRİNCİ İSPATIN TERCÜMESİ

### 2.1. ZULMÜN BELGESİ ADLI ESERİN TERCÜMESİ VE DEĞERLENDİRMESİ

#### 2.1.1.I.Sütun S.62:1-21

Utanç duydum, çok üzüldüm. Günahkârlar diğer halklardan oluşan bu halkın Allah'ı yok diyorlar. Günahkârlar (dinsizler) diyor ki, “Eğer bunların Allah'ı varsa neden halkının intikamını almıyor.” Karabulutlar üstüme toplanıyor. Yahudiler de bize hakaret edip çocuklarımıza büyüklük taşıyor. Günlerden bir gün, Yahudiler arasında bilge diye bilinen bir adam beni durdurup sordu: Öğretmeniniz İsa şöyle yazdı, “Eğer bir hardal tanesi kadar imanınız varsa üzerinizdeki baskı ve tehlikeler geçsin diye bu dağ önünüzden geçip denize dökülür. Aranızdan tek bir kişinin duası bile kabul olmadı. Çünkü İncil’de, sizin (imanlılar) için imkânsız bir şey yoktur.” diye bir ayet var.<sup>5</sup>

#### I.Sütun Değerlendirmesi:

Biz bu çalışmamızda Afrahat'ı ve Zülüm başlıklı ispatında faydalandığı kaynakları tek tek açıklamaya çalıştık. Bunun içinde Afrahat'ın Eski Antlaşma (Ahd-i Atik) ya da Yeni Antlaşmadan mı (Ahd-i Cedid) daha çok faydalandığını veyahut eserinde örneklemelerle izahat yapmaya çalıştığı konun farklı bir kaynaktan mı faydalandığını tespit etmeye çalıştık. Bunun içinde Eski Antlaşma için AA, Yeni Antlaşma içinde AC kısaltmalarını kullandık. Bununla beraber orijinal Süryanice metinde karşılıklarının kolay bulunması içinde, Ekler kısmında yer alan her bir sayfa numarasını ve 1. Sütun 2. Sütun diye ayırarak her bir satıra numara verdik.

Zulüm adlı belgenin her bir bölümünün değerlendirmesini yapacak olursak;

---

<sup>5</sup>Bahsi geçen ayet İncil'deki Matta 17: 20-21 olan kısımdır.

Matta 17:20	<p>أَمَّا حَبَّةُ تَمْرٍ أَوْ حَبَّةُ خَمْسٍ لَا تَسْقُطُ إِلَّا فِي الْبَحْرِ أَوْ فِي الْوَادِي</p> <p>أَوْ فِي الْوَادِي</p> <p>أَمَّا حَبَّةُ تَمْرٍ أَوْ حَبَّةُ خَمْسٍ لَا تَسْقُطُ إِلَّا فِي الْبَحْرِ أَوْ فِي الْوَادِي</p> <p>أَوْ فِي الْوَادِي</p>
Türkçe Tercümesi	<p>İsa, “İmanınız kıt olduğu için” karşılığını verdi. “Size doğrusunu söyleyeyim, bir hardal tanesi kadar imanınız olsa şu dağa, ‘Buradan şuraya göç’ derseniz, göçer; sizin için imkânsız bir şey olmayacaktır.”</p>
Lukka 17:6	<p>أَمَّا حَبَّةُ تَمْرٍ أَوْ حَبَّةُ خَمْسٍ لَا تَسْقُطُ إِلَّا فِي الْبَحْرِ أَوْ فِي الْوَادِي</p> <p>أَوْ فِي الْوَادِي</p> <p>أَمَّا حَبَّةُ تَمْرٍ أَوْ حَبَّةُ خَمْسٍ لَا تَسْقُطُ إِلَّا فِي الْبَحْرِ أَوْ فِي الْوَادِي</p> <p>أَوْ فِي الْوَادِي</p>
Türkçe Tercümesi	<p>Rab şöyle dedi: “Bir hardal tanesi kadar imanınız olsa, şu dut ağacına, “Kökünden sökül ve denizin içine dikil” dersiniz, o da sözünüzü dinler.</p>
A. Tercümesi	<p>Öğretmeniniz İsa şöyle yazdı, “Eğer bir hardal tanesi kadar imanınız varsa üzerinizdeki baskı ve tehlikeler geçsin diye bu dağ önünüzden göç edip denize dökülür. Aranızdan tek bir kişinin duası bile kabul olmadı. Çünkü İncil’de, sizin için (imanlılar) imkânsız bir şey yoktur.”</p>
Yorum	<p>Lukka 17:6 da حَبَّةُ تَمْرٍ dut ve حَبَّةُ خَمْسٍ “dikilmek” sözcükleri geçerken, Matta:17:20’ de حَبَّةُ تَمْرٍ “dağ” sözcüğü geçmektedir. Bundan da anlaşılıyor ki Ayet tam olarak ezberinde olmasa da ya da doğrudan Matta 17:20’ye bakarak yazmasa da Afrahat’ın bu alıntıyı Matta İncilinden anımsayarak ve etkilenerek yazdığını düşünmekteyiz.</p>

### 2.1.2. II. Sütun S.62:1-28

Kötü bir üslup ile benimle konuştuğu için şaşırđım. Bana söylediği sözcüklerin açıklamasını yapsam da bunları kabul etmeyeceğini, söylediklerimin işine gelmeyeceğini anladım. Sonra ben de Tevrat'ın yasa ve peygamberler bölümlerinden sözcükler ile ona sormaya başladım. Her biriniz bir yere dağılmışken bile Allah'ın sizinle olduğunu sanıyorsunuz. Bunun için Allah İsrail'e "Düşmanlarınızın topraklarındayken bile sizi yalnız bırakmadım ve sizinle olan anlaşmamı iptal etmedim" dedi. Bunun üzerine ona "Allah sizinledir." sözcüğünü senden duymak ne kadar güzel dedim. Senin söylediklerine karşılık bunları söylüyorum. Yeşaya peygamber<sup>6</sup> Allah'ın ağızıyla İsrail'e "Eğer denizde bile yürüsen seninleyim, nehirler seni sürükleyemez. Ateşte yürüsen bile kavrulmayacaksın, alev seni yakmayacak çünkü Rab seninledir dedi." İşte bu yüzden denizi geçip boğulmayacak dürüst bilge bir adam yok. Çünkü nehir onu sürükleyecek, ateşin üzerinde yürürse yanıp kavrulduğunu görecektir. Sen benim açıklamamı kabul etmediğin için bende senin bu ayetlere yapacağın açıklamayı kabul etmeyeceğim.

Levililer 26:44	וְאֵלֶיכֶם חָזַרְתִּי וְחָזַרְתֶּם אֵלַי לֹא אֶשְׁכַּח אֶתְכֶם. וְלֹא אֶשְׂמַח בְּאֵלֵיכֶם כִּי אֵלֶיכֶם חָזַרְתִּי וְחָזַרְתֶּם אֵלַי וְאֵלֵי אֱלֹהֵיכֶם וְאֵלֵי אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיכֶם
Türkçe Tercümesi	Bütün bunlara karşın, düşman ülkelerindeyken yine de onları reddetmeyecek, onlardan nefret etmeyeceğim. Böylece hepsini yok etmeyecek, kendileriyle yaptığım antlaşmayı bozmayacağım. Çünkü ben onların Tanrısı RAB'bim.
A. Tercümesi	"Düşmanlarınızın topraklarındayken bile sizi yalnız bırakmadım ve sizinle olan anlaşmamı iptal etmedim"
Yorum	Levililer 26:44' de "reddetmek", "nefret etmek" "yok etmek" sözcükleri ve sonda וְאֵלֵי אֱלֹהֵיכֶם, "Ben onların tanrısı RAB'bim" ifadesi yer almaktadır.

<sup>6</sup>İşaya, Tanah'ta Yeşaya ismiyle bahsolunan bir peygamberdir (MÖ 7. yüzyıl). Adı "Yehova'nın kurtuluşu" anlamına gelir. Daha çok Ahaz, Hezekiya, Uzziya ve Yotam'ın hükümdarlıkları sırasında faaliyet gösterdi. Yeşaya 1:1

### 2.1.3. III. Sütun S.63:1-55

Tekrar ona Hezekiel Peygamberin kitabında<sup>7</sup> Kudüs'e söylediği "Sodom ve kızları eskisi gibi dönecekler. Sen ve kızların da eskisi gibi olacaksınız." sözünü sordum. Şimdi bana bu cümleyi açıkla. Kendini savunmaya başlayarak bana "Allah tarafından peygamber vasıtası ile Kudüs'e söylenen budur. Sodom ve kızları eskisi gibi dönecekler, sen ve kızların eskisi gibi olacaksınız. Sözün gücü<sup>8</sup>, etkisi budur" dedi. Sodom ve kızları oturuşlarıyla, duruşlarıyla eskisi gibi İsrail'in eli altında köle olacaklar. Kudüs ve kızları eskisi gibi devlet ihtişamıyla keyifli olup yaşayacaklar. Ondan bu savunmayı duyduğumda ona gözümünden düştüğünü söyledim. Peygamberin sözleri öfke doluydu. Yoksa cümlenin yarısı öfkeli yarısı şefkatli mi? Hayır öfkeli cümlenin içinde barış esenlik olamaz dedi. Beni ikna ettin. Tartışmadan hakaret etmeden beni dinle. Bende seni bu cümlenin Kudüs'e<sup>9</sup> baştan sona öfkeyle söylendiğine ikna edeceğim. Ona dedi ki; Sodom ve kızları senin ve kızlarının yaptığını yapmadı.", diyor. Utan utanmazlığını kabul et. Çünkü Rab, günahlarınla kız kardeşini geçtin, onlar daha fazla dürüst çıktılar diyor. Sodom kızları Kudüs kızlarından daha temiz, dürüst olduğundan Kudüs, Sodom şehrini günahlarıyla yendi. İsrail, Sodom'da toplanacak Gomora'ya yerleşecek. Çünkü asmaları Sodom'un asmasından ve Gomora fidanlığı üzerinedir. Üzümleri onlar için acıdır. Yeşaya Peygamber Sodom'un sahipleri, efendileri Gomora halkıdır dedi. İsrail toplansa bir araya gelse Sodom ve Gomora'da<sup>10</sup> oturması lazım. Sodom'un efendileri (Gomora halkı) Sodom asmasının ve Gomora fidanlığının üstüne oturup acı salkımlar koparıp acı üzümler yiyecekler.<sup>11</sup> Lanetlenmişin kızlarını yiyecek, örümcek ağını giyecek, yılan yavruları yok olmuş bağda çalışacak, lanetli paraya dönecek. Kudüs kızlarından daha temize çıkan Sodom kızları eskisi gibi dönecekler. Sodom'u günahları ile yenen

---

<sup>7</sup>Hezekiel kitabı, Tanah'taki Son Peygamberlerin üçüncü kitabı olup Yeşaya ile Yeremya kitaplarından sonra ve peygamber kitaplarından önce gelir. Bu sıralama Hristiyanlıktaki Eski Ahit'ten biraz farklıdır. İsmi, görümlerinin kaydedildiği, MÖ 6. yüzyılda yaşamış rahip ve peygamber Hezekiel'den alır.(Petersen, 2002:140)

<sup>8</sup> Başlangıçta Söz vardı. Söz Tanrı'yla birlikteydi ve Söz Tanrı'ydı. Yuhanna 1:1

<sup>9</sup> Yeruşalim, Yahudiler için en kutsal şehirdir.

<sup>10</sup> Sodom ve Gomora, Üzerine gökten ateşli kükürt yağdırılan günahkâr şehirler. Yaratılış 19:24

<sup>11</sup> Yasa'nın Tekrarı 32:32

Kudüs kendi günahlarında kalacak, yok oluncaya kadar ebediyen ümitsizlik içinde kalacak.

Hezekiel 16:55	<p>וְהָיָה כְּעִיר סְדוֹם וְכְעִיר סַמְרִיָּה אֲשֶׁר עָשְׂתִי וְהָיָה כְּעִיר סְדוֹם וְכְעִיר סַמְרִיָּה אֲשֶׁר עָשְׂתִי וְהָיָה כְּעִיר סְדוֹם וְכְעִיר סַמְרִיָּה אֲשֶׁר עָשְׂתִי</p>
Türkçe Tercümesi	Kız kardeşlerin Sodom ve Samiriye ile kızları eski durumlarına dönecekler; kızlarıyla sen de öyle.
A. Tercümesi	“Sodom ve kızları eskisi gibi dönecekler. Sen ve kızların da eskisi gibi olacaksınız.”
Yorum	Hazekiel 16:55’ de “Samiriye” sözcüğü geçmektedir.

Hezekiel 16:48	<p>וְהָיָה כְּעִיר סְדוֹם וְכְעִיר סַמְרִיָּה אֲשֶׁר עָשְׂתִי וְהָיָה כְּעִיר סְדוֹם וְכְעִיר סַמְרִיָּה אֲשֶׁר עָשְׂתִי</p>
Türkçe Tercümesi	Varlığım hakkı için diyor Rab Yahve, kız kardeşin Sodom’la kızları, kızlarıyla senin yaptıklarını asla yapmadılar.
A. Tercümesi	Ona dedi ki; Sodom ve kızları senin ve kızlarının yaptığını yapmadı diyor.
Yorum	Hezekiel 16:48’ de “Varlığım hakkı için diyor Rab Yahve” ifadesi vardır.

Yasanın Tekrarı 32:32	<p>וְהָיָה כְּעִיר סְדוֹם וְכְעִיר סַמְרִיָּה אֲשֶׁר עָשְׂתִי וְהָיָה כְּעִיר סְדוֹם וְכְעִיר סַמְרִיָּה אֲשֶׁר עָשְׂתִי</p>
Türkçe Tercümesi	Onların asması Sodom asmasından, Gomora bağlarından. Üzümleri zehirle dolu, Salkımları acıdır.
A. Tercümesi	Asmaları Sodom’un asmasından ve Gomora fidanlığı üzerinedir. Üzümleri onlar için acıdır.
Yorum	Yasanın Tekrarı 32:32’de “bağ” ve “zehirle dolu” sözcükleri geçmektedir.

#### 2.1.4. IV. Sütun S.64:1-52

Hezekiel de şöyle dedi: Sodom ve kızlarının suçu; fakirin, yoksulun elinden tutmamaktı. Bu suçu onlarda gördüğümde onları yok ettim. Sodom'un devrilmesinden Kudüs'ün inşa edilmesine kadar sekiz yüz doksan altı yıl geçtiğini gör ve düşün. İbrahim'in,<sup>12</sup> Allah tarafından gönderilen melekler vasıtasıyla müjde aldığına ona gelecek yıl bu zaman gibi yanına döneceğini ve eşi Sara'nın bir oğlu olacağını bilgilendirildiğinin, o vakitten bu yana Yakup'un<sup>13</sup> Mısır'a girmesinin üstünden 191 yıl geçti. Yakup'un çocukları Mısır'da 225 yıl kaldılar. Sara İshak'a hamile kaldığında, Sodom şehri yok oluncaya dek 416 yıl geçti. İsrail'in Mısır'dan çıkışı Kudüs şehrinin kurulmasından önce Süleyman<sup>14</sup> tarafından yapılan büyük tapınak arasında 480 yıl geçti. Bunun için Sara'nın İshak'a gebe kalması Sodom şehrinin yerle bir olmasından Kudüs'teki büyük tapınağın yapılışına kadar 896 yıl geçti. Kudüs'ün büyük tapınağından Kudüs'ün yıkılmasına kadar 425 yıl geçti. Tüm yılları hesapladığımızda Sodom şehri yok olması ile Kudüs'ün bozulması arasında 1321 yıl geçmişti. Bunların hepsi Sodom ve kızlarının Kudüs'ten önce israf edildikleri yıllardır ve o henüz Kudüs'te değildi, henüz yerleşmedi. Bu nedenle Sodom'un devrilmesinden Makedonyalı Philip'in oğlu İskender Krallığının 655. yılına kadar olan yılların toplamı 2270 yıldır. Kudüs, Babil'liler tarafından yıkılmasından bu vakte kadar 955 yıl geçti. Kudüs Babil'liler<sup>15</sup> tarafından bozulduktan sonra 70 hafta sonra yerleşim yeri olarak oturdu. Ardından, Romalılar tarafından son yıkımından sonra terk edildi ve belirlenen şeylerin gerçekleşmesine kadar sessizliğe sadık kaldığı için sonsuza dek tekrar iskân edilmeyecek. Öyleyse, Kudüs'ün eski ve sonraki ıssızlığının tüm yılları 465 yıl oldu ve onlardan Babil'in yetmiş yıllarını çıkardığınızda, 395 yıl kalıyor.

---

<sup>12</sup> İbrahim, Abram veya Abraham (İbranice: אברהם), yaklaşık olarak MÖ 2. bin yılda yaşadığına inanılan İbranî inançsal kişilik. İbrahimi dinler sayılan dinlerden İslama göre bir peygamber, Musevilik ve Hristiyanlığa göre ise din büyüğüdür. İshak ve İsmail'in babası olduğuna (1.Tarihler 1:28) Yahudilerin İshak'ın soyundan geldiğine, İsmail'in ise İslam peygamberi Muhammed ve Arapların atalarından olduğuna inanılır.

<sup>13</sup>Yakup, İshak'ın ikiz çocuklarından biri. İlk doğan Esav'dır.(Çığ, 1997:103)

<sup>14</sup>Süleyman (Arapça: سليمان, Süleyman; İbranice: שלמה, Şlomo veya Şelomo) Kral Davut'un oğlu ve İsrail'in üçüncü (1. Talut, 2. Davut) kralı.(1.Krallar 2:12) Kudüs kentindeki büyük tapınağı inşa etmiştir.2.Tarihler 8:1

<sup>15</sup> Babil, Babil kenti etrafında MÖ 1894 yılında kurulmuş, Sümer ve Akad topraklarını kapsayan bir imparatorluktur. İbranice kargaşa anlamına gelir. Rab tarafından bütün insanların dillerinin karıştırılıp dünyanın dört bir tarafına dağıtıldığı şehirdir. Yaratılış,11:9

Hezekiel 16:49-50	<p>וַיְהִי כִּי שָׁמַע יְהוָה אֶת צִיָּוֹת סוֹדוֹם וְגִמְזוֹרָהּ וְהָיָה אֵלֶיהָ כַּחַסְדֵּי לֹדֵד וְכַחַסְדֵּי אֲשֶׁר עָשְׂתָּ לָּהּ וְהָיָה אֵלֶיהָ כַּחַסְדֵּי אֲשֶׁר עָשְׂתָּ לָּהּ וְהָיָה אֵלֶיהָ כַּחַסְדֵּי אֲשֶׁר עָשְׂתָּ לָּהּ</p>
Türkçe Tercümesi	<p>Kız kardeşin Sodom'un günahı şuydu: Kendisi de kızları da gururluydu, ekmeğe doymuşlardı, umursamazlardı. Düşküne, yoksula yardım elini uzatmadılar. Kendilerini beğenmişlerdi. Önümde iğrenç şeyler yaptılar. Bu nedenle, gördüğün gibi onları önümden süpürüp attım.</p>
A. Tercümesi	<p>Hezekiel de şöyle dedi: Sodom ve kızlarının suçu; fakirin, yoksulun elinden tutmamaktı. Bu suçu onlarda gördüğümde onları yok ettim.</p>

Yaratılış 18:14	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל אֱבְרָהָם: לָמָּה אֵלֶיךָ אֵלֶּה? הֲיֵשׁ עִירָאֵלִים? וַיֹּאמֶר אֱבְרָהָם: אֵיךְ יֵשׁ עִירָאֵלִים? הֲיֵשׁ עִירָאֵלִים? וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל אֱבְרָהָם: לָמָּה אֵלֶיךָ אֵלֶּה? הֲיֵשׁ עִירָאֵלִים? וַיֹּאמֶר אֱבְרָהָם: אֵיךְ יֵשׁ עִירָאֵלִים? הֲיֵשׁ עִירָאֵלִים?</p>
Türkçe Tercümesi	<p>RAB için olanaksız bir şey var mı? Belirlenen vakitte, gelecek yıl bu zaman yanına döndüğümde Sara'nın bir oğlu olacak."</p>
A. Tercümesi	<p>İbrahim'in, Allah tarafından gönderilen melekler vasıtasıyla müjde aldığında ona gelecek yıl bu zaman gibi yanına döneceğini ve eşi Sara'nın bir oğlu olacağını bilgilendirildi.</p>

Daniel 9:24	<p>וְהָיָה כִּי יָבִיאוּ אֵלֶיךָ אֵלֶּה וְהָיָה כִּי יָבִיאוּ אֵלֶיךָ אֵלֶּה וְהָיָה כִּי יָבִיאוּ אֵלֶיךָ אֵלֶּה וְהָיָה כִּי יָבִיאוּ אֵלֶיךָ אֵלֶּה וְהָיָה כִּי יָבִיאוּ אֵלֶיךָ אֵלֶּה וְהָיָה כִּי יָבִיאוּ אֵלֶיךָ אֵלֶּה</p>
Türkçe Tercümesi	<p>Başkaldırılı ortadan kaldırmak, günaha son vermek, suçu bağışlatmak, sonsuza dek kalıcı doğruluğu sağlamak, görüm ve peygamberliği mühürlemek, en Kutsal'ı mesh etmek için senin halkına ve kutsal kentine yetmiş hafta kadar zaman saptanmıştır.</p>
A. Tercümesi	<p>Kudüs Babil'liler tarafından bozulduktan sonra yetmiş hafta sonra yerleşim yeri olarak oturdu.</p>



### 2.1.5.V.Sütun S.65:1-45

Bunların hepsini senin için yazdım. Çünkü Yahudiler toplanmamız gerekiyor diye böbürleniyorlar. Eğer Sodom şehrinin suçu günahı Kudüs şehrininkini geçip oturmadiysa ebediyen oturmayacak. Kudüs'ün suçu Sodom kızlarınıninkinden daha fazla iken nasıl oturacak. Sodom'a 2276 yıldır Allah şefkat göstermedi. Belki Kudüs'e merhamet eder. Bozulduğu günden bu güne 395 yıl geçti. İşte yukarıdaki yazılı hesap budur. "Sodom ve kızları eskisi gibi düzelecekler Kudüs'e sen ve kızların eskisi gibi olacaksınız" dedi. İşte sözün gücü burada, ebediyen oturmayacaklar çünkü Rab kızdığı yeri böyle lanetliyor. Ekilmeyecek yeşermeyecek ve onda hiçbir yeşil çıkmayacak. Sodom ve Gomoro gibi olacak çünkü Rab onlara kızdı ve onlardan razı olmadı. Kudüs ve kızları eskisi gibi bir zaman Amunilerin dağında İbrahim'in sunak kurduğu dağ ve onun üstünde oğlu İshak'ı bağlayıp kurban etmek istediği yerdeler. Davut Yoboslu Oron'dan arazi aldığı anda orası bozuktu ve oda orada sunak kurdu. Anla ve bak! İbrahim'in oğlunu sunmak istediği dağ, o Yobus'un dağıdır. Ve o Kudüs'tür. Davut'un Oron'dan satın aldığı arazi, işte onun üstünde mabet kuruldu (inşa edildi). İşte böyle Kudüs eskisi gibi çölde olacak. Anla işte Hezekiel Peygamber bu peygamberliği söylediği zaman Kudüs daha tüm yüceliği ile oturuyordu. İçindekiler Babil kralına karşı ayaklanmıştı. Peygamberin Kudüs üzerine söylediği söz gazapla, hakaretle söylendi.

Hezekiel 16:55	سَلَامٌ صَبْرًا هَتَاهُ لِمَنْ هُوَ صَبْرًا. هَمَّصَةً هَتَاهُ لِمَنْ هُوَ صَبْرًا صَبْرًا
Türkçe Tercümesi	Kız kardeşlerin Sodom ve Samiriye ile kızları eski durumlarına dönecekler; kızlarıyla sen de öyle.
A. Tercümesi	"Sodom ve kızları eskisi gibi düzelecekler Kudüs'e sen ve kızların eskisi gibi olacaksınız" dedi.
Yorum	Hazekiel 16:55' de "Samiriye" sözcüğü geçmektedir.

### 2.1.6. VI. Sütun S.66:1-35

Dinleyen insan anla! Eğer Allah Sodom ve arkadaşlarına ümit verseydi ateş ve kükürtle onları yok etmezdi. Çünkü son (ahiret günü) gelecek. Onları bir devlete krala teslim edip onları yola getirirlerdi. Yeremya Peygamber<sup>16</sup> gazap kâsesini diğer halklara ve ülkelere içirdiğinde şehirlerin üzerine tek tek bunu söylüyordu. Onlar kâseyi içtikten sonra İlam<sup>17</sup>, Sur,<sup>18</sup> Sayda<sup>19</sup> ve Amon'un çocukları<sup>20</sup>, Moab'ın<sup>21</sup> Dodom'un sürgününü geri getireceğini ülkelere tek tek söyledi. Son günlerde sürgünü geri getirdi. Şimdi bakıyoruz ki Sur keyifle yerinde oturuyor hem de 70 yıl kaybolduktan sonra. Rehinelerinden ücret aldıktan sonra diğer ülkeler ile zina ettikten sonra eline tarı (gitar) aldı ve çok güzel çaldı müziği çoğalttı. İlam'ın toprağı(ülkesi) de keyifle oturuyor. Peygamber Yeremya Babil'e şu sözleri söyledi. "Babil düşecek ve bir daha kalkmayacak işte bu güne kadar ve ebediyen de çölde oturacak." Kudüs'e de bunu söyledi. Düşecek ve İsrail'in bakiresi bir daha kalkmayacak. Yüzüstü bırakıldı ve onu kaldıracak kimse yok. Eğer Peygamber Yeremya Babil'e söylediği peygamberlik gerçekse Kudüs'ün üstündeki peygamberlikte gerçek ve kesindir. Yeşaya Peygamber de Kudüs'e bunu söyledi. Bir daha sana kızmayacağım, hiddetlenmeyeceğim doğrudur. Ona hiddetlenmeyecek ona ebediyen kızmayacak çünkü çölde yaşıyor. Ne o ona kızacak ne o (Kudüs) onu kızdıracak.

Yeremya 51:64	مدینة: ایة امدان حلالوا من حصصهم: ولا سوا حه وکات مع حتملا مدینة ححصلا . مدینة وحسوط ححصلا
------------------	-----------------------------------------------------------------------------------------------

<sup>16</sup>Yeremya Peygamber, M.Ö 6. yüzyılın başı, 7. yüzyılın sonu Kral Yoşiya zamanında yaşamış bir peygamberdir. Yeremya Giriş

<sup>17</sup>Elam, M.Ö. 3000 yıllarında Güneydoğu Mezopotamya ve Güneybatı İran'da varlık göstermiş bir şehirdir. Daniel 8:2

<sup>18</sup>Sur, Lübnan'ın Akdeniz kıyısında yer alan tarihi bir liman kentidir.

<sup>19</sup>Sayda (Arapça: صیدا), Lübnan'ın başkenti Beyrut'un güneyinde Akdeniz sahilinde yer alır. Antik Çağda önemli bir Fenike şehri olan Sayda'nın eski ismi Sidon'dur.

<sup>20</sup>Amon, Ürdün doğusunu işgal eden eski bir Semitik halktı. İbranice Ammon tanrıları olarak adlandırılır. Bu krallığın insanlarına "Amon Çocukları" veya "Ammonitler" denir. İncil' deki Ammonitlerden ilk söz, Yaratılış 19: 37-38'dedir.

<sup>21</sup>Moab, Filistin bölgesi ve milletidir. Kelime anlamı babadandır. Lut'un büyük kızından olan soyudur. Yaratılış 19:37

Türkçe Tercümesi	Sonra de ki: Babil başına getireceğim felaket yüzünden batacak, bir daha kalkamayacak. Bitkin düşecekler.
A. Tercümesi	Babil düşecek ve bir daha kalkmayacak işte bu güne kadar ve ebediyen de çölde oturacak.

### 2.1.7. VII. Sütun S.66-67:1-38

Bize hakaret ettiklerinden dolayı sürülüyorsunuz. Kimse sizi kurtaramıyor. Kurtarılmadan önce uzun yıllar sürüldüler ve onlar daima utanç içinde yaşayacaklar. Mısırdaki 225 yıl köle oldular. Medyanlılar<sup>22</sup> İsrail'e Barak<sup>23</sup> Debora<sup>24</sup> döneminde köle oldular. Ohar döneminde Moavlılar onlara hükmetti. Neftah döneminde Amonlular hükmetti Simson,<sup>25</sup> Samuel Peygamber<sup>26</sup> ve İli döneminde de Filistinliler onlara hükümdarlık yaptı. Ahav döneminde Adomlular peygamber Hezekiel döneminde Asurlular ve Babil Kralı toprakları üzerine hükmedip onları kökten kazıyıp onlara özenerek (araştırarak) her tarafa dağıttı (sürdü). Ve onlara söyledikleri gibi başaramadılar. Boşuna çocuklarınıza vurdum ve terbiye kabul etmediler. Tekrar Kudüs'e sözümler peygamberleri öldürdüm dedi. Belki de son nefesini vermeden önce hastalıklarla, darbelerle (vurmak anlamında) Kudüs terbiye edildi. Onlar onu bıraktı ve putlara tapmaya başladı. Peygamber Yeremya'nın dediği gibi "Gidin uzak diyarlara gidin, uzak yerlere çok iyi bakın, anlayın buna benzer bir şey oldu mu?" Diğer milletler tanrıları tanrı olmadığı halde değişmiyorlar. Ama halkım karşılıksız, kendi değerini (tanrısını) değiştirdi. Ve gökyüzü buna şaşıtı. Rab "Korkun, titreyin!" diyor. Çünkü benim halkım iki kötülük yaptı. Beni su ve hayat kaynaklarını (tanrıyı)

<sup>22</sup> Medler ,günümüzdeki İran bölgesinde M.Ö 678'li yıllarda yaşamış halk. (Herodotos, 2006:57)

<sup>23</sup> Debora, Avinoam oğlu Barak'ı çağırttı ve ona Rab'ın şu mesajını bildirdi: "Yanına 10.000 adam al ve Kışon Vadisi'ne git. Kral Yabin'in ordusunun karşısına çık. Ordu komutanı Sisera'yı orada yeneceksin." Barak Debora 'ya, "Giderim ama sen de benimle gelersen" dedi. Debora da şöyle dedi: "Seninle geleceğim ama bilmen gereken bir şey var. Sisera'yı sen öldürmeyeceksin. Rab, onu bir kadının öldüreceğini söyledi." Hakimler 4:1-10

<sup>24</sup> Debora, Lappidot'un peygamber karısıdır. Rama-Beytel arasındaki hurma ağaçlarının altında oturup İsraililerin davalarına bakardı. Hakimler 4:4-5

<sup>25</sup> Samson (İbranice: שמשון, Arapça: شمسون Şemsun, Yunanca: Σαμψών), doğüstü güçleri olduğuna inanılan İbrani efsanevi kahraman. Şemsun ve Samson'un aynı şahıs olduğu zikredilir. (Taberi, 1991:941)

<sup>26</sup> Samuel, İbranice Kutsal Kitap'ta, Hakimler döneminden Saul hükümdarlığında bir krallık haline geliş ve Saul döneminden Davud dönemine geçişte adı geçen ve kilit bir rol oynayan önemli bir karakterdir. (Kurt, Ocak – Nisan 2009, s. 262-264)

bıraktılar. Puta tapmak kırık kuyular, su tutmayan kuyular, delikli kuyular gibidir. Gökyüzündeki güçlere inanıp, secde ettiklerinden gökyüzü onları utandırdı ve gökyüzü tüm gezegenleri cezalandıracak. Galaksideki tüm gezegenler ceza olarak tek tek dökülecek (yok olacak).

<p>Yeremya 2:10-13</p>	<p>حذره حجرتوال و كالتا مسره. ه حمرؤ مبره ه لحد أهلا صلا مسره ا، لسه ا مر  هوا. ا، صلا ه حصل الكه مة، ا لحد ولا هه الكةا. ه حصل صلا ا مبره  حبلا مةاؤ. ا مبره مصل حدوا هره ه هوسه لحد ا مبره حنلا. صلا و اؤا ه  صق حبره حصل. ح مصله صلا و مصل ستا: ه ارحه مبره لسه ه صلا.  ه صلا و لا مصله حصله لسه ه صلا</p>
<p>Türkçe Tercümesi</p>	<p>Gidin de Kittim kıyılarına bakın! Kedar ülkesine adam gönderip iyice inceleyin, Hiç böyle bir şey oldu mu, olmadı mı görün. Hiçbir ulus ilahlarını değiştirdi mi? (Ki onlar zaten tanrı değildirler.)Ama benim halkım görkemini. İşe yaramaz putlara değişti. Ey gökler, şaşın buna, Tir tir titreyin, şaşakalın" diyor RAB. "Çünkü halkım iki kötülük yaptı: Beni, diri suların pınarını bıraktı, Kendilerine sarnıçlar, Su tutmayan çatlak sarnıçlar kazdı.</p>
<p>A. Tercümesi</p>	<p>Peygamber Yeremya'nın dediği gibi "Gidin uzak diyarlara gidin, uzak yerlere çok iyi bakın, anlayın buna benzer bir şey oldu mu?" Diğer milletler tanrıları tanrı olmadığı halde değişmiyorlar. Ama halkım karşılıksız, kendi değerini (tanrısını) değiştirdi. Ve gökyüzü buna şaştı. Rab "Korkun, titreyin!" diyor. Çünkü benim halkım iki kötülük yaptı. Beni su ve hayat kaynaklarımı (tanrımı) bıraktılar. Puta tapmak kırık kuyular, su tutmayan kuyular, delikli kuyular gibidir.</p>

### 2.1.8. VIII. Sütun S.67:1-7

Yahudi bir adam halkımızdan bir çocuğa hakaret ettiği için tüm bu yazıları sana yazdım, azizim. Tabi bildiğim kadarıyla sana zulmedilenler hakkında bir şey öğreteceğim. Sürülenler karşılığını iyi aldılar. Sürenler ise hakaretlerle yaşadılar.

### 2.1.9. IX. Sütun S.67-68:1-61

Yakup kovalandı (zulme uğradı) Esav<sup>27</sup> kovaladı (zulmetti). Yakup babasından ilk oğulluğu ve bereketi aldı. Esav ise her ikisinden mahrum kaldı. Yusuf ve kardeşleri zulüm görüyorlardı. Yusuf yükseldi zulüm görenler ona secde ettiler. Hayalleri rüyaları gerçekleşti zulüm görmüş Yusuf zulüm görmüş İsa'nın şeklidir. Babası Yusuf'a uzun bir elbise (fistan) giydirdi. Babası İsa'ya bakireden beden giydirdi. Yusuf'un babası onu kardeşlerinden daha çok seviyordu. İsa babasının dostu ve biricik oğludur. Hayaller gördü rüyalar yordu. İsa peygamberlerinin hayallerini bitirdi. Yusuf ve kardeşleri çobandı. İsa çobanların başıdır. Yusuf'un babası onu kardeşlerinin yanına ziyaret etmek için gönderdiği zaman, kardeşleri geldiğini gördüklerinde onu öldürmediklerini anladılar. İsa'nın babası onu kardeşlerini ziyaret etmeye gönderdiği zaman, kardeşleri işte varis (mirasçı) budur gelin öldürelim dediler.

Kardeşleri Yusuf'u kuyuya attılar. Kardeşleri İsa'yı ölümler arasına indirdiler. Yusuf kuyudan çıktı. İsa ölümler arasından dirildi. Yusuf kuyudan çıktıktan sonra kardeşlerine kral oldu. İsa ölümler arasından dirildikten sonra babası ona büyük bir isim yücelik verdi ve kardeşlerine kral oldu tüm düşmanları ayakları altına serildi.

Yusuf kendini kardeşlerine anlatınca kardeşleri utandılar, korktular, büyüklüğüne hayret ettiler. İsa da son zamanda gelince azami büyüklüğüyle görününce kardeşleri onun önünde utanacaklar, korkacaklar ve titreyecekler. Yusuf Yahuda'nın<sup>28</sup> öğütleriyle Mısır'a satıldı. İsa'da Yahuda İskaryotlu<sup>29</sup> tarafından

<sup>27</sup>Esav, İsminin anlamı "tüylü" demektir. İshak'ın oğlu, Yakup'un abisi (ikizi)'dir. Yaratılış, 25:19-26

<sup>28</sup>Yahuda, Yakup'un oğlu, Yusuf'un abisidir. Yaratılış,44:14

<sup>29</sup>Yahuda ya da Yahuda İskariyot ya da Judas (İbranice: יהודה איש קריות,) İsa'yı ele veren havari. İskariyot, katil anlamına gelen Latince kökenli bir sözcüktür (sicario). İsa'yı ele verdiği için Yehuda İskariyot olarak anılır. Geleneksel Hristiyan görüşüne göre otuz gümüş dinara İsa'yı ele vermiştir. Sonradan vicdan azabı çektiği için kendini asarak intihar ettiği söylenir. Matta,26:14

Yahudilere teslim edildi. Yusuf satıldığı zaman kardeşleri ağızlarını hiç açmadı. İsa da onu yargılayan yargıcın önünde hiç cevap vermedi. Yusuf'un efendisi zulümle (haksızlıkla) onu hapse teslim etti. İsa'da zulümle halkın çocuklarını yargıladı. Yusuf iki elbisesini teslim etti birini kardeşleri vasıtasıyla diğerini efendisinin eşiyle. İsa'da elbiselerini teslim etti, askerler aralarında paylaştılar. Yusuf, Firavun'un<sup>30</sup> önünde durup Mısır'a efendi olduğunda otuz yaşındaydı. İsa da otuz yaşındaydı. Ürdün Nehri'ne gelip vaftiz olup kutsal ruhu kabul etti ve vaaza başladı. Yusuf Mısırlıları ekmekle doyurdu. İsa kendi hayat ekmeğinden tüm dünyayı doyurdu. Yusuf zalim baş kâhinin kızını kendisine aldı. İsa haram olan milletlerden kiliseyi kendine aldı. Yusuf öldü Mısır'da gömüldü. İsa öldü Kudüs'te gömüldü. Yusuf'un kardeşleri kemiklerini Mısır'dan çıkardılar. İsa'nın babası onu ölümler arasından kaldırıp, bedenini kendisiyle beraber göklere yükseltti hem de zarar görmeden.

Matta 21:38	فَكْتَلُوا بِنِهَايَةِ سِرَائِيلَ حَبِيبَ ابْنِ حَسَدَانِ. أُولَئِكَ نَبَأُ الْبَغَاةِ وَنَبَأُ نِهَايَةِ
Türkçe Tercümesi	Ama bağcılar adamın oğlunu görünce birbirlerine, “Mirasçı bu; gelin, onu öldürüp mirasına konalım” demişler.
Markos 12:7	أَمَّا بِنِهَايَةِ حَبِيبِ حَسَدَانِ. أُولَئِكَ نَبَأُ الْبَغَاةِ وَنَبَأُ نِهَايَةِ
Türkçe Tercümesi	Ama bağcılar birbirlerine, “Mirasçı bu” demişler, “gelin onu öldürelim, miras bizim olur.”
Luka 20:14	بِنِهَايَةِ سِرَائِيلَ وَنَبَأُ حَسَدَانِ. أُولَئِكَ نَبَأُ الْبَغَاةِ وَنَبَأُ نِهَايَةِ
Türkçe Tercümesi	Ama bağcılar birbirlerine, “Mirasçı bu” demişler, “gelin onu öldürelim, miras bizim olur.”
A. Tercümesi	İsa'nın babası onu kardeşlerini ziyaret etmeye gönderdiği zaman, kardeşleri işte varis (mirasçı) budur gelin öldürelim dediler.

<sup>30</sup> Firavun (Arapça فرعون Fir'awn; İbranice פַּרְעֹה Par'ō) Antik Mısır'da hükümdarlara verilen isim.

### 2.1.10. X.Sütun S.68:1-20

Musa<sup>31</sup> zulüm gördü. İsa'da zulüm gördü. Musa doğduğunda öldürülmemesi için zulüm edenlerden saklandı. İsa da doğduğu zaman onu Mısır'a kaçırdılar. Zalim Kral Hirodes<sup>32</sup> onu öldürmemek için, Musa'nın günlerinde doğan çocukları nehirde boğuyordu. İsa da doğduğunda Beytlehem<sup>33</sup> sınırlarında ki çocuklar öldürüldü. Allah Musa'ya seni öldürmek isteyenler öldüler dedi. Melek Yusuf'a<sup>34</sup> kalk, Mısır'dan çocuğu al, İsrail topraklarına dön dedi. Çünkü çocuğa zarar vermek isteyenler öldüler. Musa kendi halkını firavunun köleliğinden kurtardı.

İsa tüm halkları şeytanın köleliğinden kurtardı. Musa firavunun evinde (Mısır'da) büyüdü. İsa da Yusuf onu kaçırdığında Mısır'da büyüdü. Meryem (Musa'nın kız kardeşi) nehir kenarında Musa nehirde yüzerken durdu bekledi. Melek Cebrail ona müjde verdiği zaman Meryem Ana İsa'yı doğurdu. Musa kuzuyu kesti (kurban) Mısırlıların tüm ilk çocukları öldü. İsa gerçek kuzu haça gerildiği zaman onun ölümü ile onu öldüren halk öldü. Musa halkına ekmek indirdi. İsa kendi bedenini halklara verdi. Musa acı suyu asası ile tatlılaştırdı. İsa bizim acımızı haçı ile tatlılaştırdı. Musa halkına yasayı indirdi. İsa halklara antlaşmalarını verdi. Musa yukarıya doğru kollarını açmasıyla Kral Amolik'i yendi. İsa kendi haçının işaretiyle şeytanı yendi. Musa kayadan kendi halkına su çıkardı. İsa öğretisini tüm uluslara vermek için Simon'a<sup>35</sup> gönderdi. Musa yüzündeki mendili kaldırdı. Allah onunla konuştu. İsa öğretisini duyup kabul etsinler diye ulusların yüzündeki mendili kaldırdı. Musa ellerini elçilerinin üstüne koyup ruhbanlığı kabul etti. İsa ellerini

<sup>31</sup> Musa (İbranice: מֹשֶׁה Móşe), İbrahîmî dinlerde bir peygamberdir. Mısırdan Çıkış 2:1-6

<sup>32</sup> Hirodes (İbranice: הֵרֹדֵס; d. MÖ 74/MÖ 73 – ö. MÖ 4 Kudüs), I. Hirodes veya Büyük Hirodes adıyla bilinen ve Roma İmparatorluğu tarafından Yahudiye eyaletine atanan Yahudi Kralı. Matta 2:1-13

<sup>33</sup> Beytullahim ya da Betlehem (Arapça: بيت لحم *Beyt Lahm*, İbranice: בֵּית לֶחֶם, Bet Lehem), İbrânice'deki asıl adı, "ekmek evi" anlamına gelen Beytlehem 'dir. Kudüs'ün 8-10 km kadar güneyinde bir kent. İsa'nın doğduğu yer olarak bilinir. İsa'nın doğduğu yer olarak bilinir. (Küçük A. , 1992, s. 86-88)

<sup>34</sup> Meryem Ana'nın nişanlısı

<sup>35</sup> Petrus, İsa'nın on iki havarisinden biri. İsa'nın diğer bir havarisi olan Andreas'ın kardeşidir. Petrus, Katolik Kilisesi'nce Roma'nın ilk piskoposu, dolayısıyla ilk Papa kabul edilmektedir. Ayrıca Simon/Simun, Peter, Kifas/Cephas/Kefas/Kepha isimleri ile de bilinir. (Ulutürk, 2006, s. 1-4)

elçilerin üstüne koyup kutsal ruhu kabul etti. Musa dağın başına çıkıp orda öldü. İsa göklere çıkıp babasının sağında oturdu.<sup>3637</sup>

Mısırdan Çıkış 4:19	וְאֵלֶיךָ מִצְרָיִם לְחַבְּרָה. וְעַתָּה מִצְרָיִם מֵצֶרֶת יָצָא וְחָבֵר יָצָא
Türkçe Tercümesi	RAB Midyan'da Musa'ya, "Mısır'a dön, çünkü canını almak isteyenlerin hepsi öldü" demişti.
A. Tercümesi	Allah Musa'ya seni öldürmek isteyenler öldüler dedi.

Matta 2:19-20	וְעַתָּה מִצְרָיִם מֵצֶרֶת יָצָא וְחָבֵר יָצָא. וְעַתָּה מִצְרָיִם מֵצֶרֶת יָצָא וְחָבֵר יָצָא
Türkçe Tercümesi	Hirodes öldükten sonra, Rab'bin bir meleği Mısır'da Yusuf'a rüyada görünerek, «Kalk!» dedi. « Çocuğu ve annesini al, İsrail diyarına dön. Çünkü çocuğu öldürmek isteyenler öldü.
A. Tercümesi	Melek Yusuf'a kalk, Mısır'dan çocuğu al, İsrail topraklarına dön dedi. Çünkü çocuğa zarar vermek isteyenler öldüler.

### 2.1.11. XI.Sütun S.69:1-9

Nun oğlu Yeşu<sup>38</sup> da zulme uğradı. Kurtarıcımız İsa da zulme uğradı. Nun oğlu Yeşu murdar halklar tarafından zulme uğradı. Kurtarıcımız İsa da cahil halklar

<sup>36</sup> Sağında oturmak: Mesih'in yücelik içindeki mevcut rolü genel olarak “göksel oturum” olarak tanımlanabilir. Oturum (Latince) sözcüğü “oturmak” fiili ile ilgilidir. Yeni Antlaşma metinlerinde İsa'nın göksel etkinliği eyleme hazır olarak ayakta durmasıyla, halkının arasında yürümesiyle ve at üzerinde savaşa gitmesiyle resmedebilir. Ancak Baba'nın sağ tarafında dinlenmek için değil, yönetmek için de oturduğunu söylemek O'nun mevcut yetkisini ifade eder. Bu resim hareketsizliği değil, yetkiyi ortaya koymaktadır. (Packer, 2017)

<sup>37</sup> İbraniler 1:3

<sup>38</sup>Yuşa (veya Yeşu) (İbranice: יהושע; *Yehoşua*; Arapça: *Yuşa ibn Nun*), Tanah'a göre Musa'nın ölümünden sonra İsrail lideriydi Tora'da adının Efraim kabilesinden Nun oğlu Hoşea



tarafından zulüm gördü. Nun oğlu Yeşu zulüm edenlerden mirası alıp halkına verdi. Kurtarıcımız İsa da mirasını ona zulüm edenlerden alıp yabancı uluslara verdi. Nun oğlu Yeşu zulüm eden uluslardan öç alıncaya kadar gökyüzünde güneşi durdurdu. Kurtarıcımız İsa onu haça geren halkı utandırmak için öğle saatlerinde güneşi karanlığa bürüdü. Nun oğlu Yeşu mirası kendi halkına paylaştırdı. Kurtarıcımız İsa tüm uluslara yaşam yeri vermeyi vaat etti. Nun oğlu Yeşu fuhuş yapan Rahap'ı kurtardı.<sup>39</sup> Kurtarıcımız İsa fuhuş yapan kiliseyi toparlayıp kurtardı. Nun oğlu Yeşu 7.günde Eriha<sup>40</sup> şehrinin duvarlarını yıkıp ele geçirdi. Kurtarıcımız İsa 7.günde Allah'ın istirahat ettiği günde cumartesi gününde bu dünya yıkılıp bitecek dedi. Nun oğlu Yeşu murdar maldan çaldığı için Ocor'u taşıladı. Kurtarıcımız İsa fakirlerin parasından çaldığı için Yahuda İskaryot'u havari arkadaşlarından ayırdı. Nun oğlu Yeşu ölünce halkına şahadetname bıraktı. Kurtarıcımız İsa göklere yükselen havarilerine şahadetname bıraktı.

#### **2.1.12. XII.Sütun S.69:1-16**

Yiftah da kovulmuş İsa da kovulmuş. Yiftah'ı<sup>41</sup> babası kardeşlerinin evinden kovdu. İsa'yı da kardeşleri kovalayıp çıkarıp attı. Kovulmuş Yiftah halkına önder seçildi. Kovulmuş İsa kalktı ve tüm halklara kral oldu. Yiftah adak adadı (kendi kızını kurban sundu) İsa kendisi kurban olup tüm uluslar yerine babasına çıktı.

#### **2.1.13. XIII.Sütun S.69-70:1-44**

Davut da sürülmüş İsa da sürülmüş. Davut, Samuel tarafından günah işlemiş Saul'un<sup>42</sup> yerine kral olmak için mesh edildi. İsa da yasayı çiğneyen ruhbanlar yerine büyük ruhban olmak için Yahya tarafından mesh edildi. Davut mesh edildikten sonra sürüldü (zulme uğradı). İsa da mesh edildikten sonra sürüldü (zulme uğradı). Davut

---

olduğu ve Musa'nın ona Yuşa olarak hitap ettiği yazılıdır. Musa tarafından Kenan topraklarını araştırmak üzere gönderilen on iki casustan biriydi. Sayılar 13:1-16

<sup>39</sup> Yeşu 2:1-24

<sup>40</sup> Eriha, Ürdün Nehri yanında yer alan bir yerleşim yeridir.

<sup>41</sup> Yiftah, Ammonluların baskısı esnasında İsrail' in hakimlerinden biriydi. O, "Gerçekten Ammonlular'ı elime teslim edersen, onları yenip sağ salim döndüğümde beni karşılamak için evimin kapısından ilk çıkan, RAB'be adanacaktır. Onu yakmalık sunu olarak sunacağım." diyerek Tanrı' ya ant içmiştir. Hakimler 11:30,31

<sup>42</sup> Tâlût, Şaul veya Şaul Ben Kiş, (İbranice:שָׁאֵל, Şaul, Arapça:طالوت, Tâlût) MÖ 1047 ile MÖ 1007 yılları arasında İsrail Krallığı'nın ilk kralı. (Kurt, Ocak – Nisan 2009, s. 264-268)

önce bir kabile üzerine kral oldu. Sonradan tüm İsrail üzerine kral oldu. İsa önce ona iman eden küçük bir kitle üzerine kral oldu, sonunda tüm dünya üzerine. Davut otuz yaşındayken Samuel onu mesh etti. İsa da otuz yaşındayken Vaftizci Yahya tarafından el almayı kabul etti. Davut iki tane kral kızını aldı (eş olarak). İsa da iki tane kız aldı bir halk topluluğu iki halkların topluluğu. Davut düşmanı olan Saul'a kötülüğe karşı iyilik ödedi. İsa düşmanlarınıza dua edin diye öğretti. Davut Allah'ın kalbidir, İsa Allah'ın oğludur. Davut ona zulüm eden Saul'den ülkeyi teslim aldı. İsa ona zulüm eden İsrail'den saltanatı aldı. Davut düşmanı olan Saul öldüğü zaman ona ağıtlar yakarak ağladı. İsa sonradan bozulacak olan ve ona zarar veren İsrail'e ağladı. Davut krallığını oğlu Süleyman'a teslim edip halkının yanında toplandı (öldü). İsa da cennetin anahtarını Simon Petrus'a teslim edip onu gönderenin yanına yükseldi. Davut için çocuklarının günahları bağışlanıyor. İsa için tüm ulusların günahları bağışlanıyor.

Luka 6:27-28	لَعَنُوا مَن يَكُونُ لَكَ عَدُوًّا. بَلِّغْهُ خَيْرًا. وَبَارِكْ مَن يَكُونُ لَكَ عَدُوًّا. هَلْ يَكُونُ لَكَ خَيْرٌ إِذَا بَارَكْتَ عَدُوَّكَ؟
Türkçe Tercümesi	Ama beni dinleyen sizlere şunu söylüyorum: düşmanlarınızı sevin, sizden nefret edenlere iyilik yapın, size lanet edenler için iyilik dileyin, size hakaret edenler için dua edin.
Matta 5:44	
Türkçe Tercümesi	Ama ben size diyorum ki, düşmanlarınızı sevin, size zulmedenler için dua edin.
A. Tercümesi	İsa düşmanlarınıza dua edin diye öğretti.

#### 2.1.14. XIV. Sütun S.70:1-18

İlyas<sup>43</sup> da zulüm görmüş, İsa da zulüm gördü. İlyas katil İzabel<sup>44</sup> tarafından zulüm gördü. İsa da katil ve zalim sinagog tarafından zulüm gördü. İlyas İsrail'in günahlarından ötürü yağmur yağmaması için gökyüzünü bağladı (durdurdu).İsa da halkın günahlarından dolayı peygamber ruhunu durdurdu. İlyas Baal'ın (put) hizmetkârlarını yok etti. İsa da şeytanın askerlerini ezdi. İlyas dul kadının oğlunu diriltti. İsa da dul kadının oğlunu diriltti. Laazarda Sinagog başının kızını da diriltti. İlyas dul kadını az bir ekmekle doyurdu. İsa az bir ekmekle binlerce insanı doyurdu. İlyas arabasıyla göklere yükseldi. Kurtarıcımız da göklere yükselip babasının sağında oturdu. İlyas'ın ruhunu Elişa<sup>45</sup> kabul etti. İsa havarilerin yüzüne üfledi.

#### 2.1.15. XV. Sütun S.70:1-20

Elişa da zulüm görmüş İsa da zulüm görmüş. Elişa katil oğlu katil Ahav<sup>46</sup> tarafından zulüm görmüş. İsa da katil (İsrail) halk tarafından zulüm görmüş. Elişa peygamberlik yaptı Şomrin şehrinde bolluk oldu. İsa “Her kim bedenimi yiyip, kanımı içerse ebediyen yaşayacaktır ”dedi. Elişa az ekmekten yüz adam doyurdu. İsa beş ekmekten dört bin erkek (kadın ve çocuklar hariç) doyurdu. Elişa sudan yağ yaptı. İsa sudan şarap yaptı. Elişa dul kadını borçlu olduğu adamdan kurtardı. İsa borçlu ulusları kurtardı. Elişa demiri su üstüne çıkarttı, odunu suya batırdı. İsa bizi boğulmaktan kurtarıp günahlarımızı batırdı. Elişa'nın kemikleri (cesedi) üzerinde bir kişi dirildi. İsa'nın kemikleri üzerine atılmış günahları ile ölmüş tüm uluslar dirildi.

Yuhanna 6:56	صَحُّهُ يُحْيِي قَلْبَهُ مِنْ مَوْتِهِ: حَصْفًا أَيْ حَيًّا
Türkçe	Bedenimi yiyip kanımı içen bende yaşar, ben de onda.
Tercümesi	
A. Tercümesi	Her kim bedenimi yiyip, kanımı içerse ebediyen yaşayacaktır.

<sup>43</sup> İlyas; adı İbranice "Benim tanrım Yahu/Jah"tır anlamına gelen Elijah'tan (İbranice: אֵלִיָּהוּ)Arapçaya ( İlyas:إلياس), İlyâ, إيليا) olarak geçmiş bir peygamber. İlyas'ın MÖ 9. yüzyılda İsrail Krallığı'nın Kuzey bölgesinde yaşadığı tahmin edilmektedir.

<sup>44</sup>İzabel, Sayda Kralı Etbaal'ın kızı, İsrail kralı Ahav'ın eşi. Krallar 16:31.

<sup>45</sup> Elyesa (Arapça: الياس Al-Yas'a, İbranice: אֵלִישָׁע), İslam ve Yahudilik dinlerinde kutsal olan bir peygamberdir. İlyas Peygamber'den sonra gelmektedir. Eski Ahit'te Elişa ismiyle geçmektedir. Bir rivayete göre mezarı Diyarbakır Eğil'de bir rivayete göre Şanlıurfa'dadır. (Yıldız, 2003, s. 73-75)

<sup>46</sup> Ahab ( Ahav) (İbranice: אַחָב,) Omri'nin oğlu ve İsrail'in Kralıydı. 1 Krallar 16:29-34

## 2.1.16.XVI. Sütun S.71:1-25

Kral Hezakya<sup>47</sup> zulüm gördü. İsa da zulüm gördü. Hezakya düşmanı olan Sanharip'ten<sup>48</sup> hakaret ve zulüm gördü, İsa da cahil halktan zulüm gördü. Hezakya dua edip düşmanını yendi, İsa'nın haça gerilmesiyle düşmanımız yenildi. Hezakya tüm İsrail'in kralı, İsa tüm ulusların kralı, Hezakya hastalandığı için güneş geri döndü. İsa haça gerildiği acı çektiği için güneş karardı. Hezakya'nın düşmanı ölü cesetler oldular. İsa'nın düşmanları ayakları altına atılıyor. Hezakya, Davut'un<sup>49</sup> kabilesindendi. İsa'da bedende Davut'un oğludur. Hezakya dedi ki benim günlerimde barış ve dürüstlük olacak. İsa havarilerine esenliğimi size bırakıyorum dedi. Hezakya dua edip hastalığından kurtuldu. İsa dua edip ölümler arasından dirildi. Hezakya iyileştikten sonra ömrü uzadı. İsa dirildikten sonra büyük bir görkem giydi. Hezakya ömrü uzadıktan sonra ölüm ona musallat oldu. İsa dirildikten sonra ebediyen ölüm ona musallat olmaz.

Yuhanna 20:21	أَمَّنْ لِّهَمَّ، وَبِ أَمَّنْ مَعَهُ. مَلِكًا حَقِيقًا
Türkçe Tercümesi	İsa yine onlara, «Size esenlik olsun!» dedi.
Luka 24:36	حَدَّثَهُمْ، وَبِهِ حَقِيقًا، أَمَّنْ لِّهَمَّ، وَبِ أَمَّنْ مَعَهُ. مَلِكًا حَقِيقًا
Türkçe Tercümesi	Bunları anlatırlarken İsa'nın kendisi gelip aralarında dikildi. Onlara, «Size esenlik olsun!» dedi.
A. Tercümesi	İsa havarilerine esenliğimi size bırakıyorum dedi.

2.Krallar 20:19	أَمَّنْ لِّهَمَّ، وَبِهِ حَقِيقًا، أَمَّنْ لِّهَمَّ، وَبِ أَمَّنْ مَعَهُ. مَلِكًا حَقِيقًا
--------------------	--------------------------------------------------------------------------------------------

<sup>47</sup>Hezakya, Ahaz'ın oğlu ve Yehuda Krallığı'nın 14. kralıydı. II. Krallar 18:1-2.

<sup>48</sup>Sanharip, Asurlu II. Sargon'un oğlu ve halefidir. II. Krallar 18:13.

<sup>49</sup>Davut, Kudüs kentinin kurucusu, İsrail krallığının ikinci kralıdır.

Türkçe Tercümesi	Hizkiya, "RAB'den ilettiğin bu söz iyi" dedi. Çünkü "Nasıl olsa yaşadığım sürece barış ve güvenlik olacak" diye düşünüyordu.
A. Tercümesi	Hezakya dedi ki benim günlerimde barış ve dürüstlük olacak.

### 2.1.17. XVII. Sütun S.71:1-23

Yoşiya<sup>50</sup> zulüm gördü. İsa da zulüm gördü. Yoşiya zulüm görüp sakat (felçli) firavun tarafından öldürüldü. İsa günahıyla sakatlanan (felç olmuş) halk tarafından zulüm görüp öldürüldü. Yoşiya tüm İsrail topraklarını pislikten arındırdı. İsa tüm yeryüzünü pislikten arındırıp kurtardı. Yoşiya Allah'ın adını yüceltip övdü, İsa dedi ki yücelttim yücelteceğim. Yoşiya İsrail'in günahlarından ötürü elbisesini yırttı. İsa halkın günahlarından dolayı kutsal mabet perdesini yırttı. Yoşiya bu halkın üzerine gelecek azap çok büyüktür dedi, İsa o halkın üzerine gazap gelecek ve kılıcın ağzına düşecekler dedi. Yoşiya kutsal mabetten pisliği çıkardı. İsa babasının evinden (mabet) kirli tüccarları çıkardı. Yoşiya üzerine peygamber Yeremya'nın dediği gibi İsrail kızları ağıt yakıp ağladılar. İsrail kızları Yoşiya ya ağlıyorlar. İsa üzerine İsrail kızları ağıt yakıp ağladılar. Zekeriya<sup>51</sup> peygamberin dediği gibi yeryüzünde kabile kabile dövünecekler.

<sup>50</sup> Yoşiyahu (veya Yoşiya, Josiah) büyük reformlar yapan Yehuda kralıydı (MÖ 641–609). Yoşiya, babası Kral Amon'un 31 yıllık iktidarından sonra (MÖ 641/640 - 610/609) öldürülmesi sonucu sekiz yaşında tahta geçti. 2. Krallar 22:1

<sup>51</sup> Zekeriya (Arapça: زكريا Zekeriyâ, İbranice: זכריה Zekharya), Yeni Ahit ve Kur'an'da adı geçen bir din büyüğü. İslam'a göre peygamberdir. Hristiyanlıkta Vaftizci Yahya'nın babasıdır. Luka, 1:59-63



zalim adam topluluğu tarafından zulme uğradı. Keldaniler Daniel hakkında şikâyet fitne ettiler. Yahudiler vali önünde İsa hakkında şikâyet ve fitne ettiler. Daniel'i aslanlar kuyusuna attılar içinden hiç zarar görmeden çıkıp kurtuldu. İsa'yı da kuyuya ölüler arasına indirdiler. Ölüler arasından dirildi ve ölüm ona zarar vermedi. Daniel hakkında kuyuya atıldıktan sonra sağ çıkmaz diye düşündüler. İsa hakkında düştü bir daha kalkmaz dediler. Daniel'in önünde yırtıcı, gözü aç aslanların ağzı kapandı. İsa'nın önünde gözü aç insanların yüzlerini bozan ölümün ağzı kapandı. Daniel'in atıldığı kuyunun ağzını mühürleyip dikkatle nöbet tuttular, İsa'nın mezarını da dikkatle nöbet tutup valiye "Emir ver mezarın başında nöbet tutsunlar" dediler. Daniel kuyudan hiç zarar görmeden çıkınca onu şikâyet edenler utandılar. İsa da ölüler arasından dirildikten sonra onu haça gerenler utandılar. Daniel'i yargılayan kral zalimce onu şikâyet eden Keldaniler için çok üzüldü. İsa'yı yargılayan vali Pilatus<sup>53</sup> da çok üzüldü. Çünkü Yahudilerin zulüm ve yalanla İsa hakkında şikâyet ettiklerini biliyordu.<sup>54</sup> Daniel'in duasıyla Babil sürgününde olan halk kendi topraklarına çıktı. İsa'da dua edip sürgünde olan tüm halkları geri getirdi. Daniel Nebukatnezar'ın<sup>55</sup> görünüm ve dualarını yorumladı. İsa da Tevrat'ın ve peygamberlerin görünümelerini yorumlayıp açıkladı. Daniel Baltasar'ın<sup>56</sup> rüyasını yorumladığında ülkenin üçte birini yönetim görevini kabul etti.<sup>57</sup> İsa görünüm ve peygamberleri bitirdiği zaman babası ona gökyüzü ve yeryüzündeki tüm saltanatı

---

papaya biat etmiş. Hristiyanlara hitaben Keldanî terimi kullanıldı. Ancak halen mevcut kilise başlangıcını 1553'te Yuhanna Sulaqa'nın Papa III. Iulius'a biatı ve onun tarafından Keldanî Katolik patriği olarak takdis edilmesine götürür. Böyle başlayan hiyerarşinin zaman zaman Roma'yla ilişkilerinde kesintiler oldu. 1682'de Amida (Diyarbakır) merkezli yeni bir Keldanî Patriği silsilesi başladı. Bu makam 1828'de sona erdi ve Musul Keldanî Metropolit Yuhanna Hormezd patrik olarak takdis edildi. 1950'den itibaren Keldanî Patriği Bağdat'ta mukimdir. (b) Keldanî Süryanî Kilisesi: Bu kilise, Hindistan'daki Doğu Kilisesi mensubu Hristiyanlarından bir kısmının çabalarıyla, önce Portekizlilerin burada koloniler kurduğu 16. yüzyılda ortaya çıkmış, daha sonra 18. yüzyılda Ortadoğu'daki Keldanî kilisesinden gelenlerin etkisiyle biçimlenmiştir. Bugün Güney Hindistan'da varlığını devam ettirmektedir. (c) Modern zamanlarda hem Doğu Kilisesi hem de Keldanî Katolik Kilisesi mensuplarına verilen etnik terimdir. Doğu Kilisesi mensuplarının tarihî varlıklarını Asurlulara dayandırma dogmalarına bir yanıt olarak Keldanî Katolik Kilisesi mensupları tarafından geliştirilmiş her iki cemaatin de Eski Keldanî toplumundan geldiği görüşüne göre bu millete verilen isimdir. (Duygu & Akalın, Kristolojiye Giriş, 2018, s. 33)

<sup>53</sup>Pontius Pilatus, MS 26-36 yılları arasında Roma İmparatorluğu'nun Yahudiye eyaletinin valisi. (Britannica, Pilate, Pontius, 1911, s. 602-603)

<sup>54</sup> Bkz. Yuhanna 18:38

<sup>55</sup> II. Nebukadnezar, Yeni Babil İmparatorluğu'nun kurucusu ve Keldanî hanedanının ilk kralı Nabopolassar'ın oğludur. Kudüs'ü ele geçirerek (MÖ 587) Yahudileri bölgeden sürmüştür. 2. Krallar 24:1-15

<sup>56</sup> Belshazzar, Baltasar veya Balthasar. Babil prensi, Babil'in son kralı Nabonidus'un oğludur.

<sup>57</sup> Daniel 5:29





Türkçe Tercümesi	Seni ve sende oturan çocuklarını yere çalacak, sende taş üstünde taş bırakmayacaklar. Çünkü Tanrı'nın senin yardımına geldiği zamanı fark etmedin.
A. Tercümesi	Daniel Kudüs'ün yıkılışına son karar gününe kadar üzülecek. İsa Kudüs için taş üstünde taş bırakılmayacak dedi.

### 2.1.19. XIX. Sütun S.73:1-28

Hananya<sup>58</sup> ve kardeşleri zulme uğradı. İsa da zulme uğradı. Hananya ve kardeşleri Nebukatnezar tarafından zulme uğradılar. İsa'ya da Yahudi halkı zulüm etti. Hananya ve kardeşleri ateş dolu fırına atıldılar. Ateş çığ gibi üzerlerinde soğudu. İsa da karanlığın ülkesine indi. Kapılarını kırdı esirlerini çıkardı. Hananya ve kardeşleri fırından çıktılar. Alev onları şikâyet edenleri (fitnelerini yapanları) yaktı. İsa karanlıklar ülkesinden diri olarak çıktı. Fitneciler ve onu haça gerenler sonunda alevle yanacaklar. Hananya ve kardeşleri fırından çıktıkları zaman Kral Nebukatnezar korktu ve ürktü. İsa ölümler arasından dirildiği zaman onu haça geren halk korktu ve ürktü. Hananya ve kardeşleri Babil Kralının putuna secde etmediler. İsa ulusları ölü putlara tapmaktan kurtardı. Hananya ve kardeşleri sayesinde uluslar ve diller onları ateşten kurtardığı için Allah'a övgüler sunuyorlar. Hananya ve kardeşlerinin elbiselerine ateş işlemedi. İsa'ya iman eden tüm dürüst insanların bedenlerine de ebediyen ateş işlemeyecek.

### 2.1.20. XX. Sütun S.73-74:1-36

Mordekay<sup>59</sup> zulüm gördü. İsa da zulüm gördü. Mordekay zalim Haman<sup>60</sup> tarafından zulüm gördü. İsa da asi halk tarafından zulüm gördü. Mordekay duasıyla halkını zalim Haman'ın elinden kurtardı. İsa da duasıyla halkını şeytanın elinden kurtardı. Mordekay zulüm eden Haman'ın elinden kurtuldu. Mordekay oturup çul

<sup>58</sup> Hananya, Babil sürgününde Daniel'in üç arkadaşından biridir. Diğer ikisi Mişael ve Azarya'dır. Daniel 1:6

<sup>59</sup> Mordekay, Kitabı-ı Mukaddes'in Ester Kitabı'nda geçen pers hükümdarı Ahaşveroş'un sağ kolu. Ester 9:3

<sup>60</sup> Haman, Agaklı Hammedata'nın oğludur. Kral Ahaşveroş onu bütün önderlerden daha yetkili kıldı. Ester 3:1

giydikten sonra Ester'i<sup>61</sup> ve halkını kılıçtan kurtardı. İsa da beden giyip kendini alçalttı. Kiliseyi ve çocuklarını ölümden kurtardı. Mordekay yüzünden Ester krala hoş görüldü. İsteğini yerine getirmeyen Vaştin'nin<sup>62</sup> yerine girerek oturdu.

İsa sayesinde kilise Allah'a hoş görüldü. Allah'ın isteğini yapmayan sinagog yerine kralın yanına girdi. Mordekay Ester ve genç kızlarını zalim Haman'un elinden kurtarmak için oruç tutmaları konusunda uyardı. İsa da gazaptan kurtulmak için kiliseyi ve çocuklarını uyardı. Mordekay ona zulüm eden Haman'un yüceliğini kabul etti. İsa da babasından büyük bir yücelik kabul etti, cahil halkın zulmünden dolayı. Mordekay düşmanı Haman'un kafasına (boğazına) bastı. İsa'nın da tüm düşmanları ayakları altına alınacak. Mordekay'ın önünde Haman hitap etti. Kralın memnun olduğu adama bu şekilde davranılacak. İsa'nın müjdecileri de ona zulüm eden halkın içinden çıkıp "İsa tanrının oğludur" dediler. Mordekay'ın kanının öcü Haman ve çocuklarından alındı. İsa'nın kanını ona zulüm edenler (Yahudiler) ve çocukları kabul ettiler.

Ester 6:11	
Türkçe Tercümesi	Böylece Haman giysiyi ve atı aldı, Mordekay'ı giydirip atın üstünde kent meydanında gezdirmeye başladı. Önden giderek, "Kralın onurlandırmak istediği kişiye böyle davranılır" diye bağırıyordu.
A. Tercümesi	Mordekay'ın önünde Haman hitap etti. Kralın memnun olduğu adama bu şekilde davranılacak.

Matta 27:54	صليبه على ورجه وخصوه وبلهه ٥٥٥ جمعاً: صبره ورسه ورسه ورسه ورسه: وسده لحمه ودمه. عذابه على كونه يهوه والكاهن
Türkçe Tercümesi	İsa'yı bekleyen yüzbaşı ve beraberindeki askerler, depremi ve öbür olayları görünce dehşete kapıldılar ve, «Bu gerçekten Tanrı'nın Oğluydu!» dediler.

<sup>61</sup> Ester, doğum adı Hadassah (İbranice: הַדַּסָּה), Ester Kitabı'na adını veren kahramandır. İbranice İncil'e göre, Ester, Pers Kralı Ahaşveroş'un Yahudi kraliçesiydi. Ester 2:17

<sup>62</sup> Vaştı, Pers Kraliçesi ve Pers Kralı Ahaşveroş'un ilk karısıydı. Ester 2:4

Markos 15:39	صبراً و بحسب ما سمعته من قبله و قال له يا معلم: انا ابن الله. عنه انا ابن الله كما كان يقول.
Türkçe Tercümesi	İsa'nın karşısında duran Yüzbaşı, O'nun bu şekilde son nefesini verdiği görünce, «Bu adam gerçekten Tanrı'nın Oğluydu» dedi.
Yuhanna 19:35	صبراً و بحسب ما سمعته من قبله و قال له يا معلم: انا ابن الله. انا ابن الله.
Türkçe Tercümesi	Bunu gören adam tanıklık etmiştir ve tanıklığı doğrudur. Doğruyu söylediğini bilir. Siz de iman edersiniz diye tanıklık etmiştir.
A. Tercümesi	İsa'nın müjdecileri de ona zulüm eden halkın içinden çıkıp “İsa tanrının oğludur” dediler.

#### 2.1.21. XXI. Sütun S.74:1-47

Sevgilim (Azizim) bu anıları sana yazdım. Zulme uğramış İsa için, dürüst ve mazlumlar için, mazlumlar teselli olsun diye. Zulüm görmüş İsa için zulme uğrayanlar bize yazdı. Cesaret verdi ve “Bana zulüm ettilerse size de zulüm edecekler. Zulme uğradığınız zaman bilin ki siz dünyadan değilsiniz benim olmadığım gibi.” dedi. Önceden bize yazdı. Babalarınız, kardeşleriniz, insanlar sizi ele verecekler, tutuklayacaklar. Benim adım yüzünden herkes sizden nefret edecek. Tekrar bize öğretti. Sizi bu dünyanın kralları, sultanları önüne çıkardıklarında ne konuşacağınızı, kendinizi nasıl savunacağınızı hiç düşünmeyin ben size düşmanlarınızın sizi yenemeyeceği ağzı ve hikmeti vereceğim. Çünkü siz konuşmayacaksınız babanızın kutsal ruhu sizin yerinize konuşacak. O ruh ki Yakup'un ağzıyla ona zulmeden Esav'a karşı konuştu, Firavun karşısında zulme uğramış Yusuf'un ağzıyla konuşan o ruh ki Mısır topraklarında Musa'nın yaptığı tüm mucizelerde ağzıyla konuştu. Nunoğlu Yeşu'ya verilen bilge ruhu Musa üzerine kolunu koyduğu zaman önünde ki tüm düşman yok oluncaya kadar.<sup>63</sup>O ruh ki Davut peygamberin ağzıyla ezgi (ilahi)söyleyen ve Davut ile ezgi söyleyip ona zulüm eden Saul(kötü ruha yakalanmıştı) ezgiler ile içindeki kötülüğü dindiriyordu. O ruh ki İlyas'a bürünüp ona zulmeden İzabel ve Ahav'ı ikaz etti. O ruh ki Elişa'nın içinde

<sup>63</sup> Mısır'dan Çıkış 17:11-13

konuşan peygamberlik yapıp ona zulüm eden krala bir gün sonra olacak olayları bildirdi. O ruh ki Mika<sup>64</sup> peygamberin ağzıyla ona zulüm eden Ahav'ı ikaz edip, Eğer dönersem demek ki Tanrı benimle konuşmadı. O ruh ki Yeremya Peygambere güç verip inatla kalkıp (Sıdkıya'yı)<sup>65</sup> eleştirdi. O ruh ki Daniel Peygamberi ve kardeşlerini Babil topraklarında korudu. O ruh ki Muradkay Ester'i sürgün topraklarından kurtardı.

<p>Yuhanna 15:18-21</p>	<p>וְאֵל חֲלַל שֵׁל חַמֵּי: וְעַי וְמִבְּמַעַם חַי שֵׁל. וְאֵלֵה מִן חֲלַל בְּיָהוּא: חֲלַל חֲבִיבֵה וְשֵׁר בְּהוּ. אֵלָּא לֹא בְּיָהוּא מִן חֲלַל. אֵלֵךְ מִן חֲלַל מִן חֲלַל: מִלְּהָא בְּוֹרָה שֵׁל חַמֵּי חֲלַל. חֲבִיבֵה מִלְּהָא וְאֵלֵךְ אֲחֵיָה חַמֵּי: וְחַמֵּי חֲבִיבֵה וְאֵל מִן חֲבִיבֵה. אֵל חַי וְעַי אֵל חַמֵּי בְּיָהוּא. וְאֵל חֲלַלֵי בְּיָהוּא אֵל וְחַמֵּי בְּיָהוּא. אֵלֵךְ מִן חֲבִיבֵה חַמֵּי. מִלְּהָא חֲבִיבֵה וְחַי. וְלֹא מִן חֲבִיבֵה חַמֵּי וְחֲבִיבֵה: ❖</p>
<p>Türkçe Tercümesi</p>	<p>Dünya sizden nefret ederse, sizden önce benden nefret etmiş olduğunu bilin. Dünyadan olsaydınız, dünya kendisine ait olanı severdi. Ne var ki, dünyanın değilsiniz; ben sizi dünyadan seçtim. Bunun için dünya sizden nefret ediyor. Size söylediğim sözü hatırlayın: “Köle, efendisinden üstün değildir.” Bana zulmettilerse, size de zulmedecekler. Benim sözüme uydularsa, sizinkine de uyacaklar. Bütün bunları size benim adımdan ötürü yapacaklar. Çünkü beni göndereni tanımıyorlar.</p>

<p>Luka 21:17</p>	<p>וְהָיָה כִּי יִשְׁתַּחֲוֶינָה מִלְּהָא מִלְּהָא חֲבִיבֵה מִלְּהָא</p>
<p>Türkçe Tercümesi</p>	<p>Benim adımdan ötürü herkes sizden nefret edecek.</p>

<sup>64</sup> Peygamber Mika, Yeşaya'yla aynı dönemde yaşadı. Yahuda'nın kırsal bir kentinde doğmuştu. Mika, giriş.

<sup>65</sup> Sıdkıya (Zedekiah, Zedekya, Tzidkiyahu) (İbranice: צִדְקִיָּהוּ, Tsidkiyyahu) Babil Krallığı tarafından yıkılmadan önce Yehuda Krallığı'nın son kralıydı.2.Tarihler 36:10-11



	önceden kaygılanmayın. O anda size ne esinlenirse onu söyleyin. Çünkü konuşacak olan siz değil, Kutsal Ruh olacak.
A. Tercümesi	Sizi bu dünyanın kralları, sultanları önüne çıkardıklarında ne konuşacağınızı, kendinizi nasıl savunacağınızı hiç düşünmeyin ben size düşmanlarınızın sizi yenemeyeceği ağzı ve hikmeti vereceğim.

1.Krallar 22:28	وَأَمَّنْ صَاحِبُ الْوَيْهَةِ فِي أَوَّلِ حَمَلِكُمْ: أَمَا كَانَ كَذَلِكَ. وَأَمَّنْ مَعَهُ حَصَقْلُ مَلِكِهِ
Türkçe Tercümesi	Mikaya, "Eğer sen güvenlik içinde dönersen, RAB benim aracılığımla konuşmamış demektir" dedi ve "Herkes bunu duysun!" diye ekledi.
A. Tercümesi	O ruh ki Mika peygamberin ağzıyla ona zulüm eden Ahav'ı ikaz edip, Eğer dönersem demek ki Tanrı benimle konuşmadı.

### 2.1.22. XXII. Sütun S.75:1-30

Evet, Sevgilim (Azizim) bunları duy. Zulme uğrayanlar, şehit ve tövbe-kârların isimleri bunlardır. Habil<sup>66</sup> öldürüldü kanı yerde feryat etti. Yakup zulme uğradı kaçıp yabancı oldu. Yusuf zulme uğradı satıldı, kuyuya düştü. Musa zulme uğradı. Medyan'a kaçtı. Nun oğlu Yeşu zulme uğradı, savaş yaptı. Yiftah, Şimşon, Gidyon ve Barak<sup>67</sup> bunlarda zulme uğradılar. Elçi Pavlus'un<sup>68</sup> söylediği bunlardır. Bu insanların zafer ve başarılarını anlatmak için bana zaman yetmiyor. Davut Saul'un elinden zulme uğradı. Kayalıklarda dağlarda, mağaralarda yürüdü. Ve Samuel de zulme uğradı. Saul için üzüldü. Hezakya da zulme uğradı. Tehlikeye hapsedildi. İlyas da zulüm gördü çölde yürüdü. Elişa zulme uğradı. Yabancı oldu.

<sup>66</sup>Kabil, Âdem ve Havva'nın büyük, Habil ise küçük oğludur. Kabil'in, kardeşi Habil'i öldürdüğüne ve tarihteki ilk katil olduğuna inanılır. Yaratılış 4:1-8

<sup>67</sup> Kutsal kitapta adı geçen güçlü Peygamberler. İbraniler 11:32-33

<sup>68</sup> Paul (Pavlus) adını almadan önce Saul olarak anılıyordu. Kendisini Hristiyanları ve Hristiyanlığı yok etmeye adanmıştı. Hristiyan olmadan önce Hristiyanlara şiddetli zulümler yaptığını Pavlus kendisi itiraf etmektedir. Şam yolculuğunda, Meryem oğlu İsa'nın kendisine göründüğünü dile getirdi. O günden itibaren Pavlus, Nasıralı İsa'nın İsrail oğullarının beklediği Mesih ve aynı zamanda da Tanrı'nın Oğlu olduğunu insanlara vaaz etmeye başladı. Elçilerin İşleri 13:9,8:3,9:20-22

Mika zulme uğradı. Hapse düştü. Yeremya zulme uğradı ve kuyuya (lağıma) atıldı. Daniel zulme uğradı. Aslanların olduğu kuyuya atıldı. Hananya ve kardeşleri zulme uğradılar. Ateş fırınına atıldılar. Mordekay ve Ester halkının çocukları Haman'un elinden zulme uğradılar. Çok büyük hakarete tahammül ettiler. Mübarek kadın ve yedi kardeş çok acı işkencelere katlanıp inanç sahibi ve gerçek şehit oldular. Ve ihtiyar Elazar<sup>69</sup> çok güzel bir örnek olup, o da inkâr etmeyip çok mükemmel erdemli bir şehit oldu.

İbraniler 11:32	<p>         مَعْلَمَاتُ الْوَيْفَاتِ. وَهِيَ كَيْفَ رَحِلَ الْوَيْفَاتِ الْوَيْفَاتِ. هَذَا كَيْفَ.          هَذَا مَعْلَمَاتُ. هَذَا تَعْلَمَاتُ. هَذَا وَهِيَ هَذَا مَعْلَمَاتُ. هَذَا مَعْلَمَاتُ          وَبِحْتَمَلِ       </p>
Türkçe Tercümesi	<p>         Daha ne diyeyim? Gidyon, Barak, Şimşon, Yeftah, Davut, Samuel ve peygamberlerle ilgili olanları anlatsam, zaman yetmeyecek.       </p>
A. Tercümesi	<p>         Yiftah, Şimşon, Gidyon ve Barak bunlarda zulme uğradılar. Elçi Pavlus'un söylediği bunlardır. Bu insanların zafer ve başarılarını anlatmak için bana zaman yetmiyor.       </p>

### 2.1.23. XXIII. Sütun S.75-76:1-22

İsa'nın şahadeti büyük ve görkemliydi. Mesih'in şehitliği ve fazileti çoktur. Çünkü ilk ve son olanlardan daha çok sıkıntı ve zorluk yaşadı. Ondan sonra şehit, imanlı İstefanos<sup>70</sup> Yahudiler tarafından taşlandı. Simon ve Pavlus mükemmel şehit oldular. Yakup, Yuhanna Rableri Mesih'in izlerinde yürüdüler. Havarilerden bugüne kadar çok dürüst inançlı şehitler çıktı. Batıda yaşayan kardeşlerimiz ve Allah'ın tüm kilisesinin üzerinde Diocletianus<sup>71</sup> günlerinde tüm sınırlarında çok büyük tehlikeler ve zulüm oldu. Tüm kiliseler köklerinden yıkıldı. Çok imanlı, inkâr etmeyen şehitler oldular. Tövbe edip pişman oldukları zaman onlara merhametle döndü. Günümüzde

<sup>69</sup> Eleazar (İbranice: אֵלְעָזָר, ) veya Elazar, Harun'un ölümünden onun yerine geçen oğlu, Musa'nın yeğenidir. Sayılar 20:26-28

<sup>70</sup>İstefanos, Genç yaşlarda şehit olan Mesih'in yolundan gidenlerdendir. Elçilerin İşleri 7:57,7:60

<sup>71</sup>Gaius Aurelius Valerius Diocletianus,284 ile 305 tarihleri arasında görev yapmış Roma imparatorudur

de günahlarımızdan ötürü bunlar başımıza geliyor. Kurtarıcımızın söylediği, yazılanlar bitiyor, yerine geliyor. Şimdi bunların (tehlikeler) olması gerekiyor. Elçi'nin (Pavlus) söyledi gibi birçoğunun İsa'ya iman ettiği için öldürüldüğü bu bulut üzerimizde dolaşmakta.

Luka 21:9	هَذَا وَمَعْنَى آيَاتِهِ، مَتَى هَمَّعْتُمْ لَّا يَأْسَمُكُمْ. حَلَّتْكُمْ أَيْتِمْ حِينَ هَذَا هَمَّعْتُمْ حَقَّعْتُمْ، أَلَّا لَّا حَبْسًا مَعْلُومًا مِّنْ أَلَّا
Türkçe Tercümesi	Savaş ve isyan haberleri duyunca telaşlanmayın. Önce bunların olması gerek. Ama son hemen gelmez.
A. Tercümesi	Kurtarıcımızın söylediği, yazılanlar bitiyor, yerine geliyor. Şimdi bunların (tehlikeler) olması gerekiyor.



## ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: SONUÇ

### 3.1. SONUÇ

Afrahat'ın İspatları nesir formunda yazılmış eserler olmasına rağmen sık sık metinlerinde şiirsel ritim yapısını kullanır. İspatların yirmi iki tanesinin her biri, Süryani alfabesinin art arda gelen harfleriyle başlar. Buna üzerinde çalıştığımız ve Süryanice eserin orijinali olan 21. İspat da dâhildir. Afrahat, İspatlarında İncil'den fazla uzak durmaz, İncil'i merkezine alır. Tüm müjde alıntıları, zamanında kiliseye hizmet eden müjde uyumu Diatessaron'dan<sup>72</sup> alınmış gibi görünüyor.

Afrahat'ın zulüm hakkındaki ispatı, Afrahat ve bir Yahudi bilgisi arasındaki diyalog ile başlıyor. İncil ve Tevrat'tan örnekler vererek birbirlerinin inançlarını sorgulamak üzerine başlayıp, Sodom ve Kudüs mukayesesi ile devam etmektedir. İsa ve diğer zulüm görmüş peygamberler ve krallar tek tek karşılaştırılmıştır. Yusuf, Musa, Yeşu, Yiftah, Davut, İlyas, Elişa, Hezekya, Yoşiya, Daniel, Hananya ve Mordekay'ın yaşadıkları, başlarına gelen zulümler anlatılıp İsa'nın başına gelenler ile karşılaştırılıp benzerlikleri dile getirilmiştir. Afrahat bu kıyaslamaları uzun uzun yazmıştır. Bunu zulme uğramış İsa için, dürüst ve mazlumlar için, mazlumlar teselli olsun diye yazdığını belirtmiştir.

Afrahat kendi düşüncesini okuyucusuna Kutsal Kitap'tan örnekler vererek aktarmaya çalışmıştır. Eserlerinde doğrudan birini yargılamaz. Düşüncesini üstü kapalı şekilde anlatmayı tercih eder. Afrahat'ın eserlerinde Kutsal Kitaba atıfta bulunduğunu çalışmamızın birçok yerde vurguladık. Bizim çalışmamızda yani Zulüm üzerine olan 21. İspatta Eski Ahide (Ahd-i Atik) daha çok atıfta bulunduğunu aşağıdaki tabloda görebiliriz.

---

<sup>72</sup>Diatessaron, Dörtlü aracılığı ile demektir. Büyük ihtimalle 150-160 yıllarında Tatianus tarafından oluşturulmuştur. Dört İncil metnini devamlı bir bütünlük halinde sunmayı amaçlamış bir derlemedir. (Duygu & Akalın, Kristolojiye Giriş, 2018, s. 25)

ESKİ AHİT	YENİ AHİT
1. Levililer 26:44	1. Matta 17:20
2. Yeşeya 43:2-3	Luka 17:6
3. Hezekiel 16:55	2. Matta 21:38
4. Hezekiel 16:48	Markos 12:7
5. Yasanın Tekrarı 32:32	Luka 20:14
6. Hezekiel 16:49-50	3. Matta 2:19-20
7. Yaratılış 18:14	4. Luka 6:27-28
8. Daniel 9:24	Matta 5:44
9. Yeremya 51:64	5. Yuhanna 6:56
10. Yeremya 2:10-13	6. Yuhanna 20:21
11. Mısırdan Çıkış 4:19	Luka 24:36
12. 2.Krallar 20:19	7. Matta 27:64
13. 2.Krallar 23:29	8. Luka 19:44
14. Zekeriya 12:12-14	9. Matta 27:54
15. Daniel 2:49	Markos 15:39
16. Ester 6:11	Yuhanna 19:35
17. 1.Krallar 22:28	10. Yuhanna 15:18-21
18. İbraniler 11:32	11. Luka 21:17
	Matta 24:9

	Markos 13:13
	12. Luka 21:12-16
	Markos 13:9-11
	13. Luka 21:9

Batıdaki araştırmacıların çok uzun yıllar önce önemine vakıf olup, araştırmalarında önemli yerler verdikleri Süryani literatürüne Türkiye’de gereken ilginin verilmediği düşüncesinden hareketle bu tezi oluştırmaya karar verdik. Daha önce İngilizce, Latince, Ermenice gibi birçok dile çevrilen Afrahat’ın ispatlarından zulüm üzerine olan 21. İspatını Süryanice orijinal metninden Türkçeye çevirdik. Araştırmacıların, öğrencilerin ve bu alana ilgi duyan herkesin bu bilgilerin ikinci veya üçüncü el çevirilerine ulaşp, çevirinin çevirisinin çok da sağlıklı olmayacağını düşündük. Umuyorum ki daha sonra yapılacak araştırmalarda, araştırmacıların ve öğrencilerin işini kolaylaştıracak bir çalışma olur.

### 3.2. Tercümede Geçen Şahıslar, Yerler ve Kavramlar

**Ahab ya da Ahav**, (İbranice: אָחָב,) Omri'nin oğlu ve İsrail'in Kralıydı. 1 Krallar 16:29-34

**Amon**, Ürdün doğusunu işgal eden eski bir Semitik halktı. İbranice Ammon tanrıları olarak adlandırılır. Bu krallığın insanlarına "Amon Çocukları" veya "Ammonitler" denir. İncil'deki Ammonitlerden ilk söz, Yaratılış 19: 37-38'dedir.

**Apologia**, Hristiyan inancını diğer inançlara karşı ve bunlardan gelebilecek eleştirilere karşı savunan metinlerdir. (Duygu & Akalın, Kristolojiye Giriş, 2018, s. 20)

**Assemani**, 1687 doğumlu Lübnanlı kütüphaneci, Roma'da yayımladığı Bibliotheca Orientalis Clementino-Vaticana adlı kitap, Avrupa'da orientalizm üzerine yazılmış ilk ciddi eserler arasında yer almaktadır. Bu eser Süryani âlemini Avrupa'ya tanıttığı gibi Assemani'nin ününü de her tarafa yaymıştır. (Britannica, Assemani, 1911, s. 779)

**Babil**, Babil kenti etrafında MÖ 1894 yılında kurulmuş, Sümer ve Akad topraklarını kapsayan bir imparatorluktur. İbranice kargaşa anlamına gelir. Rab tarafından bütün insanların dillerinin karıştırılıp dünyanın dört bir tarafına dağıtıldığı şehirdir. Yaratılış,11:9

**Belshazzar**, Baltasar veya Balthasar. Babil prensi, Babil'in son kralı Nabonidus'un oğludur.

**Beytullahim ya da Betlehem**, (Arapça: بيت لحم Beyt Lahm, İbranice: בֵּית לֶחֶם, Bet Lehem), İbrânîce'deki asıl adı, "ekmek evi" anlamına gelen Beytlehem 'dir. Kudüs'ün 8-10 km kadar güneyinde bir kent. İsa'nın doğduğu yer olarak bilinir. (Küçük A. , 1992, s. 86-88)

**Davut**, Kudüs kentinin kurucusu, İsrail krallığının ikinci kralıdır. (Atik, 2008)

**Debora**, Lappidot'un peygamber karısıdır. Rama-Beytel arasındaki hurma ağaçlarının altında oturup İsraililerin davalarına bakardı. Hakimler 4:4-5

**Diatessaron**, Dörtlü aracılığı ile demektir. Büyük ihtimalle 150-160 yıllarında Tatianus tarafından oluşturulmuştur. Dört İncil metnini devamlı bir bütünlük halinde sunmayı amaçlamış bir derlemedir. (Duygu & Akalın, Kristolojiye Giriş, 2018, s. 25)

**Elam**, M.Ö. 3000 yıllarında Güneydoğu Mezopotamya ve Güneybatı İran'da varlık göstermiş bir şehirdir. Daniel 8:2

**Eleazar**, (İbranice: אֶלְעָזָר, ) veya Elazar, Harun'un ölümünden onun yerine geçen oğlu, Musa'nın yeğenidir. Sayılar 20:26-28

**Elyesa**, (Arapça: اليسع Al-Yas'a, İbranice: אֵלִישָׁע), İslam ve Yahudilik dinlerinde kutsal olan bir peygamberdir. İlyas Peygamber'den sonra gelmektedir. Eski Ahit'te Elişa ismiyle geçmektedir. Bir rivayete göre mezarı Diyarbakır Eğil'de bir rivayete göre Şanlıurfa'dadır. (Yıldız, 2003, s. 73-75)

**Eriha**, Ürdün Nehri yanında yer alan bir yerleşim yeridir.

**Esav**, İsminin anlamı "tüylü" demektir. İshak'ın oğlu, Yakup'un abisi (ikizi)'dir. Yaratılış, 25:19-26

**Ester**, doğum adı Hadassah (İbranice: הַדַּסָּה), Ester Kitabı'na adını veren kahramandır. İbranice İncil'e göre, Ester, Pers Kralı Ahaşveroş'un Yahudi kraliçesiydi. Ester 2:17

**Firavun**, (Arapça فرعون Fir'awn; İbranice פַּרְעֹה Par'ō) Antik Mısır'da hükümdarlara verilen isim.

**Gaius Aurelius Valerius Diocletianus**,284 ile 305 tarihleri arasında görev yapmış Roma imparatorudur.

**Haman**, Agaklı Hammedata'nın oğludur. Kral Ahaşveroş onu bütün önderlerden daha yetkili kıldı. Ester 3:1

**Hananya**, Babil sürgününde Daniel'in üç arkadaşından biridir. Diğer ikisi Mişael ve Azarya'dır. Daniel 1:6

**Hezakya**, Ahaz'ın oğlu ve Yehuda Krallığı'nın 14. kralıydı. II. Krallar 18:1-2.

**Hezekiel kitabı**, Tanah'taki Son Peygamberlerin üçüncü kitabı olup Yeşaya ile Yeremya kitaplarından sonra ve On iki küçük peygamber kitaplarından önce gelir. Bu sıralama Hristiyanlıktaki Eski Ahit'ten biraz farklıdır. İsmi, görümlerinin kaydedildiği, MÖ 6. yüzyılda yaşamış rahip ve peygamber Hezekiel'den alır. (Petersen, 2002:140)

**Hirodes**, (İbranice: הֵרֹדֵס; d. MÖ 74/MÖ 73 – ö. MÖ 4 Kudüs), I. Hirodes veya Büyük Hirodes adıyla bilinen ve Roma İmparatorluğu tarafından Yahudiye eyaletine atanan Yahudi Kralı. Matta 2:1-13

**II. Nebukadnezzar**, Yeni Babil İmparatorluğu'nun kurucusu ve Keldâni hanedanının ilk kralı Nabopolassar'ın oğludur. Kudüs'ü ele geçirerek (MÖ 587) Yahudileri bölgeden sürmüştür. 2. Krallar 24:1-15

**İbrahim**, Abram veya Abraham (İbranice: אַבְרָהָם), yaklaşık olarak MÖ 2. bin yılda yaşadığına inanılan İbranî inançsal kişilik. İbrahim'i dinler sayılan dinlerden İslam'a göre bir peygamber, Musevilik ve Hristiyanlığa göre ise din büyüğüdür. İshak ve İsmail'in babası olduğuna (1. Tarihler 1:28) Yahudilerin İshak'ın soyundan geldiğine, İsmail'in ise İslam peygamberi Muhammed ve Arapların atalarından olduğuna inanılır.

**İlyas**, adı İbranice "Benim tanrım Yahu/Jah"tır anlamına gelen Elijah'tan (İbranice: אֵלִיָּהוּ) Arapçaya İlyas (Arapça: إيليا, İlyâ, إيليا) olarak geçmiş bir peygamber. İlyas'ın MÖ 9. yüzyılda İsrail Krallığı'nın Kuzey bölgesinde yaşadığı tahmin edilmektedir.

**İrmîniye**, Sınırları, Berze'a'dan, Bâb el-Ebvâb'a, diğer taraftan Bilâd er-Rûm'a ve el-Kabk (القَبْق) (dağına kadar uzanır. Burası Küçük ve Büyük olmak üzere ikiye ayrılır. Küçük olan, Teflis ve nâhiyeleri; Büyük olan ise Hilât ve nâhiyeleridir. Dört İrmîniye olduğu söylenir. Bunlardan ilki: Beylekân, Kabele (شِروان), (Şirvân) (ve bunlara bitişik yerlerdir. İkincisi: Cürzân (جُرْزَان), (Soğdebîl) (صغديبل), (Bâb

البسفرجان (Üçüncüsü: el Besfürcân (اللكز). (ve el-Lekz (باب فيروزقويد ( Feyrûzkubâz (دیر. (النشوی (ve en-Neşevâ (بغروند (Bağravend (طیر (Tayr (, (سراج (Sirâc (, (دبیل (Debîl (, (Kâlikâlâ (شمشاط (Şimşât (ile yine bu civardaki (زيداد حصن (Hısnu Ziyâd (Dördüncüsü: (Ercîş ve Bâcüneys'tir. (قاليقلا (Gök, 2014:136)

**İstefanos**, Genç yaşlarda şehit olan Mesih'in yolundan gidenlerdendir. Elçilerin İşleri 7:57,7:60

**İşaya**, Tanah'ta Yeşaya ismiyle bahsi olunan bir peygamberdir (MÖ 7. yüzyıl). Adı "Yehova'nın kurtuluşu" anlamına gelir. Daha çok Ahaz, Hezekiya, Uzziya ve Yotam'ın hükümdarlıkları sırasında faaliyet gösterdi. Yeşaya 1:1

**İşkaryot**, Katil anlamına gelen Latince kökenli bir sözcüktür (sicario). İsa'yı ele verdiği için Yehuda İşkaryot olarak anılır. Geleneksel Hristiyan görüşüne göre otuz gümüş dinara İsa'yı ele vermiştir. Sonradan vicdan azabı çektiği için kendini asarak intihar ettiği söylenir. Matta,26:14

**İzabel**, Sayda Kralı Etbaal'ın kızı, İsrail kralı Ahav'ın eşi. Krallar 16:31.

**Kabil**, Âdem ve Havva'nın büyük, Habil ise küçük oğludur. Kabil'in, kardeşi Habil'i öldürdüğüne ve tarihteki ilk katil olduğuna inanılır. Yaratılış 4:1-8

**Keldaniler**, Birbirinden az farklı şu gruplara verilen terimdir.(a) Keldanî Katolik Kilisesi mensupları: Öncelikle Papa IV. Eugenius döneminde Kıbrıs'ta 1445'te Roma Katolik Kilisesi'ne ve dolayısıyla papaya biat etmiş. Hristiyanlara hitaben Keldanî terimi kullanıldı. Ancak halen mevcut kilise başlangıcını 1553'te Yuhanna Sulaqa'nın Papa III. Iulius'a biatı ve onun tarafından Keldanî Katolik patriği olarak takdis edilmesine götürür. Böyle başlayan hiyerarşinin zaman zaman Roma'yla ilişkilerinde kesintiler oldu. 1682'de Amida (Diyarbakır) merkezli yeni bir Keldanî Patriği silsilesi başladı. Bu makam 1828'de sona erdi ve Musul Keldanî Metropoliti Yuhanna Hormezd patrik olarak takdis edildi. 1950'den itibaren Keldanî Patriği Bağdat'ta mukimdir. (b) Keldanî Süryanî Kilisesi: Bu kilise, Hindistan'daki Doğu Kilisesi mensubu Hristiyanlarından bir kısmının çabalarıyla, önce Portekizlilerin burada koloniler kurduğu 16. yüzyılda ortaya çıkmış, daha sonra 18. yüzyılda Ortadoğu'daki Keldanî kilisesinden gelenlerin etkisiyle biçimlenmiştir. Bugün

Güney Hindistan'da varlığını devam ettirmektedir.(c) Modern zamanlarda hem Doğu Kilisesi hem de Keldanî Katolik Kilisesi mensuplarına verilen etnik terimdir. Doğu Kilisesi mensuplarının tarihî varlıklarını Asurlulara dayandırma dogmalarına bir yanıt olarak Keldanî Katolik Kilisesi mensupları tarafından geliştirilmiş her iki cemaatin de Eski Keldanî toplumundan geldiği görüşüne göre bu millete verilen isimdir. (Duygu & Akalın, Kristolojiye Giriş, 2018, s. 33)

**Massilia Gennadius**, Hristiyan rahip ve tarihçidir. (Schaff, The New Schaff-Herzog Encyclopedia of Religious, 1952, s. 452-453)

**Medler**, Günümüzdeki İran bölgesinde M.Ö 678'li yıllarda yaşamış halk. (Herodotos, 2006, s. 57)

**Moab**, Filistin bölgesi ve milletidir. Kelime anlamı babadandır. Lut'un büyük kızından olan soyudur. Yaratılış 19:37

**Mordekay**, Kitabı-ı Mukaddes'in Ester Kitabı'nda geçen pers hükümdarı Ahaşveroş'un sağ kolu. Ester 9:3

**Musa**, (İbranice: מֹשֶׁה Móşe), İbrahimî dinlerde bir peygamberdir. Mısırdan Çıkış 2:1-6

**Paul**, Pavlus adını almadan önce Saul olarak anılıyordu. Kendisini Hristiyanları ve Hristiyanlığı yok etmeye adanmıştı. Hristiyan olmadan önce Hristiyanlara şiddetli zulümler yaptığını Pavlus kendisi itiraf etmektedir. Şam yolculuğunda, Meryem oğlu İsa'nın kendisine görüldüğünü dile getirdi. O günden itibaren Pavlus, Nasıralı İsa'nın İsrail oğullarının beklediği Mesih ve aynı zamanda da Tanrı'nın Oğlu olduğunu insanlara vaaz etmeye başladı. Elçilerin İşleri 13:9,8:3,9:20-22

**Petrus**, İsa'nın on iki havarisinden biri. İsa'nın diğer bir havarisi olan Andreas'ın kardeşidir. Petrus, Katolik Kilisesi'nce Roma'nın ilk piskoposu, dolayısıyla ilk Papa kabul edilmektedir. Ayrıca Simon/Simun, Peter, Kifas/Cephas/Kefas/Kepha isimleri ile de bilinir. (Ulutürk, 2006, s. 1-4)

**Peygamber Mika**, Yeşaya'yla aynı dönemde yaşadı. Yahuda'nın kırsal bir kentinde doğmuştu. Mika, giriş.



**Pontius Pilatus**, MS 26-36 yılları arasında Roma İmparatorluğu'nun Yahudiye eyaletinin valisi. (Britannica, Pilate, Pontius, 1911, s. 602-603)

**Samson**, (İbranice: שמשון, Arapça: شمسون Şemsun, Yunanca: Σαμψών), doğüstü güçleri olduğuna inanılan İbrani efsanevi kahraman. Şemsun ve Samson'un aynı şahıs olduğu zikredilir. (Taberi, 1991:941)

**Samuel**, İbranice Kutsal Kitap'ta, Hâkimler döneminden Saul hükümdarlığında bir krallık haline geliş ve Saul döneminden Davud dönemine geçişte adı geçen ve kilit bir rol oynayan önemli bir karakterdir. (Kurt, Ocak – Nisan 2009, s. 262-264)

**Sanharip**, Asurlu II. Sargon'un oğlu ve halefidir. II. Krallar 18:13.

**Sayda**, (Arapça: صيدا), Lübnan'ın başkenti Beyrut'un güneyinde Akdeniz sahilinde yer alır. Antik Çağda önemli bir Fenike şehri olan Sayda'nın eski ismi Sidon'dur.

**Sıdkıya (Zedekiah, Zedekya, Tzidkiyahu)**, (İbranice: צדקיהו, Tsidkiyyahu) Babil Krallığı tarafından yıkılmadan önce Yehuda Krallığı'nın son kralıydı.2.Tarihler 36:10-11

**Sodom ve Gomora**, Üzerine gökten ateşli kükürt yağdırılan günahkâr şehirler. Yaratılış 19:24

**Sur**, Lübnan'ın Akdeniz kıyısında yer alan tarihi bir liman kentidir.

**Süleyman**, (Arapça: سليمان, Süleyman; İbranice: שלמה, Şlomo veya Şelomo) Kral Davut'un oğlu ve İsrail Krallığı'nın üçüncü (1. Talut, 2. Davut) kralı.(1.Krallar 2:12) Kudüs kentindeki büyük tapınağı inşa etmiştir.2.Tarihler 8:1

**Tâlût, Şaul veya Şaul Ben Kiş**, (İbranice: שאול, Şaul, Arapça: طالوت, Tâlüt) MÖ 1047 ile MÖ 1007 yılları arasında İsrail Krallığı'nın ilk kralı. (Kurt, Ocak – Nisan 2009, s. 264-268)

**Vaşti**, Pers Kraliçesi ve Pers Kralı Ahaşveroş'un ilk karısıydı. Ester 2:4

**Yahuda ya da Yahuda İşkariyot ya da Judas**, (İbranice: יהודה איש-קריות,) İsa'yı ele veren havari.

**Yahuda**, Yakup'un oğlu, Yusuf'un abisidir. Yaratılış,44:14

**Yakup**, İşhak'ın ikiz çocuklarından biri. İlk doğan Esav'dır. (Çığ, 1997:103)

**Yeremya Peygamber**, M.Ö 6. yüzyılın başı,7.yüzyılın sonu Kral Yoşiya zamanında yaşamış bir peygamberdir. Yeremya Giriş

**Yeruşalim**, Yahudiler için en kutsal şehirdir.

**Yiftah**, Ammonluların baskısı esnasında İsrail' in hakimlerinden biriydi. O, "Gerçekten Ammonlular'ı elime teslim edersen, onları yenip sağ salim döndüğümde beni karşılamak için evimin kapısından ilk çıkan, RAB'be adanacaktır. Onu yakmalık sunu olarak sunacağım." diyerek Tanrı' ya ant içmiştir. Hâkimler 11:30,31

**Yoşiyahu (veya Yoşiya, Josiah)**, büyük reformlar yapan Yehuda kralıydı (MÖ 641–609).Yoşiya, babası Kral Amon'un 31 yıllık iktidarından sonra (MÖ 641/640 - 610/609) öldürölmesi sonucu sekiz yaşında tahta geçti.2.Krallar 22:1

**Yuşa (veya Yeşu)**, (İbranice: יהוֹשֻׁעַ Yehoşua; Arapça: يوشع بن نون Yuşa ibn Nun), Tanah'a göre Musa'nın ölümünden sonra İsrail oğullarının lideriydi Tora'da adının Efraim kabilesinden Nun oğlu Hoşea olduğu ve Musa'nın ona Yuşa olarak hitap ettiği yazılıdır. Musa tarafından Kenan topraklarını araştırmak üzere gönderilen on iki casustan biriydi. Sayılar 13:1-16

**Zekeriya**, (Arapça: زكريّا Zekeriyyâ, İbranice: זכריה Zekharya), Yeni Ahit ve Kur'an'da adı geçen bir din büyüğu. İşlam'a göre peygamberdir. Vaftizci Yahya'nın babasıdır. Luka, 1:59-63

## أَسْمَاءُ وَوَوُهُفَا

### I. Sütun

- 1 ھا فمندا شھبأ هلأ فبنا حنا:
- 2 فب أمدنق لُقندا بئما اللأا حكفلا
- 3 ھنا بضع فلا كمدقنق مبقنا. ھوقلا
- 4 أمدنق كقأا: بآ فمنا انا حھق اللأا
- 5 لُقندا لأ انا انا انا بئما: مائنا
- 6 فھنا حكا كقلا فب ھأ ھوققنا
- 7 مئھنق كھ مئھنا: ھوقق كلا حنت
- 8 نضع. ھوقق مائنا حب فھ نھنق
- 9 ھنا بئما مئنا مئنا ھوققنا
- 10 ھنا: بئما مئنا مئنا
- 11 ناا حقا: بآ لھنا حقا مئنا
- 12 أسر ھنا سبأ سبأ: لأا لأمنا
- 13 لھنا ھنا: ھنا: ھنا فھ
- 14 مئنا. ھأ بئنا ھنا
- 15 مئنا: ھنا بھ حقا. ھوقلا
- 16 لھ كھ حقا كھ فھ فھ
- 17 مئنا مئنا لھنا ھنا
- 18 فھ اللأا أسر بئنا مئنا

### II. Sütun

- 19 بئنا: فھنا بئنا كھ
- 20 مئنا حقا فھنا: بئنا
- 21 مئنا: لأ مئنا مئنا
- 1 ھق سئنا بئنا مئنا فھ
- 2 لھنا مئنا مئنا بئنا
- 3 مئنا: لأ مئنا مئنا
- 4 ھنا بئنا حنا. مئنا ھنا
- 5 انا مئنا فھنا مئنا مئنا
- 6 ھنا مئنا: بئنا بئنا مئنا
- 7 بئنا: ھأ فھ مئنا بئنا اللأا
- 8 مئنا. ھنا مئنا حنا: بئنا
- 9 ھنا اللأا: فھنا كھ بئنا اللأا
- 10 لھنا: ھأ مئنا مئنا
- 11 لأ بھ مئنا: ھنا: ھنا
- 12 مئنا بئنا. مئنا مئنا حنا:
- 13 لھ مئنا: مئنا مئنا بئنا
- 14 ھنا اللأا. مئنا مئنا ھنا
- 15 ھنا مئنا: ھنا مئنا مئنا
- 16 مئنا حنا لھنا مئنا مئنا
- 17 بئنا: بئنا مئنا مئنا
- 18 ھنا مئنا لأ مئنا: ھنا مئنا
- 19 ھنا لأ لھنا مئنا مئنا لأ
- 20 لھنا مئنا بئنا: بئنا مئنا
- 21 اللأا. بئنا كھ ھنا مئنا
- 22 ھنا مئنا مئنا مئنا مئنا
- 23 مئنا مئنا مئنا: لأ مئنا:

22 كَه: ضَحَنَّا ؛ اَهْمَدَاب ؛ كَه  
 23 مَكْمَلَا حَمَّه فَلَئِمْنَا ؛ ذَهْرًا ؛ مَكْمَلَا  
 24 بِالْأَنْبِيَاءِ هَلَّا لَمْ يَكُنْ: هَلَّا لَمْ يَكُنْ  
 25 كَه ؛ ذَهْرًا ضَحَنَّا. مَكْمَلَا حَمَّه  
 26 حَمَّه لَمْ يَكُنْ فَكَلِمًا حَمَّه  
 27 اَهْمَدَاب. اَهْمَدَاب كَه ؛ لَمْ يَكُنْ  
 28 بِسَبَبِ اَهْمَدَابِ اَهْمَدَابِ اَهْمَدَابِ اَهْمَدَابِ  
 29 هَبْهَمَ هَبْهَمَ اَهْمَدَابِ اَهْمَدَابِ اَهْمَدَابِ  
 30 اَهْمَدَابِ هَبْهَمَ. اَهْمَدَابِ كَه ؛ اَهْمَدَابِ  
 31 مَكْمَلَا مَكْمَلَا اَهْمَدَابِ اَهْمَدَابِ  
 32 كَلِمًا مَكْمَلَا اَهْمَدَابِ اَهْمَدَابِ  
 33 مَكْمَلَا. مَكْمَلَا ؛ اَهْمَدَابِ ؛ هَبْهَمَ هَبْهَمَ  
 34 اَهْمَدَابِ اَهْمَدَابِ مَكْمَلَا مَكْمَلَا  
 35 هَبْهَمَ اَهْمَدَابِ اَهْمَدَابِ اَهْمَدَابِ  
 36 مَكْمَلَا اَهْمَدَابِ اَهْمَدَابِ اَهْمَدَابِ  
 37 هَبْهَمَ مَكْمَلَا اَهْمَدَابِ اَهْمَدَابِ  
 38 هَبْهَمَ. مَكْمَلَا اَهْمَدَابِ اَهْمَدَابِ  
 39 مَكْمَلَا اَهْمَدَابِ اَهْمَدَابِ اَهْمَدَابِ  
 40 مَكْمَلَا اَهْمَدَابِ اَهْمَدَابِ اَهْمَدَابِ  
 41 هَبْهَمَ اَهْمَدَابِ اَهْمَدَابِ اَهْمَدَابِ  
 42 اَهْمَدَابِ اَهْمَدَابِ اَهْمَدَابِ اَهْمَدَابِ  
 43 اَهْمَدَابِ اَهْمَدَابِ اَهْمَدَابِ اَهْمَدَابِ  
 44 اَهْمَدَابِ اَهْمَدَابِ اَهْمَدَابِ اَهْمَدَابِ  
 45 اَهْمَدَابِ اَهْمَدَابِ اَهْمَدَابِ اَهْمَدَابِ  
 46 مَكْمَلَا اَهْمَدَابِ اَهْمَدَابِ اَهْمَدَابِ  
 47 حَمَّه اَهْمَدَابِ اَهْمَدَابِ اَهْمَدَابِ

24 هَبْهَمَ اَهْمَدَابِ اَهْمَدَابِ اَهْمَدَابِ  
 25 هَبْهَمَ اَهْمَدَابِ اَهْمَدَابِ اَهْمَدَابِ  
 26 هَبْهَمَ اَهْمَدَابِ اَهْمَدَابِ اَهْمَدَابِ  
 27 هَبْهَمَ اَهْمَدَابِ اَهْمَدَابِ اَهْمَدَابِ  
 28 مَكْمَلَا مَكْمَلَا اَهْمَدَابِ اَهْمَدَابِ

III. Sütun

1 مَكْمَلَا مَكْمَلَا اَهْمَدَابِ اَهْمَدَابِ  
 2 مَكْمَلَا ؛ اَهْمَدَابِ كَه ؛ لَمْ يَكُنْ  
 3 هَبْهَمَ اَهْمَدَابِ اَهْمَدَابِ اَهْمَدَابِ  
 4 مَكْمَلَا ؛ اَهْمَدَابِ هَبْهَمَ اَهْمَدَابِ  
 5 مَكْمَلَا. مَكْمَلَا حَمَّه مَكْمَلَا  
 6 مَكْمَلَا. مَكْمَلَا مَكْمَلَا اَهْمَدَابِ اَهْمَدَابِ  
 7 مَكْمَلَا ؛ اَهْمَدَابِ كَه اَهْمَدَابِ اَهْمَدَابِ  
 8 اَهْمَدَابِ اَهْمَدَابِ ؛ هَبْهَمَ اَهْمَدَابِ اَهْمَدَابِ  
 9 مَكْمَلَا ؛ اَهْمَدَابِ هَبْهَمَ اَهْمَدَابِ  
 10 اَهْمَدَابِ مَكْمَلَا ؛ اَهْمَدَابِ اَهْمَدَابِ  
 11 هَبْهَمَ اَهْمَدَابِ اَهْمَدَابِ اَهْمَدَابِ  
 12 اَهْمَدَابِ مَكْمَلَا مَكْمَلَا اَهْمَدَابِ  
 13 اَهْمَدَابِ ؛ اَهْمَدَابِ ؛ اَهْمَدَابِ اَهْمَدَابِ  
 14 مَكْمَلَا اَهْمَدَابِ اَهْمَدَابِ اَهْمَدَابِ  
 15 مَكْمَلَا. مَكْمَلَا مَكْمَلَا اَهْمَدَابِ  
 16 مَكْمَلَا. مَكْمَلَا اَهْمَدَابِ اَهْمَدَابِ  
 17 اَهْمَدَابِ كَه ؛ مَكْمَلَا ؛ اَهْمَدَابِ اَهْمَدَابِ  
 18 مَكْمَلَا اَهْمَدَابِ اَهْمَدَابِ اَهْمَدَابِ  
 19 اَهْمَدَابِ اَهْمَدَابِ اَهْمَدَابِ اَهْمَدَابِ  
 20 اَهْمَدَابِ ؛ اَهْمَدَابِ ؛ اَهْمَدَابِ اَهْمَدَابِ  
 21 اَهْمَدَابِ مَكْمَلَا اَهْمَدَابِ اَهْمَدَابِ





VI. Sütun

- 1 أهلاً مسراً مصلحاً؛ أله
- 2 نبي كلاً هداً كهم مصلحاً؛
- 3 أله حسناً مصلحاً؛ أله
- 4 لهم أله؛ مصلحاً؛ أله؛
- 5 أله مصلحاً؛ أله؛ أله؛
- 6 مصلحاً؛ أله؛ أله؛
- 7 أله؛ أله؛ أله؛
- 8 مصلحاً؛ أله؛ أله؛
- 9 أله؛ أله؛ أله؛
- 10 أله؛ أله؛ أله؛
- 11 مصلحاً؛ أله؛ أله؛
- 12 مصلحاً؛ أله؛ أله؛
- 13 مصلحاً؛ أله؛ أله؛
- 14 مصلحاً؛ أله؛ أله؛
- 15 مصلحاً؛ أله؛ أله؛
- 16 مصلحاً؛ أله؛ أله؛
- 17 مصلحاً؛ أله؛ أله؛
- 18 مصلحاً؛ أله؛ أله؛
- 19 مصلحاً؛ أله؛ أله؛
- 20 مصلحاً؛ أله؛ أله؛
- 21 مصلحاً؛ أله؛ أله؛
- 22 مصلحاً؛ أله؛ أله؛
- 23 مصلحاً؛ أله؛ أله؛
- 24 مصلحاً؛ أله؛ أله؛
- 25 مصلحاً؛ أله؛ أله؛
- 26 مصلحاً؛ أله؛ أله؛

- 27 مصلحاً؛ أله؛ أله؛
- 28 مصلحاً؛ أله؛ أله؛
- 29 مصلحاً؛ أله؛ أله؛
- 30 مصلحاً؛ أله؛ أله؛
- 31 مصلحاً؛ أله؛ أله؛
- 32 مصلحاً؛ أله؛ أله؛
- 33 مصلحاً؛ أله؛ أله؛
- 34 مصلحاً؛ أله؛ أله؛
- 35 مصلحاً؛ أله؛ أله؛

VII. Sütun

- 1 مصلحاً؛ أله؛ أله؛
- 2 مصلحاً؛ أله؛ أله؛
- 3 مصلحاً؛ أله؛ أله؛
- 4 مصلحاً؛ أله؛ أله؛
- 5 مصلحاً؛ أله؛ أله؛
- 6 مصلحاً؛ أله؛ أله؛
- 7 مصلحاً؛ أله؛ أله؛
- 8 مصلحاً؛ أله؛ أله؛
- 9 مصلحاً؛ أله؛ أله؛
- 10 مصلحاً؛ أله؛ أله؛
- 11 مصلحاً؛ أله؛ أله؛
- 12 مصلحاً؛ أله؛ أله؛
- 13 مصلحاً؛ أله؛ أله؛
- 14 مصلحاً؛ أله؛ أله؛
- 15 مصلحاً؛ أله؛ أله؛
- 16 مصلحاً؛ أله؛ أله؛
- 17 مصلحاً؛ أله؛ أله؛







- 15 هَمَمْتُ لِأُضْحَ: نَعْفُهُ هَكْمَ كَعَمَّتِل  
 16 مَلَأْتُ مَجَّ تَمَعْنِيهِ بِأَحْوِيهِ ة

**XIII. Sütun**

- 1 هِ أَوْ نَعْفُهُ كَرَفَ: زِيَنَفُلَ نَعْفُهُ  
 2 فَيَنْفَعُ زِيَنَفُلَ. نَعْفُهُ كَرَفَ أَلَا زِيَه  
 3 مَجَّ كَيَمِيضَلُ لِيَقْدَأَلُ: نَعْفُهُ فَيَنْفَعُ  
 4 أَلَا زِيَه مَجَّ كَمَلُ هَجَلًا. نَعْفُهُ  
 5 كَرَفَ عَقَلًا نِيَانَأَلُ مَجَّ يُبْهَقِيهِ  
 6 مَوَاحِيهِ لِحَكْمِهِ: نَعْفُهُ فَيَنْفَعُ  
 7 عَقَلًا نِيَانَأَلُ مَجَّ يُبْهَقِيهِ مَوَاحِيهِ  
 8 لِحَكْمِيضَلُ بِيَحْتَمِلُ. نَعْفُهُ كَرَفَ  
 9 أَمَمَرُ فَمَعْمَلُ كَعَمَمَلُ مَدَحَبُ  
 10 لَمَمَلُ مَجَّ كَيَمِيضَلُ يُبْهَقِيهِ:  
 11 نَعْفُهُ فَيَنْفَعُ أَحَبُّ مَعْمَلُ حَمَرَكَا  
 12 مَمَمَلُ بِتَحِيْمًا كَمَلُ يُبْهَقُ بِرِجْحِهِ.  
 13 نَعْفُهُ كَرَفَ فَكَلِي نِيَانَأَلُ لِحَكْمِهِ:  
 14 نَعْفُهُ فَيَنْفَعُ مَلَكْرُ بِتَلَا لِحَكْمِيضَلُ  
 15 أَلَا بِسْتَلُ. نَعْفُهُ كَرَفَ أَسَدُ  
 16 لِيُتَدُّ زِيَنَفُلُ: نَعْفُهُ فَيَنْفَعُ تَدُو  
 17 هِ أَسَدُ كِبَالُ زِيَنَفُلُ. نَعْفُهُ كَرَفَ  
 18 لِحَمَمَلُ مَحْمَلُ هَمَمُ هَمَمْتُ  
 19 هَمَمْتُ هِمَمُ: نَعْفُهُ فَيَنْفَعُ  
 20 حَمَمَمُهُ مَحْمَلُ حَمَمَلُ بِسَمِهِ  
 21 بِأَكْمَلُ مَعْمَلًا هَمَلًا كَمَلُ هَمَلًا.  
 22 نَعْفُهُ كَرَفَ نَمَرُ لِحَكْمُ: يَلِيَدُ مَجَّ  
 23 تَمَمَلُ: نَعْفُهُ فَيَنْفَعُ هَمَمُ لِحَمَمُهُ:  
 24 مَجَّ أَلْحَقَمَلُ تَحْمَمِيهِ كَلَا يَلِيَدُ  
 25 مَجَّ تَمَمَلُ بِمَقْمَلُ. نَعْفُهُ كَرَفَ

- 18 نَبَّ مَلَأَ أَيْمَدُ هَمَمَلُ لِحَكْمِهِ:  
 19 نَعْفُهُ فَيَنْفَعُ تَبَّ أَهْلَكُمُ أَيْمَدُ  
 20 تَمَمَلُ لِحَكْمِيضَلُ ة

**XI. Sütun**

- 1 هِ أَوْ نَعْلَابُ زِيَنَفُلَ نَعْفُهُ زِيَنَفُلُ  
 2 نَعْلَابُ أَسْقِيهِ لِيَبْهَقِيهِ مَجَّ كَمَلُ  
 3 أَحْوِيهِ: نَعْفُهُ أَسْقِيهِ لِيَبْهَقِيهِ  
 4 أَهْمُهُ زِلْحَمِيهِ. نَعْلَابُ زِيَنَفُلُ  
 5 نَمَرُ نَعْلُ لِحَكْمِهِ: نَعْفُهُ زِيَنَفُلُ  
 6 نَمَرُ نَمَمَلُ مَلَلُ لِحَكْمِيضَلُ: نَعْلَابُ  
 7 نَبَّ نَبَأُ هِ أَهْمُ فَهَلَسَ أَسْمَمِيهِ  
 8 مَمَمَلُ: نَعْفُهُ هَكْمُ مَمَمَلُ  
 9 أَلْحَمِيهِ سَكُّ تَلَاهُ كَيَمِيضَلُ ة

**XII. Sütun**

- 1 هِ أَوْ يَمَبُ زِيَنَفُلَ نَعْفُهُ زِيَنَفُلُ.  
 2 يَمَبُ أَلَمَقَسُ مَجَّ مَعْمَلًا يَمَمَلُ  
 3 مَلَلُ سَكُّ فَهَلَسَ بِسَلَمًا: نَعْفُهُ  
 4 أَلَمَقَسُ مَجَّ مَمَمَلُ يَمَمَلُ كَمَلُ  
 5 أَمَلُ سَكُّ كَمَلُ حَمَمَلُ نَمَمَلُ.  
 6 يَمَبُ أَلَا زِيَه مَجَّ كَلَا مَعْمَلًا:  
 7 نَعْفُهُ أَلَا زِيَه مَجَّ كَلَا مَعْمَلًا.  
 8 يَمَبُ أَمَلُ لِحَمَمِيهِ كَلَا نَبَّ  
 9 نَمَلُ تَلَسَةُ مَجَّ كَلَا زِيَه  
 10 كَلَا فَكَلِي أَمَمَلًا: نَعْفُهُ  
 11 أَمَلُ مَجَّ مَمَمَلُ كَلَا رَحْمَلًا  
 12 بِمَمَمَلِهِ كَمَلُ: هَمَمَلُ مَمَمَلُ  
 13 كَلَا فَكَلِي كَمَلُ. يَمَبُ كَمَلُ  
 14 أَلَمَلُ مَتَبُ مَعْمَلُهُ مَعْمَلًا:

- 8 أَكُنَا سَيِّئًا كَذِبِيًّا وَجَدَلًا: 26 نَعْفُهُ أَسْرَكَ عَيْنَ الْخَلِيفِ مَقَالًا  
9 نَعْفُهُ يُؤَدُّ لِحَالِهِمَا فَلَا تَكْفُلَاهُ. 27 هُمُورُ إِتْبَا مَعَ مَصْنَعٍ. يَوْمَ يَصْحُبُ  
10 أَكُنَا أَسَدًا دِهْمًا وَأَيُّ مَدْلَالًا: نَعْفُهُ 28 لَأَتَانِ حَيْثُ مَدْلَالًا: نَعْفُهُ يَصْحُبُ  
11 أَسَدًا دِهْمًا وَأَيُّ مَدْلَالًا كَمَرُ خُكْرًا: 29 لَأَتَانِ حَيْثُ مَدْلَالًا: نَعْفُهُ كَمَلًا  
12 هَوْنُهُ وَيَوْمَ مَدْلَالًا. أَكُنَا رِي 30 مَدْلَالًا كَمِيْقًا. يَوْمَ يَوْمَ يُحْدِلُ  
13 لَأَيُّ مَدْلَالًا مَعَ كَسْبًا رِدْءًا: نَعْفُهُ 31 لِقَرَامًا حَتْلِبُ حَيْثُ: نَعْفُهُ أَحَدًا:  
14 هَكَذَا أَحْقًا مَعَ كَسْبًا رِدْءًا. 32 يَوْمَ كَلَّ حَتْلِبُ حَتْلِبًا. يَوْمَ كَحْءَ  
15 أَكُنَا أَهْلًا حَتْلِبًا كَمَدْلَالًا: 33 بِالْأَفْعَالِ: نَعْفُهُ دِهْمًا بِالْأَفْعَالِ. يَوْمَ مَقَالًا  
16 هَوْنًا مَعَ مَدْلَالًا مَعَ مَدْلَالًا: نَعْفُهُ 34 مَدْلَالًا بِقَرَامًا يُؤَدُّ: نَعْفُهُ  
17 بِالْحَيْثُ. وَنَهْمًا بِالْحَيْثُ مَقَالًا أَحْقًا: 35 مَقَالًا مَدْلَالًا بِأَهْمًا يُؤَدُّ:  
18 نَعْفُهُ يَوْمَ مَدْلَالًا بِأَهْمًا يُؤَدُّ: 36 يَوْمَ حَقًّا حَتْلِبًا كَلَّ قَرَامًا  
37 حَتْلِبُ حَيْثُ مَدْلَالًا: نَعْفُهُ حَقًّا  
38 كَلَّ إِذْ أَعْمَرَ يُؤَدُّ بِأَهْمًا بِأَهْمًا.  
39 يَوْمَ أَعْمَرَ مَدْلَالًا كَمَدْلَالًا  
40 هَلَا مَدْلَالًا حَقًّا كَمَدْلَالًا. نَعْفُهُ أَعْمَرَ  
41 أَمَّا مَدْلَالًا كَمَدْلَالًا مَدْلَالًا  
42 حَقًّا مَدْلَالًا. مَدْلَالًا يَوْمَ مَدْلَالًا  
43 تَلْمِذًا حَتْلِبًا: مَدْلَالًا نَعْفُهُ  
44 مَدْلَالًا تَلْمِذًا حَتْلِبًا

XV. Sütun

- 1 هُوَ أَحْقًا وَيَوْمًا نَعْفُهُ  
2 وَيَوْمًا. أَحْقًا أَيُّ مَعَ كَمَدْلَالًا  
3 كَمَدْلَالًا: نَعْفُهُ أَيُّ مَعَ كَمَدْلَالًا  
4 مَدْلَالًا. أَحْقًا أَيُّ مَدْلَالًا مَدْلَالًا  
5 مَدْلَالًا: نَعْفُهُ أَيُّ مَعَ: يَوْمًا  
6 مَعَ قَمِيْقًا مَدْلَالًا مَعَ: يَوْمًا  
7 حَتْلِبًا. أَحْقًا هَكَذَا مَدْلَالًا حَتْلِبًا  
8 مَعَ كَسْبًا رِدْءًا: نَعْفُهُ هَكَذَا  
9 أَكُنَا أَحْقًا مَعَ مَدْلَالًا  
10 هَلْمًا مَعَ نَقْلًا هَلْمًا. أَحْقًا حَتْلِبًا  
11 مَدْلَالًا مَعَ مَدْلَالًا: نَعْفُهُ حَتْلِبًا  
12 مَدْلَالًا مَعَ مَدْلَالًا. أَحْقًا هَلْمًا  
13 أَيُّ مَدْلَالًا مَعَ مَدْلَالًا: نَعْفُهُ  
14 هَلْمًا حَتْلِبًا مَدْلَالًا. أَحْقًا هَلْمًا  
15 حَقًّا هَلْمًا حَقًّا: نَعْفُهُ

XIV. Sütun

- 1 هُوَ أَكُنَا وَيَوْمًا نَعْفُهُ وَيَوْمًا.  
2 أَكُنَا وَيَوْمًا أَيُّ مَدْلَالًا:  
3 نَعْفُهُ وَيَوْمًا مَدْلَالًا وَيَوْمًا  
4 مَدْلَالًا. أَكُنَا مَدْلَالًا مَدْلَالًا  
5 مَدْلَالًا مَدْلَالًا سَلْمًا وَيَوْمًا:  
6 نَعْفُهُ مَدْلَالًا مَدْلَالًا وَيَوْمًا  
7 مَدْلَالًا مَدْلَالًا سَلْمًا وَيَوْمًا.

- 16 أَيْمَرُ لِحَدَفًا هَلْخَ رَاخِلْدَا.  
 17 أَحْنَفٌ سِبْ مَدَا سَا كَا  
 18 كَيْمَدِيم: مَكَا كَيْمَدِيم: نَعْفَ  
 19 أَعَادِيه مَسَه فُكِهْ كَيْمَقَل  
 20 مَدَاغُ يِيه كَسَاهِيَه تَهْ

XVI. Sütun

- 1 هَا شَرْمَلَا زِيْفَل نَعْفَ زِيْفَل.  
 2 شَرْمَلَا أَلَايَه هَا سَهَبْ مَحْ هَسْتِنَت  
 3 كَدَلْجَخَه: نَعْفَ أَلَسَهَبْ مَحْ  
 4 كَمَلَا هَعَلَا. شَرْمَلَا زَلَتْ هَرَا  
 5 كَدَلْجَخَه: مَحْ كَدَلْجَخَه نَعْفَ  
 6 أَرِيحَتْ كَدَلْجَخَه. شَرْمَلَا مَدَلْجَا  
 7 فُكِهْ إِنْهَيْتَا. نَعْفَ مَدَلْجَا  
 8 فُكِهْ كَيْمَقَل. مَدَلْجَا أَلَايَه  
 9 شَرْمَلَا هَعْر فَصَلَا لَحْسَاهَا:  
 10 مَدَلْجَا يَسَد نَعْفَ سَعْر فَصَلَا  
 11 مَحْ لَهْ أَلَايَه. شَرْمَلَا هَعْر كَدَلْجَخَه  
 12 فُكَبَا مَدَلْجَا: نَعْفَ كَدَلْجَخَه  
 13 مَدَاهَا سَعْبَ لَسَه تَلْجَه. شَرْمَلَا  
 14 مَحْ فَنَجَلَا بِحَسَا يَمَب: نَعْفَ  
 15 حَهْ يِيَه يَمَب كَدَه. شَرْمَلَا أَمَد:  
 16 يَهْ كَمَلَا مَفْعَلَا نَهْ كَه مَدَت:  
 17 نَعْفَ أَمَد كَدَلْجَخَه: يَهْ كَمَلَا  
 18 بِحَسَا فُخْمَلَا لَحْفَ. شَرْمَلَا زَلَتْ  
 19 هَا سَلْمَر مَحْ حَفَاهِيَه: نَعْفَ زَلَتْ  
 20 مَعْر مَحْ حَسَا مَدَلْجَا. شَرْمَلَا مَحْ كَا:  
 21 يَمْر مَحْ حَفَاهِيَه أَهْفَ كَا مَلَقِيم:

- 22 نَعْفَ مَحْ كَا; مَنَصَلَاه مَدَا مَقَل  
 23 أَمَلَا. شَرْمَلَا كَا; أَهْفَاه أَمَلَكَلِي  
 24 نَه مَدَمَالَا: نَعْفَ مَحْ كَا; يَمْر  
 25 لَهْ مَدَمَالَا لَأ مَدَلْجَكَلِي نَه كَلْمَر

XVII. Sütun

- 1 هَا مَقَل زِيْفَل نَعْفَ زِيْفَل.  
 2 مَقَل أَلَايَه مَهْلَكَه فَنَجَفَ  
 3 سَهَبَا: نَعْفَ أَلَايَه مَهْلَكَه  
 4 كَمَلَا أَلَسَهَبْ كَسَاهِيَه. مَقَل  
 5 يَمَد لَأ كَمَلَا بِأَهْبَتَا مَحْ لِيَعْفَالَا:  
 6 نَعْفَ يَمَد هَا حَدَن لِيَعْفَالَا مَحْ  
 7 فُكِهْ أَمَلَا. مَقَل مَقَبْ مَقَبْ مَقَل  
 8 أَلَايَه: نَعْفَ أَمَد: بِفَحْسَا  
 9 مَدَفَسَلَا. مَقَل مَدَلْجَا كَمَلَه  
 10 بِأَهْبَتَا زِيَتْ كَدَلْجَخَه: نَعْفَ  
 11 مَدَلْجَا كَمَلَه بِكَمَلَا زِيَتْ أَمَد لَأ كَمَلَه  
 12 بِمَدَلْجَا مَقَل. مَقَل أَمَد: يَمَد يِيَه  
 13 يَمَرَا أَلَا كَا كَمَلَا أَمَد: نَعْفَ  
 14 أَمَد: يَمَرَا يَمَرَا كَا كَمَلَا يِيَه:  
 15 نَعْلَقَ مَقَل يَمَرَا. مَقَل  
 16 أَمَد لِيَعْفَالَا مَحْ مَدَلْجَا مَقَل:  
 17 نَعْفَ أَمَد لِيَه لِيَه لِيَه مَحْ كَمَلَه  
 18 بِأَمَد. كَا مَقَل أَمَد هَا كَت  
 19 كَمَلَا بِأَهْبَتَا أَمَر: أَمَد أَمَد:  
 20 بِكَمَلَا بِأَهْبَتَا كَا مَقَل حَفَت:  
 21 مَكَا نَعْفَ حَفَت هَا أَمَد كَمَلَه  
 22 بِأَهْبَتَا أَمَر: أَمَد رَقَبَا: بِأَمَد  
 23 أَمَد مَحْ كَا مَقَل

XVIII. Sütun

- 28 يَوْمَ مَتَرْنَا مِنْهُ نَسِيلًا كَرِيمًا  
 29 يَوْمَ نَسِيتُ هَلْفًا وَعَدَا بِحَمِيهِ  
 30 مَجْ نَحَا: مَرَجْتُ نَعْمَةً وَأَقْر  
 31 عَدَا بِفُلَانٍ كَيْفَ عَدَا: يَوْمَ  
 32 فَعَى نَسِيتُ مِنْكُمْ مَتَرْنَا بِحَمِيهِ نَسِي:  
 33 نَعْمَةً فَعَمَ نَعْمَةً نَسِيتُ نَسِيتُ  
 34 نَسِيتُ: يَوْمَ نَسِيتُ كَيْفَ نَسِيتُ نَسِيتُ  
 35 بِحَمِيهِ نَسِيتُ: مَجْ نَحَا مَجْ نَحَا  
 36 مَجْ نَحَا: نَعْمَةً كَيْفَ نَسِيتُ نَسِيتُ  
 37 نَسِيتُ: أَعْلَمَ كَيْفَ نَسِيتُ نَسِيتُ  
 38 مَجْ نَحَا: نَسِيتُ نَسِيتُ: يَوْمَ  
 39 نَسِيتُ نَسِيتُ نَسِيتُ: نَعْمَةً  
 40 نَسِيتُ نَسِيتُ نَسِيتُ: يَوْمَ  
 41 نَسِيتُ نَسِيتُ نَسِيتُ: نَعْمَةً  
 42 نَسِيتُ نَسِيتُ نَسِيتُ: نَعْمَةً  
 43 نَسِيتُ نَسِيتُ نَسِيتُ: نَعْمَةً  
 44 نَسِيتُ نَسِيتُ نَسِيتُ: نَعْمَةً  
 45 نَسِيتُ نَسِيتُ نَسِيتُ: نَعْمَةً  
 46 نَسِيتُ نَسِيتُ نَسِيتُ: نَعْمَةً  
 47 نَسِيتُ نَسِيتُ نَسِيتُ: نَعْمَةً  
 48 نَسِيتُ نَسِيتُ نَسِيتُ: نَعْمَةً  
 49 نَسِيتُ نَسِيتُ نَسِيتُ: نَعْمَةً  
 50 نَسِيتُ نَسِيتُ نَسِيتُ: نَعْمَةً  
 51 نَسِيتُ نَسِيتُ نَسِيتُ: نَعْمَةً  
 52 نَسِيتُ نَسِيتُ نَسِيتُ: نَعْمَةً  
 53 نَسِيتُ نَسِيتُ نَسِيتُ: نَعْمَةً  
 54 نَسِيتُ نَسِيتُ نَسِيتُ: نَعْمَةً
- 1 هُوَ يَوْمَ نَسِيتُ نَسِيتُ: نَعْمَةً  
 2 يَوْمَ نَسِيتُ نَسِيتُ: نَعْمَةً  
 3 يَوْمَ نَسِيتُ نَسِيتُ: نَعْمَةً  
 4 يَوْمَ نَسِيتُ نَسِيتُ: نَعْمَةً  
 5 أَعْلَمَ مَتَرْنَا مِنْكُمْ: نَعْمَةً  
 6 مَتَرْنَا مِنْكُمْ مَتَرْنَا مِنْكُمْ  
 7 يَوْمَ نَسِيتُ نَسِيتُ: نَعْمَةً  
 8 هُوَ نَسِيتُ نَسِيتُ: نَعْمَةً  
 9 مَتَرْنَا مِنْكُمْ: نَعْمَةً  
 10 مَتَرْنَا مِنْكُمْ: نَعْمَةً  
 11 مَتَرْنَا مِنْكُمْ: نَعْمَةً  
 12 يَوْمَ نَسِيتُ نَسِيتُ: نَعْمَةً  
 13 نَعْمَةً نَسِيتُ: نَعْمَةً  
 14 مَتَرْنَا مِنْكُمْ: نَعْمَةً  
 15 نَسِيتُ نَسِيتُ: نَعْمَةً  
 16 مَتَرْنَا مِنْكُمْ: نَعْمَةً  
 17 مَتَرْنَا مِنْكُمْ: نَعْمَةً  
 18 مَتَرْنَا مِنْكُمْ: نَعْمَةً  
 19 يَوْمَ نَسِيتُ نَسِيتُ: نَعْمَةً  
 20 نَسِيتُ نَسِيتُ: نَعْمَةً  
 21 مَتَرْنَا مِنْكُمْ: نَعْمَةً  
 22 مَتَرْنَا مِنْكُمْ: نَعْمَةً  
 23 مَتَرْنَا مِنْكُمْ: نَعْمَةً  
 24 يَوْمَ نَسِيتُ نَسِيتُ: نَعْمَةً  
 25 يَوْمَ نَسِيتُ نَسِيتُ: نَعْمَةً  
 26 مَتَرْنَا مِنْكُمْ: نَعْمَةً  
 27 مَتَرْنَا مِنْكُمْ: نَعْمَةً

- 25 هَلْ سِرًا سَأَلَ، كَلِمَةً مَعَهُ، يَسْتَسْأَلُ  
 26 هُوَ يَسْتَقِيمُ لِأَعْلَاهُ لِيُؤْتِيَ: مَحْفُوفٌ مَعَهُ  
 27 بِخَلِّ زَيْتًا يَسْتَمِدُّهُ حَمْعُهُ لَأَنْ  
 28 تَلْهُمُ حَمْعُهُ لِيُؤْتِيَ حَسَنًا

XX. Sütun

- 1 هُوَ أَفْ مَدَّةً يَرْبَدُ يَرْبُدُ مَعَهُ  
 2 يَرْبُدُ: مَدَّةً يَرْبَدُ أَلَا يَرْبَدُ مَعَهُ  
 3 كَهْلًا: نَعْمَةً أَلَا يَرْبَدُ مَعَهُ كَهْلًا  
 4 مُنْتَهَى: مَدَّةً يَرْبَدُ كَرِحًا لَهْ قَرِي  
 5 لَحْمِهِ مَعَهُ انْتَهَى مَعَهُ: نَعْمَةً  
 6 كَرِحًا لَهْ قَرِي لَحْمِهِ مَعَهُ انْتَهَى  
 7 شَهْلًا. مَدَّةً يَرْبَدُ أَلَا يَرْبَدُ مَعَهُ انْتَهَى  
 8 أُبُوْفِهِ: نَعْمَةً أَعْلَاهُ رَدَى مَعَهُ انْتَهَى  
 9 أُبُوْفِهِ مَعَهُ. مَدَّةً يَرْبَدُ مَدَّةً يَرْبَدُ  
 10 مَلْعَفٌ هَمَلٌ هَمَلٌ لَأَهْلَانِ مَلْعَفُهُ  
 11 مَعَهُ سَخَلًا: مَدَّةً يَرْبَدُ يَرْبَدُ نَعْمَةً  
 12 قَهْلًا هُوَ أَلَا يَرْبَدُ هَمَلٌ كَهْلًا مَدَّةً يَرْبَدُ  
 13 مَدَّةً يَرْبَدُ. مَدَّةً يَرْبَدُ مَدَّةً يَرْبَدُ  
 14 أَهْلَانِ لَحْمًا: مَدَّةً يَرْبَدُ مَدَّةً يَرْبَدُ  
 15 سَخَفٌ مَدَّةً يَرْبَدُ بِأَلَا يَرْبَدُ زَيْتًا  
 16 مَدَّةً يَرْبَدُ نَعْمَةً مَدَّةً يَرْبَدُ كَهْلًا أَلَا يَرْبَدُ  
 17 مَدَّةً يَرْبَدُ لَحْمًا سَخَفٌ مَدَّةً يَرْبَدُ  
 18 بِأَلَا يَرْبَدُ زَيْتًا. رَدَى مَدَّةً يَرْبَدُ  
 19 يَرْبَدُ مَدَّةً يَرْبَدُ مَدَّةً يَرْبَدُ  
 20 يَرْبَدُ مَدَّةً يَرْبَدُ مَدَّةً يَرْبَدُ  
 21 رَدَى مَدَّةً يَرْبَدُ لَحْمًا مَدَّةً يَرْبَدُ  
 22 يَرْبَدُ مَدَّةً يَرْبَدُ مَدَّةً يَرْبَدُ  
 23 مَدَّةً يَرْبَدُ مَدَّةً يَرْبَدُ مَدَّةً يَرْبَدُ

- 55 قَرَى كَلًا قَرَى بِأَلَا يَرْبَدُ مَدَّةً يَرْبَدُ  
 56 يُنَابُ سِرًا فَتَقْدُرُ بِمَدَّةً يَرْبَدُ  
 57 كَلًا كَمْعُهُ: نَعْمَةً أَلَا يَرْبَدُ مَدَّةً يَرْبَدُ

XIX. Sütun

- 1 هُوَ أَفْ سَتَسْأَلُ هُوَ يَسْتَقِيمُ يَسْتَقِيمُ  
 2 نَعْمَةً يَسْتَقِيمُ. سَتَسْأَلُ سَتَسْأَلُ هُوَ يَسْتَقِيمُ  
 3 أَلَا يَسْتَقِيمُ مَعَهُ بِحَقِّ يَسْتَقِيمُ: نَعْمَةً يَسْتَقِيمُ  
 4 كَهْلًا يَسْتَقِيمُ. سَتَسْأَلُ هُوَ يَسْتَقِيمُ  
 5 يَسْتَقِيمُ دَلَالَةً يَسْتَقِيمُ. هُوَ يَسْتَقِيمُ  
 6 لَأَلَا يَسْتَقِيمُ يَسْتَقِيمُ: نَعْمَةً  
 7 سَتَسْأَلُ لَأَلَا يَسْتَقِيمُ يَسْتَقِيمُ مَدَّةً يَرْبَدُ  
 8 هُوَ يَسْتَقِيمُ سَتَقِيمُ. سَتَسْأَلُ هُوَ يَسْتَقِيمُ  
 9 هُوَ يَسْتَقِيمُ مَدَّةً يَرْبَدُ يَسْتَقِيمُ مَدَّةً يَرْبَدُ  
 10 أَمْرًا لَأَلَا يَسْتَقِيمُ مَدَّةً يَرْبَدُ: نَعْمَةً  
 11 سَتَسْأَلُ هُوَ يَسْتَقِيمُ مَدَّةً يَرْبَدُ  
 12 مَدَّةً يَرْبَدُ مَدَّةً يَرْبَدُ مَدَّةً يَرْبَدُ  
 13 مَدَّةً يَرْبَدُ حَسَنًا. مَدَّةً يَرْبَدُ  
 14 هُوَ يَسْتَقِيمُ هُوَ يَسْتَقِيمُ مَدَّةً يَرْبَدُ  
 15 هُوَ يَسْتَقِيمُ بِحَقِّ يَسْتَقِيمُ: مَدَّةً يَرْبَدُ  
 16 مَدَّةً يَرْبَدُ مَدَّةً يَرْبَدُ مَدَّةً يَرْبَدُ  
 17 أَلَا يَسْتَقِيمُ هُوَ يَسْتَقِيمُ يَسْتَقِيمُ. سَتَسْأَلُ  
 18 هُوَ يَسْتَقِيمُ لَأَلَا يَسْتَقِيمُ لَحْمًا يَسْتَقِيمُ  
 19 بِخَلِّ: نَعْمَةً مَدَّةً يَرْبَدُ  
 20 مَدَّةً يَرْبَدُ يَسْتَقِيمُ مَدَّةً يَرْبَدُ  
 21 سَتَسْأَلُ هُوَ يَسْتَقِيمُ مَدَّةً يَرْبَدُ  
 22 مَدَّةً يَرْبَدُ لَأَلَا يَسْتَقِيمُ يَسْتَقِيمُ مَدَّةً يَرْبَدُ  
 23 لَأَلَا يَسْتَقِيمُ نَعْمَةً مَدَّةً يَرْبَدُ  
 24 مَدَّةً يَرْبَدُ مَدَّةً يَرْبَدُ مَدَّةً يَرْبَدُ

- 24 نَعْفَةٌ مَعًا مَعْدُنَا أَتَى مَن
- 25 أَحْفَبِي سَكُ؛ وَيُؤْفِقِي وَيَضِي كَفَلَا
- 26 هَعْلًا. وَأَمْرٌ مَعْدُنَا كَلَا مَبْدِي
- 27 أَيُّؤْمِي؛ وَيُؤْفِقِي: نَعْفَةٌ مَعْدَاهُمُصِي
- 28 حَلْبُحَقِي لَشِيءٍ تَهْكَمِي.
- 29 مَبْرٌ مَعْدُنَا أَيُّؤْمِي: أَيُّؤْمِي
- 30 نَعْلِي حَلْبِي مَعْدُنَا مَعْدُنَا
- 31 حَائِقِي: نَعْفَةٌ مَعْدُنَا مَعْدُنَا
- 32 مَع كَفَلَا؛ وَيُؤْفِقِي مَعْدُنَا: وَيُؤْفِقِي
- 33 نَعْفَةٌ حَبِي؛ وَيُؤْفِقِي مَعْدُنَا: وَيُؤْفِقِي
- 34 أَيُّؤْمِي مَعْدُنَا مَعْدُنَا: وَيُؤْفِقِي
- 35 نَعْفَةٌ مَعْدُنَا مَعْدُنَا مَعْدُنَا
- 36 مَعْدُنَا مَعْدُنَا

**XXI. Sütun**

- 1 أَيُّؤْمِي مَعْدُنَا مَعْدُنَا مَعْدُنَا
- 2 مَعْدُنَا: مَعْدُنَا نَعْفَةٌ؛ وَيُؤْفِقِي مَعْدُنَا
- 3 وَيُؤْفِقِي: مَعْدُنَا مَعْدُنَا مَعْدُنَا
- 4 مَعْدُنَا مَعْدُنَا مَعْدُنَا مَعْدُنَا
- 5 نَعْفَةٌ؛ وَيُؤْفِقِي مَعْدُنَا مَعْدُنَا
- 6 مَعْدُنَا: مَعْدُنَا مَعْدُنَا: أَيُّؤْمِي مَعْدُنَا
- 7 مَعْدُنَا مَعْدُنَا: مَعْدُنَا مَعْدُنَا مَعْدُنَا
- 8 مَعْدُنَا مَعْدُنَا مَعْدُنَا مَعْدُنَا
- 9 مَعْدُنَا مَعْدُنَا مَعْدُنَا مَعْدُنَا
- 10 مَعْدُنَا مَعْدُنَا: مَعْدُنَا مَعْدُنَا مَعْدُنَا
- 11 مَعْدُنَا مَعْدُنَا مَعْدُنَا مَعْدُنَا
- 12 مَعْدُنَا مَعْدُنَا مَعْدُنَا مَعْدُنَا
- 13 مَعْدُنَا مَعْدُنَا مَعْدُنَا مَعْدُنَا

- 14 مَعْدُنَا مَعْدُنَا مَعْدُنَا مَعْدُنَا
- 15 مَعْدُنَا مَعْدُنَا مَعْدُنَا مَعْدُنَا
- 16 مَعْدُنَا مَعْدُنَا مَعْدُنَا مَعْدُنَا
- 17 مَعْدُنَا مَعْدُنَا مَعْدُنَا مَعْدُنَا
- 18 مَعْدُنَا مَعْدُنَا مَعْدُنَا مَعْدُنَا
- 19 مَعْدُنَا مَعْدُنَا مَعْدُنَا مَعْدُنَا
- 20 مَعْدُنَا مَعْدُنَا مَعْدُنَا مَعْدُنَا
- 21 مَعْدُنَا مَعْدُنَا مَعْدُنَا مَعْدُنَا
- 22 مَعْدُنَا مَعْدُنَا مَعْدُنَا مَعْدُنَا
- 23 مَعْدُنَا مَعْدُنَا مَعْدُنَا مَعْدُنَا
- 24 مَعْدُنَا مَعْدُنَا مَعْدُنَا مَعْدُنَا
- 25 مَعْدُنَا مَعْدُنَا مَعْدُنَا مَعْدُنَا
- 26 مَعْدُنَا مَعْدُنَا مَعْدُنَا مَعْدُنَا
- 27 مَعْدُنَا مَعْدُنَا مَعْدُنَا مَعْدُنَا
- 28 مَعْدُنَا مَعْدُنَا مَعْدُنَا مَعْدُنَا
- 29 مَعْدُنَا مَعْدُنَا مَعْدُنَا مَعْدُنَا
- 30 مَعْدُنَا مَعْدُنَا مَعْدُنَا مَعْدُنَا
- 31 مَعْدُنَا مَعْدُنَا مَعْدُنَا مَعْدُنَا
- 32 مَعْدُنَا مَعْدُنَا مَعْدُنَا مَعْدُنَا
- 33 مَعْدُنَا مَعْدُنَا مَعْدُنَا مَعْدُنَا
- 34 مَعْدُنَا مَعْدُنَا مَعْدُنَا مَعْدُنَا
- 35 مَعْدُنَا مَعْدُنَا مَعْدُنَا مَعْدُنَا
- 36 مَعْدُنَا مَعْدُنَا مَعْدُنَا مَعْدُنَا
- 37 مَعْدُنَا مَعْدُنَا مَعْدُنَا مَعْدُنَا
- 38 مَعْدُنَا مَعْدُنَا مَعْدُنَا مَعْدُنَا
- 39 مَعْدُنَا مَعْدُنَا مَعْدُنَا مَعْدُنَا
- 40 مَعْدُنَا مَعْدُنَا مَعْدُنَا مَعْدُنَا

- 41 ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ
- 42 ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ: ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ
- 43 ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ
- 44 ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ: ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ
- 45 ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ:
- 46 ٲٲٲٲ ٲٲ ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ:
- 47 ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ

XXII. Sütun

- 1 ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ
- 2 ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ: ٲٲٲٲ
- 3 ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ
- 4 ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ
- 5 ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ
- 6 ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ
- 7 ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ
- 8 ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ
- 9 ٲٲٲٲ: ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ
- 10 ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ: ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ
- 11 ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ: ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ
- 12 ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ
- 13 ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ: ٲٲٲٲ
- 14 ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ
- 15 ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ
- 16 ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ
- 17 ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ
- 18 ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ
- 19 ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ

- 20 ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ
- 21 ٲٲٲٲ: ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ
- 22 ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ: ٲٲٲٲ
- 23 ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ
- 24 ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ: ٲٲٲٲ
- 25 ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ
- 26 ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ
- 27 ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ
- 28 ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ
- 29 ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ
- 30 ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ

XXIII. Sütun

- 1 ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ:
- 2 ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ
- 3 ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ
- 4 ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ
- 5 ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ: ٲٲٲٲ
- 6 ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ
- 7 ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ
- 8 ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ
- 9 ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ
- 10 ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ
- 11 ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ
- 12 ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ
- 13 ٲٲٲٲ: ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ



- 14 كِبْرًا: هَاهُوَ مَعْنَى تَنَا هَاهُوَ
- 15 هَيْتًا: مَا حِكْمَةٌ دَسْمًا
- 16 مَحْ نَهْ: يَا أَيُّهَا هَاهُوَ حَقْمًا
- 17 هَيْتًا هَاهُوَ مَعْنَى سَهْمًا:
- 18 أَلَا هَاهُوَ مَعْنَى مَخْضَمَ أَسْرَ: أَمَدًا
- 19 هَيْتًا: يَا أَيُّهَا هَاهُوَ حَقْمًا.
- 20 هَاهُوَ مَعْنَى أَمَدًا: يَا أَيُّهَا هَاهُوَ
- 21 هَاهُوَ مَعْنَى حَقْمًا هَاهُوَ: يَا أَيُّهَا هَاهُوَ
- 22 مَعْنَى مَعْنَى هَيْتًا
- هَاهُوَ أَسْمًا يَكْلًا: هَاهُوَ

## **Roma İmparatorları**

1. 284-305 Diocletianus
2. 286-305 Maximianus
3. 305-306 I. Constantius
4. 305-311 Galerius
5. 306-307 Severus
6. 306-337 I. Constantinus
7. 308-324 Licinius
8. 310-313 Maximinus
9. 337-340 II. Constantinus
10. 337-350 Constans
11. 337-361 II. Constantius
12. 361-363 Iulianus
13. 363-364 Iovianus
14. 364-375 Valentinianus
15. 364-378 Vales
16. 367-383 Gratianus
17. 375-392 II. Valentinianus
18. 379-395 I. Theodosius

## **Doğu İmparatorları**

1. 383-408 Arcadius
2. 408-450 II. Theodosius
3. 450-457 Marcianus
4. 457-474 I. Leo
5. 474-491 Zeno
6. 491-518 Anastasius
7. 518- 527 I. Iustinus
8. 527-565 Iustinianus
9. 565-578 II. Iustinus
10. 578-582 II. Tiberus
11. 582-602 Mauricius
12. 602-610 Phocas
13. 610-641 Heraclius
14. Batı İmparatorları
15. 393-423 Honorius
16. 425-455 III. Valentinianus
17. 455-456 Avitus
18. 457-461 Maiorianus

19. 461-465 Severus
20. 467-472 Anthemius
21. 472 Olybrius
22. 473-475 Iulius Nepos
23. 475-476 Romulus (Augustulus)

### **Zorba İmparatorlar**

1. 289-293 Carausius
2. 293-296 Allectus
3. 306-312 Maxentius
4. 307-310 Maximianus
5. 350-353 Magnentius
6. 350 Vetrico
7. 365-366 Procopius
8. 383-388 Magnus Maximus
9. 392-394 Eugenius
10. 407-411 III. Constantinus
11. 423-425 Ioannes

### **Sasani İmparatorları**

1. 224-240 I. Ardeşir
2. 240-272 I. Şapur
3. 272-273 Hormizd
4. 273-276 I. Behram
5. 276-293 II. Behram
6. 293 III. Behram
7. 293-302 Narses
8. 302-309 Hormizd
9. 309-379 II. Şapur
10. 379-383 II. Ardeşir
11. 383-388 III. Şapur
12. 399-420 I. Yezdigerd
13. 420-439 V. Behram
14. 439-457 II. Yezdigerd
15. 457-459 III. Hormizd
16. 459-484 Peroz
17. 484-488 Balash
18. 488-496 I. Kavad
19. 496-498 Zamasp
20. 499-531 I. Kavad (tekrar)
21. 531-579 I. Hüsrev

22. 579-590 IV. Hormizd
23. 590-628 II. Hüsrev
24. 628 Kavad Siroe
25. 628-630 III. Ardeşir
26. 630-631 çok sayıda zorba imparator
27. 631-633 IV. Hüsrev
28. 633-651 III. Yezdigerd



## Kaynakça

- Akşit, O. (1970). *Roma İmparatorluk Tarihi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Akyazar, A. H. (2016). *Eski İran'da Zerdüştlük ve Kutsal Ateş*. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Alıcı, M. (2015). Sasani İmparatorluğu'nun Erken Döneminde Hıristyanların Konumu ve İlk Sinodlar. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*(56-1), 33-75.
- Alıcı, M. (2019). Mecusilik. *Milel ve Nihal*, 284-302.
- Atik, B. (2008). Kral ve Peygamber Olarak Dâvûd (a.s.) ve Süleyman (a.s.) Kıssalarıyla Verilmek İstenen Mesajlar. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aydın, F. (2004). *Yahudilik*. İstanbul: İnsan Yayınları .
- Aydın, R. (2012). Yahudi İman Esasları. *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, XIV(25), 189-210.
- Bahadır, G. (2011). Anadolu'da Bizans-Sasani Etkileşimi. *Turkish Studies International Periodical For the Languages*, 6/1.
- Bilgiç, E. (2012). M.S. III. Yüzyıl Roma-Sasani İhtilaflarına İlişkin Bir Değerlendirme: Pers Kralı 1.Şapur'un Roma Kralı Valerius'u Esir Alması. *Akdeniz İnsani Bilimler Dergisi*, 25-34.
- Britannica, A. (1911). Assemani. 2 825. 10 14, 2019 tarihinde [https://en.wikisource.org/wiki/Page%3AEB1911\\_-\\_Volume\\_02.djvu/825](https://en.wikisource.org/wiki/Page%3AEB1911_-_Volume_02.djvu/825) adresinden alındı
- Britannica, A. (1911). Pilate, Pontius. 21, 602-603. 10 18, 2019 tarihinde [https://en.wikisource.org/wiki/1911\\_Encyclop%C3%A6dia\\_Britannica/Pilate,\\_Pontius](https://en.wikisource.org/wiki/1911_Encyclop%C3%A6dia_Britannica/Pilate,_Pontius) adresinden alındı
- Brock, S. P. (1997). *A Brief Outline of Syriac Literature*. Kottayam: St. Ephrem Ecumenical Research Institute).
- Çığ, M. İ. (1997). *İbrahim Peygamber*. İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Croix, G. d. (2014). *Antik Yunan Dünyasında Sınıf Mücadelesi*. (Ç. Sümer, Çev.) İstanbul: Yordam Kitap.
- Dermasteter, J. (1880). *The Zend-Avesta Vendidad*. Oxford.

- Duygu, Z. (2016). *Süryani Tarih Yazıcılığında Geç Antikçağ*. İstanbul: Divan Kitap.
- Duygu, Z. (2017). Doğu Kilisesi Erken Yüzyılları Özelinde Bir Değerlendirme. *The Journal of Mesopotamian Studies*, 2/1, 133-155.
- Duygu, Z. (2017). *Hristiyanlık ve İmparatorluk*. İstanbul, Hristiyanlık ve İmparatorluk: Geç Antikçağ 'da Kilise-Devlet İlişkileri ve Kristoloji Paradigmaları: Divan Yayınları.
- Duygu, Z. (2018). Hristiyanlığın Erken Yüzyıllarındaki İsa Teolojisi Tartışmalarında Dinamik Monarşiyenist Akımına Özgü Monoteist Kristoloji ve Bunun Ebionit Kristolojiyle Mukayesesi. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*(31), 329 - 343.
- Duygu, Z. (2018). İsa ve Musa Yasası Meselesi. *bilimname XXXV*, 283-304.
- Duygu, Z. (2018). İsa'nın Yeni Ahit'te "Tanrı Oğlu" Olarak Tanımlanması Meselesi. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 59:1 , 155-181.
- Duygu, Z. (2019). Paulus İsa Mesih'in Elçisi Miydi? . *Cedrus VII* , 627-662.
- Duygu, Z., & Akalın, K. (2017). *Süryani Literatürü*. Mardin: Mardin Artuklu Üniversitesi Yayınları.
- Duygu, Z., & Akalın, K. (2018). *Kristolojiye Giriş*. İstanbul: Divan Kitap.
- Garthwaite, G. R. (2011). *İran Tarihi*. (F. Aytuna, Çev.) İstanbul: İnkılâp Yayınları.
- Gibbon, E. (1776). *Roma İmparatorluğu'nun Gerileyiş ve Çöküş Tarihi*. İstanbul: Bilim felsefe sanat yayınları.
- Gök, H. İ. ( 2014 , Ocak). XIII Ve XIV. Yüzyıla Ait Bir Coğrafya Sözlüğü: Merâsidü'l-İttılâ' Ve Anadolu'ya Dair Kayıtları. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(1), 99-123.
- Hacımustafaoğlu, A. (2018). *Afrahât'ın 5.İspatı*. Mardin: Mardin Artuklu Üniversitesi Türkiyede Yaşayan Diller Enstitüsü.
- Herodotos. (2006). *Tarih*. (M. Ökmen, Çev.) İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Kaçar, T. (2009). Anadolu'da Sasaniler ve Romalılar M.S.226-363 Emperyal İdeoloji ve Kriz. *Tarih Dergisi*( 47), 8-12.
- Küçük, A. (1992). *Beytülahm*. İstanbul: İslam Ansiklopedisi.
- Küçük, E. (2017). Eski Roma'da Cumhuriyet Dönemi Halk Meclisleri ve Yasa Yapım Süreçleri. *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi*(7(1)), 199-214.

- Kurt, A. O. (Ocak – Nisan 2009). İki Kral - İki Hikâye:Kral Saul ve Kral Davut. *Milel Ve Nihal İnanç, Kültür ve Mitoloji Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 262-287.
- Naskali, E. (2019). *Sasaniler*. TDV İslam Ansiklopedisi:  
<https://islamansiklopedisi.org.tr/sasaniler> adresinden alındı
- Niray, N. (2001). Sâsâni İmparatorluğu'nun Devlet Yapısı Üzerine Bir İnceleme. *Muğla Üniversitesi SBE Dergisi*(5).
- Packer, J. I. (2017). *Teolojiye Giriş Tarihsel Hristiyan İnanç Rehberi*. İstanbul: Via Christus Yayınları.
- Parlardedir, Ö. (2018, Haziran). Yunan, Roma ve Türk Mitolojisinde Tanrılar. 24-25. Mersin.
- Petersen, D. L. (2002). *The prophetic literature: an introduction*. Washington: Westminster John Knox Press.
- Schaff, P. (1952). The New Schaff-Herzog Encyclopedia of Religious. IV. Michigan: Baker Book House. 10 14, 2019 tarihinde [https://www.ccel.org/ccel/schaff/encyc04/Page\\_452.html](https://www.ccel.org/ccel/schaff/encyc04/Page_452.html) adresinden alındı
- Schaff, P. (2012). *Selections*. Peabody, MA: Hendrickson Publishers.
- Sivrioğlu, U. T. (2016). Sasani İmparatorluğu Döneminde İran, Mezopotamya ve Kafkasya'da Hıristiyanlık ve Hıristiyanlar. *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 3(10), 27-28.
- Stathakopoulo, D. (2018). *Bizans İmparatorluğu'nun Kısa Tarihi*. (C. Atay, Çev.) İstanbul: İletişim Yayınları.
- Taberi, E. C. (1991). *Milletler ve Hükümdarlar Tarihi* (Cilt III). (A. T. Zâkir Kadirî Ugan, Çev.) İstanbul: MEB Yayınları.
- The Editors of Encyclopaedia Britannica. (2019). *Encyclopaedia Britannica*. 01 15, 2019 tarihinde Online Encyclopaedia Britannica:  
<https://www.britannica.com/biography/Aphraates> adresinden alındı
- Ulutürk, M. (2006). Katolik Hıristiyanlığına Göre İsanın Halefi İlk Papa Havari Simun Petrus. *Marife Dergisi*(1), 145-167.
- Wiesehöfer, J. (2002). *Antik Pers Tarihi*. (M. A. İnci, Çev.) İstanbul: Telos Yayıncılık.

Yeşua, S. M. (1958). *Vakaayi'name: 494 - 507 Yıllarına Ait Urfa, Amid ve Güneydoğu Anadolu Vak'aları, Bizans - Sasanlı Savaşları*. İstanbul: İstanbul Şehir Matbaası.

Yıldırım, N. (2011). Zerdüşt'ün Kutsal Kitabı Avesta. *İstanbul Üniversitesi Şarkiyat Mecmuası*(18).

Yıldız, M. (2003). Bir İnanç Merkezi Olarak Eğil. *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 73-75.





## DİZİN

### A

Adiabene, 3  
Afrabat, II, III, IV, V, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 10, 12, 15, 32  
**Ahab**, 25, 49  
Ahav, 20, 25, 30, 49, 52  
Allah, 6, 16, 17, 18, 19, 22, 23, 24, 25, 26, 28, 29,  
31, 36, 37, 39  
**Amon**, 19, 20, 26, 49, 54  
Antakya, 9, 11  
Antoninus Pius, 7  
Arap, 11  
Arapça, 4, 18, 19, 20, 22, 23, 24, 25, 27, 49, 50, 51,  
52, 53, 54  
Ardeşir, 9, 10, 71  
Assemani, 3  
Asur, 3, 27, 52  
Asur Devleti, 3

### B

Babil, 13, 18, 19, 20, 27, 28, 30, 49, 50, 51, 52, 53  
Barak, 20, 30, 47  
Batı, 5, 7, 8, 22, 49, 70  
**Belshazzar**, 27, 49  
**Betlehem**, 22, 49  
Bizans, 7, 9, 11, 15

### D

Daniel, 19, 27, 28, 30, 32, 50  
**Danyal**, 49  
Davut, 18, 19, 24, 26, 30, 32, 49, 53  
**Debora**, 20, 50  
Diatessaron, 32  
Diocletianus, 8, 11, 31, 50, 70  
Doğu, 1, 4, 7, 8, 15, 70

### E

Edessa, 11  
Efrem, 1, 4  
**Elam**, 19, 50  
Elazar, 31, 50  
Elçi, 30, 31, 47  
**Eleazar**, 31, 50  
Elişa, 25, 30, 32

**Elyesa**, 25, 50  
**Eriha**, 24, 50  
Ermenice, 3, 5, 49  
**Esav**, 18, 21, 29, 50, 53  
Eski Ahit, 4, 14, 17, 50  
Ester, 28, 29, 30, 50, 52

### F

Ferhat, IV, 3, 4  
**Firavun**, 22, 29, 50

### G

Gidyon, 30, 47  
Gomora, 17, 53  
günah, 24

### H

Hadrianus, 7

### Ħ

Ħakkimā Pārsāyā, 3

### H

Haman, 28, 29, 30, 50  
Hananya, 28, 30, 32, 50  
Hezakya, 26, 30, 50  
Hezekiel, 17, 19, 20, 50  
**Hirodes**, 22, 50  
Horasan, 13  
Hristiyan, 1, 2, 3, 6, 10, 14, 22, 23, 30, 52, 53  
Hristiyanlık, 2, 7, 12, 14, 17  
Hürmüz, 9, 15

### I

**II. Nebukadnezar**, 27, 51  
II. Şapur, 3, 6, 9, 11, 13, 71

### İ

**İbrahim**, 13, 18, 19, 36, 37, 51  
İlyas, 25, 30, 32, 50, 51  
İran, 1, 5, 6, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 19, 20, 50, 52

**İrmîniye**, 10, 51  
İsa, V, 14, 16, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30,  
31, 32, 33, 49, 52, 53, 54  
İsfahan, 13  
İshak, 18, 19, 21, 50, 51, 53  
**İskender**, 18, 51  
İslamiyet, 12  
İspatlar, IV, V, 1, 3, 4, 5, 7, 15  
İsrail, 13, 16, 17, 18, 20, 22, 23, 24, 25, 26, 30, 40,  
49, 51, 52, 53, 54  
**İstefanos**, 31, 51  
**İşaya**, 16, 51  
**İzabel**, 25, 30, 52

## K

**Kabil**, 30, 52  
**Kabil**, 30, 52  
Keldani, 27, 52  
**Keldaniler**, 27, 52  
Kilise, 3, 4, 8  
Kudüs, 17, 18, 19, 20, 22, 26, 27, 28, 32, 43, 49, 50,  
51, 53  
Kürdistan, 3  
Kürt, 3

## L

literatür, IV, 1, 4

## M

Mar Mattai, 3  
Marcus Aurelius, 7  
Massilia Gennadius, 3  
Maximianus, 8, 70, 71  
Mazda, 10, 12  
Mecusi, 12, 14  
Mecusilik, 2, 12  
**Medler**, 20, 52  
Meryem, 22, 23, 30, 52  
Mesih, 6, 9, 14, 23, 30, 31, 51, 52  
Mezopotamya, IV, V, 2, 7, 10, 11, 13, 14, 19, 50  
Mısır, 18, 22, 23, 29, 30, 50  
Mika, 30, 47, 52  
Milano Fermanı, 8, 10  
**Moab**, 19, 20, 52  
Mordekay, 28, 29, 30, 32, 52  
Musa, 22, 23, 29, 30, 31, 32, 50, 52, 54  
Musevilik, 13, 18, 51  
Musul, 3

## N

Narses, 11, 71  
Nebukatnezar, 27, 28  
Nerva, 7  
Nisibis, 11

## O

Ortodoks, 4, 9

## P

pagan, 8, 15  
**Paul**, 30, 52  
Pers, 9, 10, 29, 50, 53  
Petrus, 23, 25, 52  
Peygamber, V, 17, 18, 19, 20, 25, 30, 49, 50, 52, 53  
Peygamber Yeremya, 20  
**Pontius Pilatus**, 27, 52

## R

Rab, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 34, 38, 49  
Roma, 1, 2, 3, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 14, 15, 22, 27, 31,  
50, 52, 70  
ruhban, 24

## S

**Samson**, 20, 52  
Samuel, 20, 24, 30, 53  
**Sanharip**, 26, 53  
Sara, 18, 36, 37  
Sasani İmparatorluğu, 1, 2, 3, 9, 10  
**Sayda**, 19, 25, 52, 53  
**Sıdkıya**, 30, 53  
Simon, 23, 25, 31, 52  
Sodom, 17, 18, 19, 32, 35, 36, 53  
**Sur**, 19, 53  
Süleyman, 18, 25, 53  
Süryanice, 2, 3, 4, 5, 14, 15, 49

## Ş

Şimşon, 30, 47

## T

**Tâlût**, 24, 53  
Tanrı, 9, 13, 14, 17, 24, 30, 47, 52, 54  
Tevrat, 16, 27, 32  
Traianus, 7

**V**

Vaftiz, 3  
**Vaftizci**, 24, 27, 54  
**Vaşti**, 29, 53

**Y**

**Yahuda**, 22, 24, 30, 52, 53  
Yahudi, 3, 13, 21, 22, 24, 28, 29, 32, 50, 54  
Yahudiler, 13, 14, 15, 16, 17, 19, 20, 27, 29, 31, 53,  
54  
Yahudilik, V, 2, 12, 13, 14, 25, 50  
Yakup, 3, 4, 18, 21, 22, 29, 30, 31, 50, 53  
Yeni Ahit, 4, 27, 54  
Yeremya, 17, 19, 20, 21, 26, 30, 38, 50, 53  
**Yeruşalim**, 17, 54  
Yeşaya, 16, 17, 20, 30, 34, 50, 51, 52  
Yeşu, 23, 24, 30, 32, 54  
Yiftah, 24, 30, 32, 47, 54  
Yoşiya, 19, 26, 32, 53, 54  
**Yoşiyahu**, 26, 54  
Yuhanna, 17, 24, 27, 31, 54  
Yunan, 4, 12, 27, 49  
Yunanca, 8, 14, 20, 52  
Yusuf, 21, 22, 23, 29, 30, 32, 40, 53  
**Yuşa**, 23, 54

**Z**

**Zekeriya**, 24, 27, 42, 54  
Zerdüşt, 12  
Zulmün İspatı, 6  
zulüm, V, 21, 22, 23, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32,  
45, 49  
*Zulüm*, IV, V, 1, 8, 29

**Α**

Ἀφραάτης, 3

**س**

ساسانیان, 9

**ف**

فرعون, 22, 50  
فرهاد, 3

**כ**

כסדר, 3

**ד**

דכסדר, 3